

ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ

МИНИСТАРСТВА ПРОСВЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА

ГОД. XXV

ОКТОБАР, 1904

БРОЈ 10

СЛУЖБЕНИ ДЕО

УКАЗИ ЊЕГОВОГА ВЕЛИЧАНСТВА КРАЉА ПЕТРА I

ОДЛИКОВАЊА

Његово Величанство Краљ Србије Петар I превисоким указом од 26 септембра 1904 год. на предлог Господина Министра Просвете и Црквених Послова, благоволео је одликовати:

Орденом Карађорђевог Звезде IV реда

г. *Михаила И. Поповића* свештеника, члана духовног суда епархије београдске;

Орденом Св. Саве III реда

Архимандрита манастира Жиче *Серафима Балтића*.

СТАЛНА КОМИСИЈА ЗА ПОЛАГАЊЕ ПРОФЕСОРСКИХ ИСПИТА

ПОСТАВЉЕЊЕ ПРЕДСЕДНИКА

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I од 30 септембра 1904 године, на предлог Господина Министра Просвете и Црквених Послова, постављен је за председника сталне испитне комисије за полагање професорских испита за три школске године 1904/5, 1905/6 и 1906/7

г. *Сава Урошевић*, ректор и професор Велике Школе.

СРЕДЊЕ ШКОЛЕ

УВАЖЕНЕ ОСТАВКЕ

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I од 30 септембра ове год., на предлог Господина Министра Просвете и Црквених

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

www.unilist.rs
 УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
 Послова, уважена је оставка коју су поднели на државну службу г.г. *Андра Гавриловић* професор нишке гимназије и *Чедомир Борђевић* суплент смедеревске гимназије.

УЧИТЕЉСКА ПОСТАВЉЕЊА ПРЕМА НОВОМ ЗАКОНУ О НАРОДНИМ ШКОЛАМА

Према чл. 35. и 85. закона о народним школама, а на предлог комисије за грађење учитељског распореда за 1904/5 годину господин Министар просвете и црквених послова поставио је за наставнике народних школа:

У округу београдском

у срезу грочанском

у *Заклошчи*:

Димитрија Милићевића, учитеља из Дворана, окр. крушевачког;

2. у *Камендолу*:

Андру Божића, учит. заступника из Водња, окр. смедеревског;

У округу ваљевском

у срезу колубареком

у *Боговађи*:

Адама Станимировића, учитеља из Цветановца, окр. ваљевског;

4. у *Брежђу*:

Зорку Мушицкову, учит. заступницу из Д. Каменице, окр. тимоч.;

у срезу тамнавском

5. у *Јабучју*:

Даринку Мишићеву, учитељицу из Боговађе, окр. ваљевског.

У округу врањском

у срезу јабланичком

6. у *Косанчићу*:

Савку Ивановићеву, учитељицу из В. Трњана, окр. врањског;

7. у *Слишанима*:

Милана Живковића, учит. заступника из Орана, окр. врањског;

у срезу пчињском

8. у *Доњ. Требешињу*:

Стојмена Крстића, учит. заступника из Вел. Јасикове, окр. крајин.

У округу топличком

у срезу прокупачком

9. у *Туларима*:

Душана Поповића, учит. заступника из Драгуше окр. топличког.

У округу крагујевачком

у срезу гужанском

10. у *Гледићу*:

Милана Милановића, учит. заступника из Д. Требишиња, округа врањског;

11. у *Годачици*:

Чедомира Максимовића, учит. заступника из Кучајне, округа пожаревачког;

у срезу лепеничком

12. у *Вишевицу*:

Љубисава Поповића, учит. заступника из Мирошевца, окр. крагујевачког.

У округу крајинском

у срезу брзо-паланачком

13. у *Јабуковцу*:

Марка Пилетића, учитеља из Јабуковца; Катарину Пилетићку, учитељицу из Јабуковца; Борђа Поповића, учит. заступника из Мале Каменице;

у срезу крајинском

14. у *Глоговици*:

Стевана Велимировића, учитеља из Трнавца, окр. тимочког;

15. у *Дубочанима*:

Николу Михаиловића, учитеља из Корбова; Јелену Михаиловићку, учитељицу из Корбова.

У округу рудничком

у срезу качерском

16. у *Каланевцима*:

Наталију Михаиловићеву, учитељицу из Брезне;

17. у *Заграђу*:

Милоја Милојевића, учитеља из Азање, окр. смедеревског; Драгу Милојевићку, учитељицу из Азање, окр. смедеревског;

18. у *Јарменовцу*:

Наталију Петровићеву, учитељицу из Леновца, окр. тимочког.

У округу подринском

у срезу јадранском

19. у *Гор. Бадањи* :

Љубомира Радовановића, учитеља из Каоне ;

у срезу мачванском

20. у *Богатићу* :

Дамњана Митровића, учит. заступника из Праћине, окр. моравског ;

у срезу посаво-гамнавском

21. у *Јазовнику* :

Николу Ђирковића, учитеља из Драгиња, окр. подринског.

У округу ужичком

у срезу ариљском

22. у *Ариљу* :

Дионисија Ковачевића, учитеља из Доброселице ;

у срезу златиборском

23. у *Љубишу* :

Милана Смиљанића, учит. заступника из Љубиша ;

у срезу црногорском

24. у *Субјелу* :

Драгутина Гајића, учитеља из Бигренице, окр. моравског ; Милеву Гајићку, учитељицу из Бигренице, окр. моравског.

У округу тимочком

у срезу бољевачком

25. у *Валакову* :

Живка Ђорђевића, учит. заступника из Савинца, окр. тимочког ;

у срезу заглавском

26. у *Бучју* :

Трифуна Илића, учитеља из Жуковца ;

у срезу зајечарском

27. у *Вратарници* :

Јелицу Поповићеву, учит. заступнику из Гукоша, окр. тимочког.

У округу чачанском

у срезу драгачевском

28. у Доњој Крварници:

Душана Николића, учит. заступника из Котраже;

у срезу трнавском

29. у Трнави:

Радомира Вујовића, учитеља из Тржаве.

У округу нишком

у срезу бањском

30. у Јошаници:

Персиду Симићку, учитељицу из Бусура, окр. пожаревачког.

У округу смедеревском

у срезу јасеничком

31. у Мраморицу:

Стевана Петковића, учит. заступ. из М. Плана, окр. смедеревског.

У округу крушевачком

у срезу жупском

32. у Ратајима:

Бождара Николића, учит. заступника из Првонега, окр. врањског;

у срезу ражањском

23. у Скорици:

Уроша Динића, учитеља из Породина, окр. пожаревачког; Живку Динићку, учит. из Породина, окр. пожаревачког.

У округу пожаревачком

у срезу звишском

34. у Дубокој:

Велимира Трифуновића, учит. заступника из Печанице;

у срезу моравском

35. у Миријеву:

Љубицу Вучковићеву, учитељицу из Пољане.

у срезу рамском

36. у Кличевцу:

Душана Поповића, учитеља из Параћина.

ШБр. 15385. Из канцеларије Министарства просвете и црквених послова, 12. септембра 1904. год., у Београду.

Господин Министар просвете и црквених послова на основу чл. 37. зак. о народним школама и чл. 31. правила о грађењу учитељског распореда поставио је *привремено* :

У округу београдском :

Петра Максимовића, учитеља из Неменикућа, за учитеља сва 4 разреда у Соколову.

У округу врањском

Љубицу Косановићку, учитељицу из Ниша за учитељицу I и II разреда у Преображењу; Милана Косановића, учитеља из Ниша за учитеља III и IV разреда у Преображењу.

У округу ваљевском

Милицу Владимировићку, пређ. учитељицу за учитељицу у I и II разреду у Боговађи; Надежду Ранисављевићку, учитељицу из Попучака за учитељицу I разреда женске школе у Осечини; Милана Ранисављевића учитеља из Попучака, за учитеља II и IV разреда у Осечини; Крмана Пејовића, учитеља из Боговађе за учитеља сва 4 разреда у Орашцу.

У округу крагујевачком

Сретена Јанковића, учитеља из Маскара, за учитеља у истом месту.

У округу крушевачком

Христину Коцићеву, учитељицу из Гркиње, окр. нишког за учитељицу I и II разреда у Дворанима; Милицу Глигоријевићку, учитељицу из Гредетина, окр. нишког, за учитељицу I и II разреда у Ратајима.

У округу крајинском

Даринку Ђорђевићку, учитељицу из Кладушнице, за учитељицу I и II разреда у истом месту; Персиду Ристићеву, учитељицу из Д. Милановца, за учитељицу I II и IV разреда женске школе у Мајдан-Пеку; Милосава Лазаревића, учитеља из Јабуковца, за учитеља сва 4 разреда мушке школе у Црнајци; Стојанку Лазаревићку, учитељицу из Јабуковца за учитељицу приправне мушке и женске школе у Црнајци; Анку Комарчићку, учит из М. Јасикове, за учитељицу сва 4 разреда женске школе у истом месту; Танасија Комарчића, учитеља из М. Јасикове за учитеља сва 4 разреда мушке школе у истом месту; Николу Ристовића, учитеља из Глоговице за учитеља приправног и I разреда у истом месту; Христину Ристовићку, учитељицу из Глоговице, за учитељицу II, III и IV разреда у истом месту; Амалију Стојковићку, учитељицу из Топонице, за учитељицу I и II разреда у истом месту; Павла Стојковића учитеља из Топонице, за учитеља приправног, III и IV разреда у истом месту; Пелагију Нинковићеву, учитељицу из Дражевца, окр. београдског, за учитељицу приправне мушке и женске школе у Малајници; Милицу Митровићеву, учитељицу из Вреоца окр. београдског за учитељицу женске школе у Малајници.

У округу моравском

Милоја Спасића, учитеља из Рековца, за учитеља у Доњем Видову.

У округу нишком

Божина Живковића, учитеља из Алексинца, за учитеља сва 4 разреда у Гркињи; Николу Савића, учитеља из В. Вртопа за учитеља сва 4 разреда у истом месту.

У округу пожаревачком

Василију Мицовићку, учитељицу из Стојника окр. београдског за учитељицу приправног и I разреда у Буковској; Радисава Мицовића, бившег учитеља за учитеља II и IV разреда у Буковској; Лепосаву Павловићеву, учитељицу из Сикирице окр. моравског, за учитељицу приправног и IV разреда женске школе у Дубокој; Љубицу Поповићеву, учитељицу из Бачине за учитељицу I, II и III разреда женске школе у Дубокој; Светолика Брзаковића, учитеља из Батинца окр. моравског за учитеља сва 4 разреда у Винцима; Милицу Стокићеву, учитељицу из Вишевца окр. крагујевачког за учитељицу III и IV разреда у Лазници; Даницу Марковићеву, учитељицу из Ресника окр. београдског, за учитељицу приправног и I разреда мушке школе у Раковој Бари.

У округу пиротском

Стану Јовановићеву, учитељицу из Пирота, за учитељицу I и II разреда у Јаловик Извору.

У округу рудничком

Марицу Кишпатићеву, учитељицу из Пирота, за учитељицу I и II разреда у Лађевцима.

У округу тимочком

Марка Матејића, учитеља из Планинице за учитеља приправног разреда мушке и женске школе у Кривом Виру; Катарину Срезојевићку, учитељицу из Ђуприје за учитељицу I раз. мушке и женске школе у Кривом Виру; Милеву Вождарчеву, учитељицу из Грејача окр. нишког за учитељицу I разреда мушке и женске и II разреда мушке школе у Ласову; Зорку Петровићеву, учитељицу из Гредетина окр. нишког, за учитељицу II III и IV разреда женске школе у Ласову

У округу топличком

Светислава Богдановића, учитеља из Гор. Матејеваца окр. нишког за учитеља III и IV разреда у Блажеву.

ПБр. 15471. Из канцеларије Министарства просвете и црквених послова, 13 септембра, 1904 год., у Београду.

Господин Министар просвете и црквених послова на основу чл. 37. закона о народним школама и чл. 31. правила о грађењу учитељског распореда поставио је привремено:

У округу београдском**1. у Крушевци:**

за учитеља сва 4 разреда Драгољуба Димитријевића, учитеља у истом месту;

2. у *Шешини*у:

за учитеља сва 4 разреда Милана Вељића, учитеља из Трстеника.

У округу ваљевском3. у *Новацима*:

за учитеља сва 4 разреда Драгољуба Костића, учитеља из Новака, окр. ваљевског.

У округу врањском4. у *Бојнику*:

за учитељицу I разреда Наталију Младеновићеву, учитељицу из Бојника окр. врањског;

5. у *Јелашници*:

за учитеља III и IV разреда Данила Донића, учитеља из Преображења, окр. врањског;

6. у *Јовцу*:

за учит. заступника сва 4 разреда Симу Игумановића, учит. заступника из Грабовице, окр. моравског;

7. у *Лопатници*:

за учит. заступника сва 4 разреда Димитрија Димитријевића, учит. заступника из Лопатнице.

У округу крагујевачком8. у *Гарашима*:

за учитеља сва 4 разреда Владимира Костића, учитеља из Аранђеловца;

9. у *Влакци*:

за учитеља II III и IV разреда Станоја Савића, учитеља из Ботуња, окр. крагујевачког; за учитељицу I разреда Драгињу Савићку, учитељицу из Ботуња окр. крагујевачког;

10. у *Јарушимама*:

за учитеља сва 4 разреда Сретена Јанковића, учитеља из Маскара, окр. истог.

У округу крајинском11. у *Вајузи*:

за учит. заступницу I и II разреда мушке I, II и IV разреда женске школе Лепосаву Здравковићеву, учит. заступницу из Рогаче, окр. београдског;

12. у *Вел. Јасикови*:

за учит. заступницу I и II разреда женске школе Лепосаву Ђуричићеву, учит. заступницу у истом месту;

13. у Горњанима :

за учит. заступницу I разреда мушке II, III и IV разреда женске школе Евицу Бугарскову, учит. заступницу из Мајдан-Пека, окр. крајинског;

14. у Клокочевцу :

за учит. заступницу I разреда мушке и женске и II, III и IV разреда женске школе Марију Магазиновићеву, учит. заступницу у истом месту;

15. у Кобиници :

за учитеља I разреда мушке школе Александра Лукића, учитеља из Десића, окр. подринског; за учитељицу III разреда женске школе Анку Бербовићеву, учитељицу из Паланке; за учитељицу I₂ и II разреда женске школе Надежду Николајевићеву, учитељицу из Београда; за учитељицу у приправном разреду женске школе Олгу Петровићеву, учитељицу из Текије;

16. у Манастирци :

за учит. заступника сва 4 разреда Саву М. Поповића, учит. заступника из Савинца, окр. рудничког;

17. у Мирочу :

за учит. заступника сва 4 разреда Петра Маџарца, учит. заступника у истом месту;

18. у Рајчу :

за учит. заступника сва 4 разреда мушке школе Ђоку Станојевића, учит. заступника у истом месту; за учитељицу женске школе Босиљку Антоновићеву, учитељицу из Гроцке, окр. београдског;

19. у Речкој :

за учит. заступницу сва 4 разреда женске школе Косару Тодоровићеву, учит. заступницу у истом месту.

У округу крушевачком**20. у Крушевцу :**

за учитељицу III разреда женске школе Христину Катићку, учитељицу из Крушевца;

21. у Плешу :

за учитеља III и IV разреда Вељка Павловића, учитеља у истом месту;

22. у Појатама :

за учитеља сва 4 разреда Михаила Костића, учитеља из Крушевца.

У округу моравском**23. у Бигреници :**

за учитељицу сва 4 разреда женске школе Љубицу Поповићеву, учитељицу из Бачине, окр. моравског;

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

24. у *Витежеву*:

за учитељицу I и приправног разреда Зорку Стојановићеву, учитељицу из Туприје;

25. у *Опарићу*:

за учитељицу I и II разреда Лепосаву Павловићеву, учитељицу из Сикирице, окр. моравског;

26. у *Праћини*:

за учитеља сва 4 разреда Светолика Брзаковића, учитеља из Батинца, окр. моравског.

У округу пиротском

27. у *Сухову*:

за учитеља III и IV разреда Љубомира Јојића, учитеља из Пирота; за учитељицу I и II разреда Зорку Ковачевићку, учитељицу из Пирота;

28. у *Рсавцима*:

за учит. заступника сва 4 разреда Николу Крстића, учит. заступника у истом месту.

У округу подринском

29. у *Белој Цркви*:

за учитељицу I разреда Даринку Славковићку, учитељицу из Црниљева, окр. подринског;

30. у *Глушцима*:

за учитеља III и IV разреда Косту Васићића, учитеља из Међулужја, окр. београдског;

31. у *Дворској*:

за учит. заступника сва 4 разреда Александра Јеремића, учит. заступника из Драгинца, окр. истог;

32. у *Драгинцу*:

за учитеља II и III разреда Деспота Станојевића, учитеља из Коцељеве, окр. подринског; за учитељицу I разреда мушке школе Анку Рафаиловићеву, учитељицу из Београда;

33. у *Засавци*:

за учит. заступника сва 4 разреда Стевана М. Лаушевића, бившег учит. заступника;

34. у *Комирићу*:

за учит. заступника III и IV разреда Драгољуба Јовановића, учит. заступника из Брасине, окр. подринског; за учит. заступницу I и II разреда Настасију Милићеву, учитељицу из Крупња окр. истог.

35. у *Јадранској Лешници*:

за учитељицу I разреда Висенију Терзићеву, учитељицу из Шапца.

У ОКРУГУ ПОЖАРЕВАЧКОМ

36. у *Божевицу*:

за учитељицу I и II разреда женске школе Новку Ковачевићку, учитељицу из Параћина;

37. у *Бусуру*:

за учитељицу у приправном и I разреду Ружицу Нешићеву, учитељицу из Вел. Поповца окр. пожаревачког;

38. у *Винцима*:

за учитеља сва 4 разреда Михаила Милосављевића, учитеља из Голобока окр. смедеревског;

39. у *Дубокој*:

за учит. заступника II и III разреда Душана Поповића, учит. заступника из Јеловика окр. крагујевачког;

40. у *Зеленику*:

за учитеља сва 4 разреда Симу Благојевића, учитеља из Врелаца окр. београдског;

41. у *Јасикову*:

за учитељицу сва 4 разреда женске школе Даницу Недељковићку, учитељицу из Топонице окр. пожаревачког;

42. у *Каони*:

за учитељицу у I и приправном разреду Милицу Остроковићеву, учитељицу из Вишеваца окр. крагујевачког;

43. у *Кудешу*:

за учитеља сва 4 разреда Милана Младеновића, учитеља из Радужевца окр. крајинског;

44. у *Кучајни*:

за учит. заступника сва 4 разреда Чедомира Максимовића, учит. заступника у истом месту;

45. у *Лазници*:

за учитеља у приправној мушкој и женској школи Драгомира Ђосића, учитеља из Штитара окр. подринског; за учитељицу III и IV разреда женске школе Даринку Ђосићку, учитељицу из Штитара окр. подринског; за учитељицу I и II разреда женске школе Милеву Красојевићеву, учитељицу из Лалова окр. крагујевачког;

46. у *Милевићу*:

за учит. заступника сва 4 разреда Стевана Петковића, учит. заступника из М. Плане окр. смедеревског;

47. у *Миљевицу*:

за учитеља II, III и IV разреда Михаило Виторовића, учитеља из Голобока окр. смедеревског; за учитељицу у приправном I и II разреду Надежду Виторовићку, учитељицу из Сталаћа окр. крушевачког;

48. у *Мусташићу*;

за учитељицу у приправном разреду Даринку Стојковићеву учитељицу из Лукавице окр. београдског;

49. у *Орешковици*:

за учит. заступницу у I и II разреду Милеву Врбавчелу, учит. заступницу из Ракинца окр. пожаревачког;

50. у *Рановицу*:

за учитељицу у I разреду Љубицу Цвијовићеву, учитељицу из Александровца окр. пожаревачког;

51. у *Стамници*:

за учитељицу приправног II, III и IV разреда женске школе Даницу Вујовићеву учитељицу из Београда;

52. у *Старчеву*:

за учитељицу у приправном и I разреду Милицу Филиповићеву, учитељицу из Ореовице окр. пожаревачког.

У округу рудничком53. у *Гукошима*:

за учитеља у сва 4 разреда Стерија Васиљевића, учитеља из Џепе, окр. врањског;

54. у *Драгољу*:

за учитеља сва 4 разреда Трајка Стевановића, учитеља из Моравице окр. рудничког.

55. у *Шилопају*:

за учит. заступника сва 4 разреда Милутина Магазиновића, учит. заступника у истом месту.

У округу тимочком56. у *Бачевци*:

за учит. заступника у II разреду мушке и женске школе III и IV разреда мушке школе Крсту Милетића, учит. заступника у истом месту;

57. у *Балинци*:

за учит. заступника сва 4 разреда Михаила Јевгића, учит. заступника из Алдинца окр. тимочког;

58. у *Вини*:

за учит. заступника III и IV разреда Драгољуба Ракића, учит. заступника из Мајдева окр. крушевачког; за учит. заступника у I и II разреду Стевана Бојовића, учит. заступника из Наупаре окр. крушевачког;

59. у *Жуновцу*:

за учитеља сва 4 разреда Трифуна Илића, учитеља у истом месту;

60. у *Кожељу*:

за учит. заступника сва 4 разреда Милију Ристића, учит. заступника из Мариновца окр. тимочког;

61. у *Ласову*:

за учит. заступника у III и IV разреду Владимира Илића, учит. заступника из Слатине окр. тимочког;

62. у *Леновицу*:

за учитеља I и II разреда мушке школе Митра Бјелића, учитеља из Чиниглаваца окр. пиротског;

63. у *Лубници*:

за учитеља I, II и III разреда женске школе Томанију Јовановићку, бившу учитељицу;

64. у *Оснићу*:

за учит. заступника у приправном и I разреду Радомира Поповића, учит. заступника из Маћера окр. крушевачког; за учит. заступника у II, III и IV разреду мушке школе Војислава Марковића, учит. заступника из Каоника; за учитељицу у I, II и III разреду женске школе Јелену Голубовићеву, учитељицу из Дворана окр. крушевачког;

65. у *Ошљану*:

за учитеља сва 4 разреда Драгомира Митровића, учитеља из Краљевог Села;

66. у *Оштрељу*:

за учитеља сва 4 разреда мушке школе Петра Бурића, учит. заступника у истом месту;

67. у *Подгорицу*:

за учит. заступника у I и II разреду мушке школе Цветка Крстића, учит. заступника у истом месту; за учитељицу I и II разреда женске школе Катарину Живковићку, учитељицу из I и II разреда мушке школе у истом месту;

68. у *Прлтиг*:

за учит. заступника сва 4 разреда Петра Јовановића, учит. заступника из Милутовца окр. крушевачког;

69. у *Шарбановицу*:

за учит. заступника у приправном и I разреду мушке школе Светомира Недељковића, учит. заступника из Каоне окр. пиротског;

70. у *Шљивару*:

за учит. заступника сва 4 разреда Милоша Јаношевића, учит. заступника из Залевца окр. тимочког.

У округу топличком71. у *Житном Потоку*:

за учит. заступника у I и II разреду Радича Јосића, учит. заступника из Вел. Врбнице, окр. крушевачког.

У округу ужичком**72. у Ариљу:**

за учитеља у II разреду Миљка Богдановића, учитеља из Жиче окр. чачанског; за учитељицу у I₁ разреду Лепосаву Младеновићеву, учитељицу из Варварина окр. моравског;

73. у Бачевцима:

за учит. заступника у III и IV разреду Светислава Гојковића, учит. заступника из Д. Топлице, окр. ваљевског; за учитељицу I и II разреда Лепосаву Томићку, учитељицу из Лознице окр. подринског;

74. у Заовинама:

за учит. заступника сва 4 разреда Миладина Ташића, учит. заступника из Брежђа окр. ваљевског;

75. у Сјечној Реци:

за учит. заступника у I разреду Петра Грујичића, учит. заступника из Равни окр. ужичког.

У округу чачанском**76. у Брезови:**

за учит. заступника сва 4 разреда Лазара Митровића, учит. заступника са Рудника;

77. у Врдилима:

за учит. заступницу I и II разреда Драгу Барјактаровићеву, учит. заступницу из Бошњана окр. моравског;

78. у Горачићу:

за учитељицу I и II разреда Јелисавету Живковићеву, учитељицу са Рашке;

79. у Градицу:

за учит. заступника сва 4 разреда Светозара Петровића, учит. заступника из Павлице окр. чачанског;

80. у Гучи:

за учитеља у II₁ и III разреду Драгутина Зисића, учитеља из Бруснице окр. рудничког; за учитељицу у I и II₂ разреду Роксанду Зисићку, учитељицу из Бруснице окр. рудничког;

81. у Ковилу:

за учит. заступника у II III и IV разреду Радована Николића, учит. заступника у истом месту; за учитеља у I и II₂ разреду Филипа Јовичића, учитеља из Дашковца окр. ужичког;

82. у Косовици:

за учитеља сва 4 разреда Милосава Шолајића, учитеља из Лисе окр. чачанског;

83. у Рашкој:

за учитељицу у I разреду Јулијану Вуковићеву, учитељицу из Љубића окр. рудничког; за учитељицу II разреда мушке школе Косару Петровићеву, учитељицу из Жежевице окр. чачанског.

ПБр. 15947. Из канцеларије Министарства просвете и црквених послова 16. септемара, 1904. године у Београду.

Господин Министар просвете и црквених послова на основу чл. 37. закона о народним школама и чл. 31. правила о грађењу учитељског распореда поставио је привремено:

У округу ваљевском**1. у Осечини:**

за заступника учитеља II разреда Пауна Протића, свршеног богослова.

У округу врањском**2. у Власини:**

за заступника учитеља III и IV разреда Драгутина Павловића, свршеног ђака учитељске школе с испитом;

3. у Горњем Присјану:

за заступника учитеља сва 4 разреда Тому Милојковића, свршеног ђака учитељске школе с испитом;

4. у Доњ. Коњувицу:

за заступника учитеља сва 4 разреда Ђиру Базовића, пређашњег учит. заступника;

5. у Калини:

за заступника учитеља сва 4 разреда Михаила Патића, свршеног ђака учит. школе с испитом;

6. у Косачићу:

за заступника учитеља II, III и IV разреда Добривоја Тасића, свршеног ђака учит. школе без учит. испита;

7. у Преславу:

за заступника учитеља сва 4 разреда Јована К. Поповића, свршеног ђака учит. школе с испитом;

8. у Реткоцу:

за заступника учитеља сва 4 разреда Глигорија Богдановића, свршеног ђака учит. школе с испитом;

9. у Турековицу:

за заступника учитеља сва 4 разреда ђакон Светозара Костића, пређашњег учит. заступника.

У округу крагујевачком**10. у Маскару :**

за заступника учитеља сва 4 разреда Лазара Ђурчиновића, свршеног ђака учит. школе с испитом;

11. у Стојнику :

за заступника учитеља II, III и IV разреда Драгољуба Радојковића, свршеног богослова;

12. у Шумама :

за заступника учитеља сва 4 разреда Светолика Вуксановића свршеног ђака учит. школе с испитом;

У округу крајинском :**13. у Велесници :**

за заступника учитеља сва 4 разреда Јевту Краљевића, свршеног ђака учитељске школе с испитом;

14. у Вел. Јасикови :

за заступника учитеља приправног, I и II разреда мушке школе Ненада Вујића, свршеног гимназиста с матуrom; за учитељског заступника приправног, III и IV разреда женске школе Драгу Вујићеву, сврш. гимн. с матуrom;

15. у Велкову :

за заступника учитеља сва 4 разреда Хранислава Прибаковића, свршеног ђака учитељске школе без испита;

16. у Вратни :

за заступника учитеља сва 4 разреда Драгољуба Атавацковића, свршеног ђака учитељске школе с испитом;

17. у Горњанима :

за заступницу учитељице приправног и I разреда женске школе Анку Илићеву, пређашњу учитељску заступницу;

18. у Кобишници :

за учитељицу II разреда мушке школе Живку Пилетићку, пређашњу учитељицу; за заступника учитеља приправног разреда мушке школе Димитрија Димитријевића, пређашњег учитељског заступника;

19. у Михаиловцу :

за заступницу учитељице III и IV разреда женске школе Олгу Милошевићеву, свршену ученицу учитељске школе с испитом; за заступницу учитељице I и II разреда женске школе Полексију Милошевићеву, свршену ученицу Више Женске Школе;

20. у Оштрелу :

за заступницу учитељице сва 4 разреда женске школе Ружицу Мијатовићеву, свршену ученицу учитељске школе с испитом;

21. у Петровом Селу:

за заступника учитеља сва 4 разреда Витомира Казимировића, свршеног ђака учитељске школе без испита;

22. у Подвршкој:

за заступницу учитељице II, III и IV разреда женске школе Афродиту Христићеву, свршену ученицу женске учитељске школе с испитом; за заступницу учитељице I и приправног разреда мушке и женске школе Даницу Игњатијевићеву, свршену ученицу учитељске школе с испитом;

23. у Праову:

за заступницу учитељице приправног и I разреда женске школе Лепосаву Пајићеву, свршену ученицу учитељске школе с испитом;

24. у Рткову:

за заступника учитеља приправног и I разреда мушке и женске школе Саву Илића, пређашњег учитељског заступника;

25. у Сипу:

за заступника учитеља сва 4 разреда Адама Аћимовића, свршеног ђака учитељске школе с испитом;

26. у Србову:

за заступника учитеља сва 4 разреда Велимира Николића, свршеног богослова;

27. у Тамничу:

за заступницу учитељице сва 4 разреда женске школе Ленку Чопићеву, свршену ученицу учитељске школе без испита;

28. у Танди:

за заступницу учитељице женске школе Марију Цукавчеву, свршену ученицу учитељске школе с испитом;

29. у Уровици:

за заступницу учитељице приправног, III и IV разреда женске школе Милицу Недељковићеву, свршену ученицу учитељске школе с испитом; за заступницу учитељице приправног разреда мушке и женске школе Милицу Кутлашићеву, свршену ученицу учитељске школе с испитом;

30. у Црнајци:

за заступницу учитељице сва 4 разреда женске школе Наталију Глишићеву, свршену ученицу учитељске школе с испитом.

У округу Брушевачком:**31. у Медвеђи:**

за заступника учитеља III разреда Душана Тошића, свршеног ђака учитељске школе с испитом;

32. у *Плещи* :

за заступницу учитељице I и II разреда Љубицу Живковићеву, свршену ученицу учитељске школе с испитом.

У округу моравском :33. у *Батини* :

за заступника учитеља сва 4. разреда Светолика Милосављевића, свршеног ђака учитељске школе с испитом ;

34. у *Белајци* :

за заступника учитеља сва 4. разреда Михаила Л. Павловића, свршеног ђака учитељске школе с испитом ;

35. у *Буљанима* :

за заступника учитеља сва 4. разреда Добривоја Димитријевића, свршеног ђака учитељске школе с испитом ;

36. у *Грабовици* :

за заступника учитеља сва 4. разреда Живојина Николића, свршеног ђака учитељске школе с испитом ;

37. у *Дворшћу* :

за заступника учитеља сва 4. разреда Димитрија Поповића, свршеног ђака учитељске школе с испитом ;

38. у *Јеловцу* :

за заступника учитеља сва 4. разреда Радоњу Поповића, свршеног ђака учитељске школе с испитом :

39. у *Плажанима* :

за заступника учитеља сва 4. разреда Светислава Бакића, свршеног ђака учитељске школе с испитом :

40. у *Ратковићу* :

за заступника учитеља II III и IV разреда Тодора Петковића, пређашњег учитељског заступника.

У округу пиротском :41. у *Бабушници* :

за заступника учитеља сва 4. разреда Јована Поповића, свршеног богослова ;

42. у *Богданови* :

за заступника учитеља сва 4. разреда Тихомира Минића, свршеног ђака учитељске школе с испитом ;

43. у *Брест. Долу* :

за заступника учитеља сва 4. разреда Михаила Димитријевића, свршеног ђака учитељске школе с испитом ;

44. у *Завоју* :

за заступника учитеља сва 4. разреда Вождара Загорца, свршеног ђака учитељске школе с испитом;

45. у *Јаловик Извору* :

за заступника учитеља III и IV разреда Петра Стојановића свршеног ђака учитељске школе с испитом;

46. у *Вел. Лукањи* :

за заступника учитеља сва 4. разреда Илију Ст. Симића, свршеног ђака учитељске школе с испитом;

47. у *Модрој Стени* :

за заступника учитеља сва 4. разреда Михаила Милића, свршеног ђака учитељске школе с испитом;

48. у *Студени* :

за заступника учитеља сва 4. разреда Милана Поповића, свршеног ђака учитељске школе с испитом;

49. у *Приоклишту* :

за заступника учитеља сва 4. разреда Тихомира Ђорђевића свршеног ђака учитељске школе с испитом;

50. у *Чиниглавцима* :

за заступника учитеља сва 4. разреда Драгољуба Бранковића, пређашњег учитељског заступника.

51. у *Шају* :

за учитеља сва 4. разреда Јована Илића, пређашњег привременог вишег учитеља грађанске школе.

У округу подринском :52. у *Гор. Буковици* :

за заступника учитеља I и II разреда Милана Димитријевића, свршеног богослова;

53. у *Гор. Тријешници* :

за заступника учитеља III и IV разреда Михаила Тошовића, свршеног ђака учитељске школе с испитом; за заступника учитеља I и II разреда Богосава Томића, свршеног богослова;

54. у *Гричарима* :

за заступницу учитељице I разреда Милицу Крстовићеву, свршену ученицу учитељске школе с испитом;

55. у *Јаловику* :

за заступника учитеља сва 4. разреда Синошу Протића, пређашњег учитељског заступника;

56. у *Каони* :

за заступника учитеља сва 4. разреда Тихомира Трифунца, пређашњег учитељског заступника.

У округу пожаревачком :**57. у Дворишту :**

за заступника учитеља сва 4. разреда Панту Огњановића, пређашњег учитељског заступника ;

58. у Дољаници :

за заступника учитеља сва 4. разреда Пантелију Поп-Ристића, пређашњег учитељског заступника ;

59. у Дубокој :

за учитељицу I, II и III разреда Љубицу Обадовићку, пређашњу учитељицу ;

60. у Кладурову :

за учитељицу приправног и I разреда мушке школе Зорку Вучковићку, пређашњу учитељицу ;

61. у Кнежици :

за заступника учитеља I и II разреда Полексију Савићеву, свршену ученицу учитељске школе с испитом ;

62. у Лазници :

за учитеља III и IV разреда Вука Секулића, пређашњег учитеља ;
за учитељицу I и II разреда Милеву Секулићку, пређашњу учитељицу ;

63. у Рановцу :

за заступницу учитељице приправног разреда 2. одељења Милицу Краљанчеву, свршену ученицу учитељске школе с испитом ;

64. у Турији :

за заступника учитеља сва 4. разреда Миљка Јовановића, свршеног ђака учитељске школе с испитом ;

65. у Шетоњу :

за учитељицу приправног и I разреда Андријану Обрадовићку, пређашњу учитељицу.

У округу рудничком :**66. у Цветкама :**

за заступника учитеља сва 4. разреда Душана Протића, свршеног богослова.

У округу смедеревском :**67. у Башину :**

за заступника учитеља сва 4. разреда Михаила Ратарца, свршеног ђака учитељске школе с испитом ;

68. у Скобаљу :

за заступника учитеља I разреда Милорада Никићевића, свршеног ђака учитељске школе с испитом.

У округу титочком:**69. у Боровцу:**

за заступника учитеља сва 4. разреда Војислава Вуксановића, свршеног ђака учитељске школе с испитом;

70. у Бору:

за заступницу учитељице сва 4. разреда женске школе Даницу А. Марковићеву, свршену ученицу учитељске школе с испитом;

71. у Бучју (ср. заглавски):

за заступника учитеља I и II разреда Милутина Милутиновића, свршеног ђака учитељске школе с испитом;

72. у Бучју (ср. зајечар.):

за заступника учитеља сва 4 разреда Љубишу Петковића, свршеног ђака учитељске школе с испитом; за заступницу учитељице сва 4. разреда женске школе Анку Ђорђевићеву, свршену ученицу учитељске школе с испитом;

73. у Врбовцу:

за заступницу учитељице I и II разреда Марију Петковићеву, свршену ученицу учитељске школе с испитом;

74. у Гор. Белој Реци:

за заступника учитеља сва 4 разреда Трајка Михаиловића, свршеног ђака учитељске школе с испитом; за заступницу учитељице сва 4 разреда женске школе Костандинку Шилетићеву, свршену ученицу учитељске школе с испитом;

75. у Доњој Белој Реци:

за заступника учитеља сва 4 разреда мушке школе Николу Лазаревића, свршеног ђака учитељске школе с испитом; за заступницу учит. сва 4 разреда женске школе Лепосаву Мијушковићеву, свршену ученицу учитељске школе с испитом;

76. у Злоту:

за учитељицу приправног и IV разреда женске школе Милену Лукићку, пређашњу учитељицу; за заступницу учитељице приправног и I разреда мушке школе Олгу Трифуновићеву, свршену ученицу учитељске школе с испитом;

77. у Кривелу:

за заступника учитеља приправног и I разреда Спасоја Х. Поповића, свршеног ђака учитељске школе с испитом; за заступницу учитељице II разреда мушке школе Љубицу Ракићеву, свршену ученицу учитељске школе с испитом;

за заступницу учитељице приправног и I разреда женске школе Софију Теодосијевићеву, свршену ученицу учит. школе с испитом; за заступницу учитељице II, III и IV разреда женске школе Стану Теодосијевићеву, свршену ученицу учит. школе с испитом;

78. у *М. Извору* (ср. бољевачки):

за заступницу учитељице I и II разреда мушке и женске школе Милеву Борђевићеву, свршену ученицу учит. школе с испитом;

79. у *Шарбановцу*:

за заступницу учитељице приправног и I разреда женске школе Даринку Маринковићеву, свршену ученицу учит. школе с испитом.

У округу тоничком80. у *Блажеву*:

за заступника учитеља I и II разреда Живојина Васића, свршеног ђака учит. школе с испитом;

81. у *Вел. Плани*:

за заступника учитеља сва 4 разреда Недељка Степановића, свршеног ђака учит. школе с испитом;

82. у *Добром Долу*:

за заступника учитеља сва 4 разреда Богдана Мучалицу, пређашњег учит. заступника;

83. у *Доњем Црнатову*:

за заступника учитеља сва 4 разреда Димитрија Грудановића, свршеног ђака учит. школе с испитом;

84. у *Јабланици*:

за заступницу учитељице I разреда Зорку Маринковићеву, свршену ученицу учит. школе с испитом;

85. у *Концелу*:

за заступника учитеља III и IV разреда Драгутина Вукотића, свршеног ђака учит. школе с испитом;

86. у *Раши*:

за заступника учитеља I разреда Александра Борђевића, свршеног ђака учит. школе без испита.

У округу ужичком87. у *Брекову*:

за заступницу учитељице I и II разреда Видосаву Керковићеву, свршену ученицу учит. школе с испитом;

88. у *Душковцу*:

за заступника учитеља сва 4 разреда Тихомира Матовића, свршеног ђака учит. школе с испитом;

89. у *Јежевци*:

за заступника учитеља сва 4. разреда Лаз. Турубатовића, пређашњег учитељског заступника;

90. у *Пилици*:

за заступника учитеља I разреда Драгомира Милошевића, свршеног богослова;

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

91. у Шљивовици :

за заступника учитеља сва 4 разреда Драгољуба Шуњеварића, свршеног ђака учитељске школе с испитом;

У округу чачанском :

92. у Врби :

за заступницу учитељице I и II разреда Зорку Чурлићеву, свршену ученицу женске учитељске школе с испитом;

93. у Лису :

за заступника учитеља сва 4 разреда Драгољуба Опоколића, свршеног ђака учитељске школе с испитом;

94. у Придворци :

за заступника учитеља сва 4 разреда Будимира Благојевића, свршеног ђака учитељске школе с испитом.

ПБр. 15966. — Из канцеларије Министарства просвете и црквених послова 16 септембра, 1904 год. у Београду.

НАУКА И НАСТАВА

ПРЕДАВАЊА У ОСНОВНОЈ ШКОЛИ

ИЗ НАУКЕ ХРИШЋАНСКЕ

О Б О Ж И Ћ У

(У I РАЗРЕДУ)

За морално — религиски развитак наше омладине нема важнијег предмета у основној настави од Науке Хришћанске. Она непосредно изазива осећања побожности и утиче на срце и осећања деџа тако, да дела њихова буду чистија. И што данашњи нараштај тако лоше стоји у том погледу, биће узрока, између осталог, и у немару нашем, с којим се предаје овај предмет у основној школи.

На једној страни сухе, штуре догме, деци неразумљиве и досадне за просто учење напамет, а на другој страни груби натурализам, који хоће да објасни све, да објасни и оно што се не може објаснити, и што наивном духу млађаног доба и не треба објашњавати чине, да се ми с предавањем овога тако важног предмета за морално — религиски развитак налазимо између две провале.

И доиста је велико питање како ћемо измирити ове две супротности, и како ћемо предавати овај предмет у школи уопште а у основној школи посебице. И радници на пољу васпитноме, мислиоци о подизању подмлатка нашега, не би требало да се губе, у којекаким ситницама и у личним зајевницама, него да се лате справљања овако крупних питања по васпитање његово, а то ће рећи по будућност народну.

А докле ово не буде, ево ми износимо само један *оглед*, како ваља предавати овај предмет, не игноришући ни развијање разума нити бежећи од сваке натприродности, која силно може да утиче на правилно развијање *осећања* наших.

Сем овога ова се настава тесно може везати за *живот* људски и с нашим леним *обичајима* народним, тако, да чине једну целину; а и

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

то се данас не чини у довољној мери, на штету и општега васпитања нашега и познавања живота народа нашега.

С тога смо узели тему, на којој се и ово може лепо видети. И узели смо је намерно у најнижем разреду, где је овај по садржини својој апстрактан предмет најтеже предавати.

Предавање је удешено као једна целина, без обзира на то колико ће часова требати за њега. А пошто овај разред нимало није оптерећен наставном грађом, то се на овако једно предавање може употребити и неколико часова. За припрему би био довољан један час, за излагање нове грађе два и за понављање и утврђивање један или два. Тако би недеља пред Божић могла да има сваки дан по један час, који би трајао око двадесет минута, највише пола часа, а после прелазио у писмени рад или певање, особито црквено.

Сад да пређемо на излагање самог предавања.

* * *

— Како се зову ови пости сад? Зашто се зову *божићни*? — Колико недеља траје овај пост? — Колико је то дана? Колико је дана прошло? — Колико дана још имамо да постимо? — Како се зове овај месец, кад пада Божић? — Зна ли когод, којег *дана* пада Божић? — Јесте. Божић *увек* пада *25-ога Децембра*, а дан може бити који му драго. У који ли ће дан пасти ове године? — Радујете ли се ви Божићу? — А зашто му се радујете? — Зашто још?..

— Ви се деца варошка радујете само прасету и колачима. А деца на селу имају много више којечему да се радују. По селима су боље очувани наши старински обичаји, па они чине, да Божић има више радости и за људе и за децу. Хоћете ли, да вам мало испричам о тој радости њиховој?..

— Дан у очи Божића зове се *Бадњи дан*. Шта се ради на Бадњи дан по варошима?.. А, слушајте шта раде у селу.

— И тамо се спреми печеница и мајка умеси што треба за сутрадан. Али тек у вече настају радости. Пред вече отац узме секиру на раме а торбу с мало жита, једним колачем и чутуром вина о раме, па оде у шуму да одсече *бадњак*. Он га је још раније уочио и забележио, јер то не може да буде свако дрво, него само церово, *цер*. Ко је видео то дрво? — Е, пазите, кад први пут изиђемо у поље, да нађемо цер и да га запамтите. Онда тај цер не сме да буде много велики, него дебео од прилике колико нога. Сад се отац прекрсти, па разгрне снег, ако је велики, и почне да сече дрво до земље, али сече само с једне стране. Кад дрво падне, он извади чутуру, прекрсти се, помоли Богу и помене Бадње вече, па пије, а за тим прелије вином и пањ с којег је одсекао бадњак. Онда узме колач и преломи га на пању па пола остави на пању а пола поједе. Најпосле поспе пањ житом,

www.unibg.ac.rs
 УНИВЕРЗИТЕТСКА
 БИБЛИОТЕКА

на бадњак дигне на раме и понесе кући. Пред кућом пресече дрво до грана. Сад се дебло зове бадњак а гране *бадњачица*. Деца су већ ту и гледају шта отац ради. Отац метне бадњачицу на кућу, а бадњак понесе у кућу. Мајка већ стоји пред вратима спремна са житом у каквом суду. Кад отац уђе у кућу и назове: „Добро вече и честито вам Бадње вече!“ мајка стане бацати руком жито на њега и вели: „Добро ти Бог дао, да си честит!“ Отац онда приђе огњу — тако зову ватру — па се прекрсти и метне бадњак на огањ попреко, а сва друга дрва унакрет преко њега. Тако је бадњак наложен на ватру (а бадњачица остала пред кућом за друго нешто сутрадан).

— Али сад тек настаје деџја радост. Отац отиде на гумно за сламу. Ко зна, шта је то гумно? . . . У неки конопац он веже велико бреме сламе и понесе га кући. Тада је већ мрак и стока је сва намирена. Деца једва чекају да се отац појави пред кућом. А кад се он укаже на вратима са сламом, све живо устане на ноге. Он улази и опет назива: „Добро вече и честитам вам Бадње вече!“ А они одговарају: „Добро ти Бог дао, или Бог ти помогао и хвала, да си честит!“ Онда он почне да обилази око огња онако са сламом, а они сви за њим а особито деца и чунају му сламу, вичући: пију! пију! пију! као пилићи, а отац као квочка: кво! кво! кво! Тако иде неколико пута око огња и свуд по кући док пилићи не почунају квочки сву сламу. На једанпут се обртне сва кућа застрта сламом, а за децу у ово зимње доба не може бити веће радости. Сад мајка застре једну страну ћилимима, шареницама или губерима и ту ће да вечерају. Но најпре се моле Богу. Отац упали воштану свећу и залепи је за икону, крст или штогод друго на источној страни, а мајка метне у кадионицу жара, па му дода; а он метне тамњана па окади најпре икону, крст и свећу, па себе, па осталу одраслу чељад, и онда да мајци, те она окади децу и све по кући и сваки кутић у кући. Онда отац ређа све свеце редом и моли им се; они други говоре за њим онако исто, а деца се само крсте и слушају. Кад се сврши молитва, настаје вечера. За вечеру поседају сви па и деца. Може бити, да се никад у години не виде овако сви заједно: и мушко и женско и старо и младо, као ово сад, на Бадњи дан. Само може бити мала беба у колевци да је заспала и не радује се сад Бадњем дану и сутрашњем Божићу. . .

Шта има за вечеру — то не треба да вам причам: то имате и ви по варошима. Шта се ради сутра дан на Божић и то знате. Али једно опет не знате. Сутрадан ниједно дете ни човек ни жена не уђе у кућу без гранчице од бадњачице. С том гранчицом царају ватру да што више варница излази, а они говоре: Оволико оваца и новаца, жита и живота, среће и здравља, крава и коза, крмака и трмака, кумова и пријатеља и . . . тако свега што год воле. Деца мало знају па мало и ређају; али људи ређају много. . . И најпосле гурну ону гранчицу

WWW.UNIJS.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

у ватру, да изгори. Тако ради после и *полаженик*. Ко се зове полаженик? — На селу је и полаженик онај, који први дође, и он остане ваздан у кући као гост; и тек га у вече дарују и испрате.

— Још бих пуно имао да вам причам, али сад немамо кад више. А кад порастете, слушаћете или ћете читати више¹.

*

А сад ви мени да причате, како ви проводите Божић и Бадњи дан код ваше куће. . .

— Ви сте мени испричали, шта радите о Божићу ви по варошима, и чему се ви радујете; а ја сам вама испричао како деца на селу дочекују Божић и како се она радују. Сад ћу да вам испричам: зашто се празнује Божић и шта је било на тај дан.

— Но, ви можда још нешто знате о Божићу. Хоћу прво да видим, шта знате о Божићу. Ко што зна, нек дигне руку! . . Хајде, причај ти, Иване! — Шта ти знаш, Милојко? — Кажи ти, Станко? — Ко зна још што о Божићу? . .

— Е, лепо. Сад чујте, да вам ја испричам оно, што треба да знате сви.

— У једној земљи, далеко од нас, тамо на источној страни, владалац те земље хтео је да зна, колико има народа у његовој државини². Шта је то државина или држава? . . И зато нареди, да сваки оде у оно место где се родио и да се тамо запише. Тако и неки старац *Јосиф* пође у једну варош која се звала *Витлејем*, а с њим пође и *Света Дева Марија*. Кад стигне у ту варош, све су гостионице и куће биле заузете, и они се сместе у једну кошару, да ту преноће. А баш те ноћи деси се нешто, чему се ни они нису надали. Те ноћи Света Дева Марија роди дете, и то је био Исус Христос! . . Не имајући пелена она га повије у своје хаљине и место колевке метне га у јасле на сламу и тако остану целе ноћи.

Ко уме ово да исприча? . .

— О томе нико ништа не би ни знао, да се није више кошаре небо отворило; а то виде овчари, који су били ту близу и сутрадан кажу свима. Али је много важније било, што је по небу ишла нека велика звезда од истока а за њом по земљи ишли и неки људи, који

¹ Овако по варошима А по седима деца се могу пустити да причају сами како проводе Божић, а испричати им нешто о празновању Божића по варошима. Овом приликом учитељ ће сазнати и по нешто ново, што и за познавање обичаја нашега народа није на одмет. А да ли би требало одобрити по варошима тако звану „јелку“ (немачки „крестбаум“), и о њој причати деци — то је под питањем.

² Ова је реч веома лепа и ја сам је нашао у Вука, у његовој „Приправи за Историју цијелог свијета“ (превео Дим. Владисављевић а поправио ч на свијет издао Вук Стеф. Караџић 1864), и од ње наставници не треба да беже. Она означаје оне земље докле држи један владалац,

су се звали „мудраци од истока“. Они су говорили, да се родио „син Божи“, и да су пошли да га нађу и да му се поклоне; јер ће он, веле, да „спасе свет“ и да „начини неко ново царство на земљи“. Кад то чује цар оне земље, он се побоји, да тај „син Божи“ не преотме царство њему, па повиче: „Шта! Какав син Божи?! Какво ново царство?! Ја то не дам!“ Па изда страшну наредбу, да се покољу сва деца, која су се те ноћи у Виглејему родила! Но Бог пошље Јосифу и Марији анђела, те им он каже, да одмах беже одатле; и они побегну!...

— Ко може ово да исприча?...

— Ето тако се родио Исус Христос и тако је остао у животу. А шта је било после и шта је Исус Христос радио и како је после учио народ, то ћете учити кад порастете и дођете у старије разреде.

*

— Је ли близу земља у којој се родио Исус Христос? — На којој је страни од нас? — Покажи ту страну руком. — Шта није знао цар те земље? — Шта је онда наредио? — У коју су варош дошли старац Јосиф и Света Дева Марија? — Како је било тамо? — Шта је било ноћу? — По чему се сазнало, да се догодило нешто необично? — Како су се звали они људи који су ишли с далека истока? — Ко је њима показивао пут? — Шта су говорили „мудраци од истока“? — Ко се од тих речи уплашио? — Зашто? — Шта је наредио цар те земље? — А шта је било са Исусом Христом? —

— Ко уме да исприча ово све заједно?...

*

— Који нам велики празник долази сад скоро? — У који дан пада Божић? — Колико постимо пред Божић? — Како се зову ти пости? — Како се зове дан пред Божић? — А како се зове вече уочи Божића? — Шта се ради на Бадњи дан, а шта се ради на Бадње вече? — Шта је то бадњачица? — За што је она? — Шта је то полагањеник? —

— Шта је било на Божић? — Је ли то било дању или ноћу? — Где се родио Исус Христос? — Шта се догодило те ноћи необично? — Ко је то први видео? — Шта се још десило на небу? — Ко је ишао за том звездом? — Куда су ишли? — Шта су говорили „мудраци од истока“? — Ко је то чуо? — Шта је он мислио? — Шта је наредио? — Зашто? — Је ли то било? — Зашто није било! —

8 Септембра 1904 год.

у Београду.

Ј. М.

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ТЕЛЕСНО ВЕЖБАЊЕ

(СВРШЕТАК)

VII

Вештина оснажити своје тело

Сваки може постати *атлет*, и ако не мора достићи Бека, Тирка или Хакеншмида, као што сваки може научити певати и бити певач, и ако не оперски. Сваки има границе до којих се може развијати, само тих граница не треба прекорачивати.

Ко хоће да се вежба у атлетици, мора бити уверен да има потпуно здраво срце и здрава плућа. За тим долазе:

Раст. Треба да је правилан: горњи и доњи део тела да су једнаки; руке и ноге да нису дуге, једном речи: да цела појава, на први поглед, пада у очи са своје *правилности*. Лепо развијен атлет увек постиже већи успех, него неправилно развијен, и ако у овога другог могу бити дебље руке и шири грудни кош. Из искуства се зна да су најбољи атлети *средњега раста* (од 1,65—1,75 м.).

Године. Могу бити различите — како за коју радњу. Лакша атлетска вежбања, у којима је пресудна окретност, падају у доба од 16—30 год.; од 25—30. год. може се почети тежа атлетика, која достиже врхунац од 30—40 године. Ово последње вреди нарочито за дизање терета и за рвање. Има примера и за позније године. Тако н. пр. Др. Крајевски у Петрограду почео је атлетику с теретима у 41. својој години, и сада у 57.¹ долази у ред бољих атлета, Аматер *Царе* у Шверину дигао је 1892. год., у својој 62. год., *једном руком*, и то полагао, у војничком ставу, терет од 25 кр. 28 пута. Рвач од заната (професионалац) *Дини* рвао се у својој 70. години, и доживео је дубоку старост. Умро је у својој 92. години. *Вилхелм Тирк*, у Бечу, сада је у својој 44., а *Јагендорфер*, такође у Бечу, сада је у својој 52. години, и још изненађује свет својом снагом.

Што се, дакле, година тиче не може се за све једно правило поставити. Главни је, ипак, за све: кад с годинама срце и крвни судови почну слабити, а кости и мишићи још су у снази — треба оставити радње, које јако дејствују на плућа и на срце.

Тежина тела. За лакшу атлетику може се поставити ово правило: нормалан човек треба да тежи толико килограма *преко иедесет* (овај се број узима као основица), колико сантиметара има у висину преко 1,50 м. Ко је, дакле, висок, 1,70 м. треба да тежи: $50 + 20 = 70$ кг. За тежу

¹ Све године треба рачунати према 1900. г., када је овај састав писан.

www.unibg.ac.rs

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Атлетика важи ово правило: колико атлет има сантиметара у висину, толико пута треба рачунати по 0.500 кг. на сваки сантиметар. Тако: атлет од 1,70 м. треба да је тежак 85,000 кг. неколико килограма више или мање не чине велику разлику.

Тренирање. Ова реч значи: целокупан начин живота; за тим начин телеснога вежбања и трајање његово — како за коју врсту атлетике. Професор *Атила* у Њу-Јорку пише о томе ово: „Најбољи је начин да се извесна снага постигне: Сваки дан вежбати тело у складу с природом. У јелу и у пићу ваља се умерити, на што ће га и сама природа унутити. Природа упућује лава и тигра на животињску, а слона и вола на биљну храну. По овоме треба и човек да се управља; што је за једнога корисно, за другога може бити штетно“.

Вежбање не треба да је *једнострано*. Разним вежбањем добива се највећа снага, а с њоме и велика окретност, без које и диновска снага не вреди много. Стога се препоручују наизменице: трчање, ход, скакање, пливање, веслање, бацање камена на разне начине; разне радње с теретима. Од свију послова највише разних покрета има тежачки посао. Наше старе задруге свестрано су развијале мушкарце, и у двадесетој години сваки је младић био изврстан јахач, а тако исто и пешак; тако исто навикао је био и на сагибање при жетви и на усправно држање и увијање груднога коша и ребара при кошењу; преношење чаброва и врећа као и товарење дрва (у главњама) јаким притиском развијали су осим горњег костура и ноге, које нарочито у дизању великих терета имају пресудну вредност¹. Овоме треба додати чист ваздух (седење поред ватре и спавање у хладним вајатима) и снажну храну, па је лако разумети зашто данашње поколење заостаје куд и камо иза оних и снажних и издржљивих Срба сељака пре сто година.

Атлет *Сандов* даје ова упуства: „Телесно вежбање, разумно вршено, јесте најпоузданије отпорно средство против сваке болести. Редовним телесним вежбањем покрећу се на живљи рад: срце, плућа, јетра итд., те цело тело на тај начин постаје чвршће.

„Ко хоће телесно, необично, да ојача мора се систематски и дуже вежбати. У ово толико верујем да бих свакому смео зајамчити: да ће редовним телесним вежбањем врло брзо своје другове у телесној снази надмаштити. Упуства, како да се овај циљ постигне, веома су проста. Пре свега треба пијење алкохолних пића свести на најмању меру, јер сувишна течност рђаво утиче на бубреге, и тиме, посредно, на цео организам. Спавање не треба никад да буде дуже од осам часова. Вежбања се морају вршити по утврђеном распореду. После јела не треба

¹ Наш народ каже у шали човеку слабих и танких ногу: „Мислиш ли ти, на тим ногама и презимити?!“

почињати ни умни ни телесни рад, док се не буде пола часа ходало. Сваки дан ваља се по један до два часа вежбати с лакшим теретима, и то у разним покретима, да се сваки мишић изазове на рад, а најбоље је потражити упуства од учитеља атлетике“.

Луј Ст. Сир вели ово: *Сваки може снажан постати!* Ја не верујем, као неки, да је наше поколење слабије од пређашњих. Што нашем поколењу недостаје, то је — *вежбање*. Хећете ли да обновите телесну снагу пређашњих поколења — *вежбајте се!* Походите радије гимнастичка вежбалишта у пољу и у салонима, него кафане и игралишта. А којом се методом може телесно ојачати? Главни је циљ — *издржљивост*. Стога: што дужи рад с лаким теретима, с лаким буздованима (Keulen); што више веслања, ходања ит.д.

„*Не напрежите сувише један мишић, него гледајте да их све подједнако вежбате*. Почињите с најлакшим теретима, и кад опазите да се снага увећала, повишујте терет поступно. Никад се не вежбајте толико да се преморите, него увек престајте док сте још орни за рад. Живот треба да је прост и уредан, и пре свега чувајте се јаких пића и многога пушења“.

Као што се види: ова се упуства своде на најобичније захтеве које и игијена тражи.

Светлост и ваздух. Што више светлости и ваздуха — то је прво правило за све што је живо, па и за гимнастичаре. Крећи се и гимнакуј што више у чистом ваздуху; пусти нека те благотворна сунчана светлост што више и што дуже греје. *Диши увек на нос!* Нос, поред своје главне улоге, коју има као чуло мириса, има још и ту споредну улогу да удисани ваздух загрева и пречишћава. Дисати ваља увек што дубље. Сунчана светлост је веома лековита, и њоме се данас (тако названим *сунчаним купањем*) многе болести лече.

Одело. Не може бити ни сувише топло ни сувише уско, како би се сви делови на телу могли слободно развијати. Корзети и уске чакшире веома су штетни, а нарочито је обућа врло ретко добро удешена. Треба се нарочито чувати ципела које стежу прсте, нити ваља имати високих потпетица. Да ли је здравије одело вунено или невунено — о томе имају различита мишљења, али се сва слажу у томе: да одело не буде сувише топло.

Нега коже. Поре на кожи јесу важно средство да се прерађене материје из крви избацују, стога ове канале треба често отирати и прати, како би увек били *отворени*. Ради тога ваља опрезно употребљавати хладну воду и хладне тушеве, и то увек по лекарском упуству. Ако је тело јаче загрејано, не треба га никако трти хладном водом. Нагла промена температуре не може никад бити корисна телу. Најбоље је употребити воду од 25—30 степени R. У већим градовима добро је

походити турска купатила (хамаме), јер се у њима тело поступно загрева и расхлађује. Купање лети спојено с пливањем снажи тело, чисти кожу и лечи од реуматизма и од нервних болести. Има људи који се тога ради купају у текућој води од раног пролећа до дубоке јесени. У Србији живи један виши чиновник који двадесет година тако ради, и хвали се да се тиме излечио од нервозе. Ударац је био јак: сахрано је у брзо сву децу, те је од тешке жалости изгубио био сан и почео нагло слабити. „Да нисам тако радио“ прича тај чиновник давно бих отишао у лудницу. Купајући се у хладној води опростио сам се и реуматизма, који сам добио у ратовима“. Ово купање у хладној, текућој, води прекида овај смели човек од децембра до марта (три месеца), за које време употребљава хладне тушове у кући. Кад започне купање у реци не прекида га до дубоке јесени без обзира на кишу, на ветар па чак и на мањи мраз. Али се овај начин лечења не би смео свакому препоручити без лекарског савета.

Храна. О храни су мишљења подељена. Једни мисле да треба јести што више меса, а други доказују да се и о биљној храни може човек веома оснажити. И овде ће, канда, средина бити најбоља. Наш народ лепо каже: „Од шта сит, од тога и дебео“. Главно је да човеку храна пробуде, па било да је то храна посна или мрсна. За избор јела најбољи је саветник — желудац. Што једному подноси, за другога није. А у сваком случају вреди опет она наша пословица: „Кад ти је најслађе — престани!“ Оброке ваља удесити по својој угодности. Јаких зачина ваља се чувати. Др. Колб препоручује да се — док траје тренирање — једе на дан по 150 грама шећера. Јелински атлети, тога ради, јели су много смокава.

Из исповести једнога вегетаријанца видеће се како се тешки атлетски радови могу вршити и уза слабију, вегетаријанску храну:

„Пре пет година постао сам вегетаријанац, хотећи да се излечим — као што су и многи други тога ради постали вегетаријанци. Имао сам јаку нервозу, рђаво сваривање, необичну главобољу и жутицу. Лети, кад су настајале велике врућине, једино ми је помагао лед, те нисам био полудео од силне главобоље. Сва ова зла почела су ме, мало по мало, остављати, чим сам окренуо живети вегетаријански, и, хвала Богу, данас не знам за главобољу. Уза ме је, добровољно, пристала и моја жена, па и наша четворогодишња ћерчица још није окусила меса. Ово је дете тако живахно, пуначко и издржљиво, због чега многи мисле да се оно изврсно храни. Али како се сваки зачуди кад му кажем чиме се ово дете храни! Кад би и овде (у Аустрији) био обичај као у Немачкој, да се приређују изложбе вегетаријански одгојене деце, ја бих одмах изложио моју ћерчицу, која до сада још није боловала. Ваља ми и то казати да сам ја витак, а и жена ми је нежног састава. Начин храњења, који деци тако прија — не може ни за одрасле бити рђав.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

WWW.UNN.NE.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Наравно да се ја не чудим кад видим да многи тај начин рђаво разумеју; како се ту не греш! Један мисли да му треба јести разноврсне зелени и ништа друго; други тражи само тестана јела; трећи се гуши само сиром и јајима; четврти једе што више шећера. Знам их, опет, који на дан једу по пет пута, други три пута или два пута, па их има [који на дан једу само један пут. Све ово гледао сам и ја.

„О вегетаријанству се у народу, у опште, мисли погрешно, и верује се да не треба јести јаја и масло, а пиво и вино смеју се пити. Међутим вегетаријанац је онај који не једе ништа од заклане животиње, и не пије алкохолних паћа, али не отура јаја, млеко и масло. По себи знам да се без белог смока и без јаја може изврсно живети, премда ми чаша млека, два јајета или мало сира нису на одмет. При свем томе главна је храна вегетаријанцу *зрно* (разна жита и варива) и воће.

„Како се у најновије време доказује беланчевина се у телу, и при јачем напрезању, врло мало троши, и онда зашто је треба тако много у тело уносити? Грашак и сочиво већ имају више беланчевине, него што телу треба (скоро као и месо). Већ се *Пајер* у својем путовању на север чуди што су му људи слабили кад год су у несташници хлеба јели само месо, а били су издржљиви кад год су остајали без меса, те су живели о самом хлебу.

„Псето које се храни само месом (без костију и без крви) мора угинути, а ловачки пас који се храни биљном храном поучљивији је, издржљивији, и има јаче обоњање. Међутим псето је по својем саставу више упућено на животињску храну.

„*Милер*, победилац на шестодневној утакмици између велосипедиста, живи скоро сасвим вегетаријански. Четворица првих тркача који су за њим стигли, такође су вегетаријанци.

„У Немачкој су чињени покушаји с весларима, па се доказало да је велика замореност савлађивала најпре оне, који су се само месом хранили, а најпосле оне који су се хранили само биљном храном, додајући јој по мало шећера. У најновије доба даје се коњима 2—2½ кг. шећера, те више издрже, и не изгубе ништа од тежине.

„До сада је у упуствима за тренирање приказиван шећер као отров, а сада, одједанпут, постаје најчистији животни елексиер. Обоје је неистинито. Шећер јесте и остаје отров за прехрањене људе, који се тренирају да би *смршали*. Стога ваља обазрив бити: коме ће се, када и колико шећера давати.

„Животиње које се не хране месом (слон, биво, коњ и тд.) надмашују зверове у снази и у издржљивости. И најслабији магарац издржљивији је од охоло „цара свих животиња“, који је после свакога већег скока толико изнурен, да му треба времена, док се за други скок спреми. Јер у оно, што за лавовску великодушност веле *Чуди* или *Брем*, ми вегетаријанци не верујемо. С друге стране наше гледиште

биће вероватније, ако се незнатни грудни кош у зверова упореди с великом количином мишића. *Плућа!* Тајна сваке велике издржљивости у овоме је органу, који је телу исто, што и парни казан машини. Овај орган најбоље је развијен у коња тркача. И шта ваздуха мора ова плућа у трци удахнути и издахнути, јер је сваки мишић у највећем напору, а за сваки треба прибавити довољно ваздуха. Ако су спољни органи, мускули, знатно развијенији од унутрашњих, снага ће за кратко време бити већа, али организми с развијенијим унутрашњим органима (срце, плућа и т.д.) биће много *издржљивији*, а то баш и јесте главно. За ово су најбољи пример добри пешаци и тркачи. И право здравље може бити само у оном телу, у којем су развијенији унутрашњи органи од спољашњих, или су бар на једнако развијени. Срце и плућа јесу — издржљивост, а издржљивост је — здравље: бар тако је у највише случајева. И кад год због великих напрезања у трчању или у веслању узмора настати прекид ради одмора, то не бива због слабих мишића, него због слабије плуће.

„У човечјем телу темељ је — костур; проширити костур, а нарочито *грудни кош*, значи: дати плући више простора да се развија. Ја мислим да ни један добар одгајивач коња неће пропустити да погледа, да ли је простор, у који је смештена плућа, што већи? Али за своју рођену расу човек се много не брине. Ако му се за то приговори, рећи ће вам: „Човек није коњ!“

„Мешовитом храном вегетаријанац јача свој костур много боље, него онај који само о месу живи. Ја нисам од оних вегетаријанаца, који *сасвим* одбацују месо, али му додајем много: хлеба, пиринча, воћа и т.д., нити се трудим да, што но кажу, *заварчим* људе од меса, кудећи га на сва уста, али се, ипак, радујем, кад видим да моји пријатељи на најмању меру свде меснату храну и алкохолна пића“.

Као што се види из овога искуства, стеченога разним и дугим огледима, најбоље је поступити по оној класичној изреци: „Ништа сувише!“ Крајности су увек и свуда штетне, па и у питању о храни. Грешни и онај који мисли да је само месо најбоља храна, као и онај који препоручује само биљну храну. Ово питање о избору хране могло би се заменити питањем о *умерености*. Наш народ о Божићу и о Ускресу обично претерује у јелу и у пићу, а зашто? Зато, што се после дугога поста органи за варење одвикну од масне и меснате хране, те због нагле промене наступе боловања. То је тако честа појава у свима домовима који посте цео пост, да је оптерећење желуца о великим празницима постало као неки обичај. Отуда и она чудновата пословица: „Ако сам се и опила — Божић ми је дошао!...“

У нас се обично мисли да се наш народ рђаво храни тј. да мало једе меса, и да најбољу храну, месо и сланину, поједе зими кад ништа не ради, а у лето, кад настану најтежи радови, да се храни киселицом

и сурутком. Да таква храна, лети, није толико рђава колико се мисли, знају сви који су се лети морали јаче телесно напрезати. Сваки ће у тим приликама радије потражити каленицу кисела млека, него најбољега печења.

Путујући као ревизор по Србији често сам се са сељацима разговарао о овоме питању. Многи су пристајали да копачу и косачу треба јача храна, али ми је један старац из Смедеревске Јасенице доказао из својега искуства да то лети није потребно. „Једнога лета“ причао ми је старац „о нашим крсима (Спасову дне) окиша се те нам дође мало гостију. Остаде нам непоједено печење, а сутра дан опече сунце. Да не би бацили читаве браве однесемо све у ливаду, косачима. Имало је двадесетину косача, и сви се обрадоваше лепој гозби, и, онако гладни, навалише на масно печење. Једоше и пише колико је ко могао. Кад се поодморише, дохватише косе, па запеше што никад нису. Ја се радујем што ће ми ливада бити покошена пре рока, али њи'на бра не потраја дуго. Један по један стадоше остављати косу. Од јаке врућине отежаше и умучише се; неки одлежаше у ладу до занака, а неки никако више тога дана и не узеше у руке косу... од тада више никад не би однео, лети, радницима печења, па да ми га ко поклони...“

Тако ми је причао старац из својега искуства, а то је искуство свих наших сељана. Радници у пољу не цене ручак *без кашике*, а најрадије једу пасуљ ретко скухан и закисељен, а мрском такав исти пасуљ с мало сланине.

Срби из ослобођених крајева највише пазе да им је *добро печен хлеб* и да им је вода чиста. У нашу Шумадију долазе с пролећа многи Пироћани, и остају целога лета, док се не сврше сви послови око стрмине. Има их доста и ћерамиџија, који у својим колибама на гумну проведу цело лето; сами месе хлеб и готово само о хлебу претерају цело лето. Уз хлеб обично једу наприку, коју сами саде, лук, каткад вариво, а врло ретко месо. Кад не би хлеб био довољна храна, ови би људи попадали на раду, који они често настављају и ноћу, кадгод је лепа месечина.

Може се узети као поуздано да наш народ једе највише *хлеба*, за тим: белог смока, па варива, а најмање меса. Само што та једина храна нашега сељака, *хлеб*, није увек добра. Једини начин да се сиротнији сељани хране бар добрим и здравим хлебом јесте најновија мисао наших земљорадничких задругара: *да се за све задруге у једном месту подижу заједничке хлебарнице*. Само тако престао би народ хранити се гњецавим, непеченим и буђавим хлебом.

Да се биљном храном може постићи највећа снага имамо доказа и у старих Јелина. Њихов *свети јечам*, који су сејали око храмова, био је храна атлетима пред олимпијске утакмице, дакле онда кад су имали највише напрезања. *Сјенкијевић* у своме роману „*Quo vadis?*“ приказује

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.unisad.rs

нам, као čistog вегетаријанца, оно чудовиште од снаге, покрштенога роба, који у арили хвата беснога бика за рогове, и обара га. Његова храна била је: хлеб, зелен и вариво без меса.

Пиће. На прво место долази *чиста вода*. Највећа количина воде при највећем напрезању и на највећој врућини не треба да буде већа од пет литара на дан. Слабије вино и пиво допуштају се у мањој количини; тако исто нису штетни чај и слаба кафа. Од алкохолних пића у опште најбоље је пити чист коњак, добивен од вина.

Ваља се чувати *хладнога пића*, и боље је јаку жеђ, нарочито при великом умору, гасити *топлом* водом. Јапанци ово одавна чине. Врло добро гаси жеђ и вино са селтерском водом.

О пићу уз јело има да се каже ово: Хладну воду штетно је пити у сваком погледу, јер се желудац расхлађује и варење се успорава. За варење је потребна топлота од 37 степена R.; хладна вода ову топлоту знатно смањује. Ко је навикао да пије уз јело, боље му је да то чини на пола часа пре јела. После оброка на један час може се пити слободно. Што је речено за воду вреди и за пиво. Допушта се уз оброк по мало и вина, јер оно добро утиче на сваривање. Много пијење алкохолних пића разарава организам. Наш прости свет често пије, више само због тога, што верује да пиће *даје снагу*. Кад сам био директор у Параћину, слушао сам о једноме сељаку из Темнића да је необично снажан. То је било 1898. г. пред утакмицу гимнастичара из целог света, која је те године приређена у Бечу, јула месеца. Мислили смо да тога необично снажног човека тренирамо за месец, два, па да га поведемо у Беч. Али од наше намере не би ништа, јер је тај снажни човек једва подизао до појаса терет од 80 кг. Био је крупан, али од силне ракије у лицу подбуо и жутнуо. На моје питање да ли може доста да пије ракије, одговорио ми је поносито, мислећи да се тиме похвали: „Бога ми, господине, могу на дан по два *кила* (сељаци и за течности говоре ову меру) ракије да пијем, а леба ми је доста дваест пара“. Јако се зачудио кад сам му препоручио да *ракију поједе, а хлеба да попије*.

— А како то, господине?

— Па врло ласно! — одговорим му — за оних пет или шест гроша, што их данш за ракију, купи меса, варива и хлеба, а за оних двадесет (10 п. д.) пара купи ракије, па кад тако узакживиш два месеца — онда дођи да дижемо терет,

И ако многи наши тежаци, нарочито инокосни, мисле да пиће даје снагу, не може се тврдити да је наш народ и пређе у то веровао, јер не би створио био оне пословице: „Снага на уста улази“. У нашим народним песмама највећа се цена даје *хлебу бијеломе, овнујскоме месу дебеломе и вину црвеноме*. . . У старих Јелина — по Омиру — била је најбоља храна *говеђина*, за тим *овнујско*, па *свињско* месо, и то од зре-

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

лих свиња, *белозубих ветрова*. Слуга Лаертов жали се Одисију како просиоци Пенелопини њима дају прасад, а за себе задржанају старије браве.

Одмор. Узалудна су, управо убиствена су велика напрезања, ако се телу не да потребан одмор. Отуда су многи радници изнурени, и ако раде тешке телесне радове, од којих би требало да се развијају. Наизменични одмор и умор чине тело снажним и издржљивим. Нарочито је потребан телу одмор због нагомиланог *отрова од умора*, којег нестaje само у тврдом сну, за који наша народна песма вели да је *слађи од меда*. Сан треба да траје највише од 7—9 часова, и то ноћу, по овој пословици: „Рано лези и рано устани“. Енглеска пословица каже још више: „Рано легање и рано устајање чини човека *здравим, богатим и мудрим*.“ Постеља и узглавници не треба да су сувише мекани, нити се ваља много утопљавати.

Пушење. Много пушење и седење у соби напуњеној дуванским димом штетно је за свакога, а за атлете нарочито с тога, што они снажније дишу, те тако и већу количину отрова у себе узимљу. Разуме се да умерено пушење (до десетак цигарета на дан) у чистом ваздуху нема рђавих последица. Ипак ваља пред атлетске утакмице прекинути пушење сасвим за неколико недеља, јер никотин и у најмањим количинама смањује радњу срца и плућа.

Душевни мир. Ваља се, колико је могуће више, чувати свега што јако узбуђује и ремети душевно спокојство, као што је картање у новац, претерана брига, прекомерно умно напрезање и т. д. Ваља и у овој прилици послушати народну мудрост, која човека упућује да се паметно брине, т.ј. да се не узбуђује. „Метни бригу под јастук...“ вели народ, т.ј. „...потруди се да заспиш и да сном оснажен дочекаш јутро, јер је „старије јутро од вечера“. „Нов дан — нова срећа!“

Поговор

Кад се сведе све што има да се каже о човечјој телесној снази, излази ово двоје: или је то снага *наслеђена* — или *радом стечена*.

Да у сваком народу има оне прве снаге — ван свакога је спора, а да је то природна снага наслеђена од давнашњих предака — и о томе не може бити сумње. Чиновник који је син сељачких родитеља и у селу провео младост, понео је наслеђену снагу од оца и од матере, и биће јачи од својега сина, рођеног и одгајеног у друкчијим приликама. Стога долази гимнастика у помоћ да тело оснажи, јер би иначе далеко по телесној снази, заостао унук — чиновник од деде — копача... а то би значило постуино опадање снаге народне. Такав би народ брзо устукнуо

пред снажним и свежим непријатељем, као што то потврђују и многи примери из светске историје.

Природне снаге и у нас има, Богу хвала, још доста. Сваки зна за по који пример необичне снаге, која се врло често налази у људи, рекло би се на први поглед, обичних, неугледних... Нарочито велика издржљивост (а то и јесте главно) може се наћи у наших сељака. За то су најбољи доказ дали наши ратови прошлога века, у којима је сељак необичне напоре поднео. И у нашим народним песмама није претерано оно што се вели за издржљивост наших витезова: „Носише се летњи дан до подне...“

Овде ћемо навести неколике примере велике издржљивости с молбом: да читаоци ових редака буду добри и да писцу пошаљу *несумњиве* примере за које они лично знају, те да се, ако Бог да, уврсте у друго издање ове књиге. Не треба да се оглушимо ничега нашега што је пажње и признања достојно...

Пример необичне издржљивости у младића био је Милош Радовановић, ђак Учитељ. Школе у Београду, потоњи учитељ. Кад се пријавио за упис у Учитељску Школу било му је седамнаест година. Кажу му да поднесе крштеницу, и то сутра до четири часа после подне, јер се после тога рока неће нико више примати. Није знао да се крштеница може и доцније набавити, него одмах зачне пешке (било је око 9 часова пре подне) у Јарменовце, испод Рудника. Стигне у вече доцкан и пошто пробуди свештеника узме крштеницу и врати се у Београд. Од Београда до Јарменоваца и натраг има око 150 километара, и он је ту даљину прешао за 30 часова, од којих је употребио на одмор и вађење крштенице око 3 часа. Свега је дакле путовао око 27 часова, а то је више од 5 км. на час. То је изванредна издржљивост, за коју се зна само у добро извежбаних персиских и енглеских тркача. А Милош се није нарочито вежбао.

За истога Милоша причали су ми у селу, у којем је био учитељ, да је могао једном руком, држећи за крај од лакше врљике трести воће с дрвета. Био је висок и сувољав. И ту изванредну снагу, која би у повољним приликама, уза систематско вежбање достигла врхунац атлетске снаге — сатрла је ракија, те је пре времена умро...

Као редак пример необичне снаге у старије године биће Павле колар, родом из Пиротског округа. Кад би која кола направио никад не би чекао да их домаћин одвуче с воловима, него их је одвукао сам и то по два и три часа у даљину. Једном је приликом одвукао двоја таква кола закачена једна за друга, и то у даљину од пет часова! Једном дође у Ниш некакав Турчин, веома снажан и вешт рвач — пеливан. Ко се год с њиме ухватио у коштац — био је оборен, и већ му више није нико смео на мегдан излазити. Поруче за Павла колара, и он дође. Пред нашом и осталом господом ухвате се два рвача, и — шта то би

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

од пеливана? Из циновских руку Павлових излетео је као торба, и дупно о ледину тако силно, да му је ударила крв и на нос и на уста. Ово ми је причао М. Мимовић, који је после рата у тим крајевима био учитељ и лично је познавао поменутога Павла. И сам Мимовић је развијен и веома снажан (омањег кирициског коња ухвати за реп и задржи у месту), али признаје да је према величини и снази Павловој — право дете. За истога Павла прича Мимовић да је био човек необично добар, нарави мирне и кратке.

Пример необичне издржљивости и лакоће поред велике развијености и гојазности био је Рисантијевић, месар из Крагујевца. Могао је онако тежак, да скочи више од свију, да оде пешке, *за дан*, из Крагујевца у Београд, а то је пут који се на коњским колима прелазило за два дана. Али је могао необично много и појести и попити. То је тај за којега се и данас у Крагујевци прича да је једнога јутра, пошто је добро доручковао изишао на трг и погодио се с једним сељаком да се за два гроша напије вина из буренцета, које је хватало око десет старих ока. Вино је онда било јефтино (10—15 п. д. ока), и сељак је рачунао да ће непозната муштерија попити највише до три оке, па и то с муком, на махове, а погодба је била да престане пити чим одујми. Али се сељак грдно преварио! Кад је Рисантијевић одујмио и пружио буренце сељаку, било је таман лакше за десет ока!

У Бачкој се прича за Обрада Коледина сељака, који се је пре двадесет година рвао с једним атлетом за награду. Чим је стао пред атлета и дохватио га својим гвозденим рукама за мишицу — скљокао га је на земљу, клекао му на груди и повикао: „шта ћеш сад Швабо?!“ За њега се прича и то да је могао за дан покосити њиву коју иначе косе четири косача. Наш народ за такве људе верује да су — *аловити!*

Примера оваке издржљивости у нашем народу није на срећу мало, што похвално говори за снагу нашега племена. И наше народне, јуначке песме имају свој извор у *телесној снази и издржљивости*, који су основа свакоме витештву. „Шта Леонид хоће и Сцевола,.. Кад Обилић стане на поприште?!“

О снази која се добива дугим вежбањем било је већ говора.

*

Узимајући гимнастику као једино поуздано средство за добивање телесне снаге и одржање телеснога здравља — без чега не може бити ни духовне снаге — и желећи нашој омладини да заволевши гимнастику, буде здрава и снажна, хоћу да јој кажем коју реч из својега искуства, као наставник и као родитељ.

Колико сам, живећи по разним местима у Србији, од престонице до села, опазио: наш се народ данас *стиди* јуначких игара; боји се да се кому не замери са својим простачким играма, на пр. бацањем ка-

мена... Него да оставимо сељане: наша интелигенција не зна за сласт од јуначких игара, од витешке утакмице. Колико су пак званични учитељи гимнастике уносили воље за своју струку навешћу пример из својега ђаковања. Нама је у гимназији предавао гимнастику добри *Асканије Сеулмајер*, чувен са своје телесне снаге и умешности у раду. Али он није знао шта ће с нама, јер није знао српскога језика. Једва смо чekali да нам каже: „Крудиш на поле!“ (груди на поље), па да ударимо у кикот... Цео нам је час пролазио у задиркивању, викању и објашњавању с њиме. Кад се доброме учитељу досади наш немир, приђе најнемирнијему, ухвати га за плећке на подупрвни добро палцима о обе плећке почне их исправљати као улубљену тензију... Од великих болова ђак се почне дерати из све снаге, а остали га прате. Кад пређе дара меру јадни наш учитељ зовне директора, који дође и добро се на нас извиче, а по потреби нас и казни. Треба још свему овоме додати пуну собу прашине, и онда се може замислити каква је корист од *такве* гимнастике! Али, што рекао наш Доситије: „Често и мала варница ужеже велику ватру!“ Што није постигао званични учитељ гимнастике — постигли су наши учитељи који су даље видели од доброга Асканија. Први наставник који нам је, узгред на часовима објаснио потребу телеснога вежбања и упутио нас да вежбамо наизменце и тело и дух, био је омиљени наш наставник, сада покојни Св. Вуловић. Био сам тада у другом разреду у Великој Гимназији. Становао сам на Западном Врачару, и чим би из школе кући дошао бацао бих камена, скакао и на једној ораховој грани дизао се и спуштао на рукама. Све сам то чинио сећајући се речи својега наставника.

Кад сам из Велике Гимназије прешао у Теразиску Полу-Гимназију таква нам је упуства давао професор К. Црногорац. Његови су часови за нас били права сласт, а излази с њиме у Топчидер, у Раковицу и на Аваду, ради прибирања биљака, наша највећа радост! Ту се поред обилате поуке: невало и свирало, играло, скакало, камена бацало и рвало... Такви дани из детињства никада се не заборављају!...

Ми Срби, као млад народ, често погледамо на велике и напредне народе и хтели бисмо њихову величину и напредак, али нећемо њихов труд и зној; хтели бисмо енглеску озбиљност, али нећемо ону њихову отвореност, ону природност која налази уживања у простоти и у детињској радости. Шта би се у нас рекло да неко заповеди угледним личностима којег било места да са својим породицама изађу на које оближње брдо, код каквога студенца, па да ту проведу дан у разним јуначким играма, у лоптању, у певању, у свирању и у игрању?!... А то све чине данас Енглези, а чинили су и наши стари Срби код својих цркава, код манастира, код записа: на сваком скупу — сабору — који је био на отвореном пољу.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Кад сам био са службом у Параћину често сам с колегама и с ђацима излазио у поље и на брдо, где смо се играли лопте, бадали се камена, скакали, трчали и певали. После таквога излаза често смо се враћали накићени, али не вином — јер га није ни било, него зеленилом и певајући пролазили смо градске улице. То је у почетку било веома чудно параћинским грађанима и чула се неповољна оцена за њихова директора: „Мислили смо да је овај директор паметан човек, а оно, међер, и он био нека будала...“ Ну ми се нисмо на те оцене обазирали. Намера нам је била да наши ученици заволе витешке игре да им се у раној младости учврсти то уверење: да им је телесан рад тако исто потребан као и умни, и да напредак целог народа зависи од здравља, а здравље од телеснога рада и уреднога живота. Из те жеље написани су ови ретци јер дубоко верујем да су нашој омладини потребне овакве ствари.

*

У детињству сам био мален и журав. У основној школи нисам имао ни једнога друга од којег бих ја био јачи, а у гимназији су ме звали „Мали Пашић“ и „Попче“. Прва ми је гимнастика била у скакању и у бацању камена, у игрању лопте и у пешачењу од Београда до мојега села, испод Космаја. Све је то за мој слаби организам било скончано с великим напрезањем. Увек сам после скакања осећао јаке болове у ногама, а после бацања камена такве исте болове у руци. Трчати сам могао врло мало, јер сам имао *далак*. Кад сам подуже пешачио путујући у село, другови су ме морали остављати на по пута, у гостионици, да се одмарам, а они су продужавали пут без мене и јављали мојему оцу да ми пошље кола. Пливати сам научио тек у трећем гимназиском разреду, јер се у Шумадији не зна за пливање, по што нема дубоких река. Коња сам јахао код куће о школском одмору, сваки дан, и то ми је веома добро чинило. Гимнастику на справама радио сам врло мало, јер су справе биле затваране, а наставника за гимнастику имали смо само за две године, па и то нередовно. Кад смо на гимнастичко вежбалиште одлазили сами, бивали смо кажњавани. Тако сам се отимао, како сељаци кажу „од рђе“ до своје седамнаесте године, када сам свршио другу годину философског факултета на Великој Школи, још као најмањи и најслабији међу својим друговима. Годину дана, због првога рата, провео сам код куће у селу као општински писар. Поред писарских послова радио сам и теже кућевне послове, јер се слуга није могао додати. За ту годину дана необично сам порастао и развио се, тако да кад сам наставио школу (трећу годину на Великој Школи) већ сам стао у ред најбољих скакача и бацача између својих другова, које сам друге године и надмашио. Овај срећан преображај са мном утврђује ми веровање: да младића од 16 до 19 године не треба оптерећавати умним многим радом, а запуштати му развитак тела. Најтежи умни рад за нашу

омладину — спрема за испит зрелости — пада баш у ово доба. У великој бризи да нам деца што пре умно сазру, не опажамо како место умне зрелости наступа презрелост, а место бујне младићске телесне снаге клонулоост! Заборављамо оне пословице: „Човек се учи док је жив...“ и „Чувај снагу за младости...“ После свршене Велике Школе будем постављен за практиканта у Гл. Контроли где проведем једну годину. Да сам остао у тој служби не бих добро прошао био, јер после дугога седења у канцеларији, требало је гимнастикovati, а то је било престало, јер више нисам био ђак, него господин! Место игралишта на Врачару дошло је седење и певање у загушљивим кафанским собама.

После једне године таквога живота будем постављен за предавача у Алексинцу. Овде сам затекао повећи број младих телеграфиста с којима сам често излазио ка Рујевцу и лепу околину алексиначку, те смо бацали камена, скакали и певали, наслађавајући се и лепим погледом на све стране. За ову своју љубав према природи, према гимнастици, према песми, као и према овим младим људима из „друге струке“ добио сам опомену од својега директора. „Не личи то наставнику!...“ рекао ми је једном озбиљно мој старешина. Чудна времена! Срећом те смо се брзо растали. После два месеца будем премештен у Чачак. Овде је већ било друкчије. Старинске наше јуначке игре, бацање камена и скакање, још су овде биле у пуном јеку, а кад нам дође и Др. Лаза Илић лекар, склопимо мало гимнастичко друштво, наместисмо справе у врту доктора Кужеља, који нам је ту услугу бесплатно учинио, као велики пријатељ гимнастици. Недељом и празницима скупљао се у томе врту повећи број грађана и чиновника, те смо проводили време у вежбањима на разбоју и на вратилу; бацали се камена и скакали. Ја и доктор Лаза бацали смо најдаље тешкога камеаа с места; ја сам скакао најдаље с места, Ђуја месар из трке, а Васа Гавровић, трговац преко клупе (то је научно скачући сваки дан у својем дућану преко прага) и бацао је најдаље камена обема рукама омаушке, трчећи.

О тешкој атлетици причао нам је пок. Пера Степић, предавач, који је учио у Немачкој и у Фуанцуској, и тамо гледао атлетске радове. У то доба писао је у Раднику Др. Драгиша Станојевић о „јуначким играма“ и о једној великој утакмици немачких атлета, на којима је некакав Рест, месар, био у дизању терета први, а наш Драгиша други. Отада сам силно заволео атлетику, али је нешто још силније било од те љубави према њој. Чести премештаји и друге тегобе нису ми дали да се у њој вежбаам, али наших народних, јуначких игара нисам никада напуштао. Камена има свуда, скочити се такође може свуда, а и од кућевних послова да се направити корисна гимнастика — те сам тако увек подмиривао потребу телеснога рада.

Дизање терета најпре сам видео приликом мојега службовања у Београду 1887. г. у гимнастичком друштву „Соколу“. И ако сам био

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

члан тога друштва вежбао сам се у другој гимнастици, а радњу с теретима нисам ни почињао, јер сам видео да за ту гимнастику треба прилично времена, а ја сам био оптерећен многим пословима. Случај је хтео да давнашњу жељу за атлетиком задовољим у Смедереву, камо сам био 1889. г. постављен за директора гимназије. Те године буде постављен за вероучитеља у истој школи г. Ђорђе Хаџић, ђакон, који је такође волео гимнастику, а имао је и кугле од 55 кг. Видевши моју љубав према гимнастици поклони ми их и донесе их у школу, где смо заједно с њима радили. У почетку сам их једва подизао с подскоком и са замахом. Доцније после подужега вежбања, у Параћину, подизао сам их двадесет и два пута полагано. Тај сам успех постигао после пет година, пошто сам се дуже вежбао с одвојеним теретима, у свакој руци по 26 кг. Поред тога нисам напуштао лаку, шведску гимнастику, скакање, бацање камена и пешачење, што сам све радио с колегама, с грађанима и с ученицима.

Године 1894. дође, први пут, у Параћин лекар Михаилковић, и даде ми упуства за вежбање у тешкој атлетици, проричући ми у њој велику будућност. Али су погодбе за мене биле неизвршљиве: осам часова на дан вежбања у дизању терета! Нити сам имао времена за толико напрезање, нити ми се чинило корисно толико вежбање само на један начин, стога сам остао при старом својем начину гимнастиковања.

У дизању терета проводио сам највише до два часа на дан, каткад с прекидима у раду по недељу дана. Највећи успеси које сам тако радећи постигao били су: 90 кг. подизао сам обема рукама полагано три пута; са замахом и подскоком избацивао сам највише 110 кг.; једном руком подизао сам полагано 45 кг. а са замахом избацивао 68 кг.; обема рукама по 45 кг. избацивао сам са замахом и с подскоком. Разуме се да би ти успеси били много већи да сам могао сваки дан — или бар сваки други дан — утрошити онолико времена на вежбање, колико ми је препоручивао Михаилковић.

Ученицима и у опште младим почетницима у атлетици имам да напоменем ово: тешка атлетика може да буде опасна ако се ради без упуства и надзора. Ја знам код нас таква три несретна случаја. Ако баш ко зажели да се поред друге гимнастике вежба и у тешкој атлетици, нека почне с мањим теретима, па нека иде поступно на више, али нека све радње врши *полагано*. Нека се нико не вара да је то некакав успех што ће с великим напорима, увијањем и сагибањем тела, подићи више од *некога* и бити јачи од *некога*... Ко је толико сујетан нека остави на миру тешку атлетику, јер ће пре стећи укоченост мишића (као чувени атлет Будгуст од прекомерног напрезања), или сломљену руку па и саму смрт, него што ће задобити славу. Награда атлету није у превеликој телесној снази, која се поступно тече, и постаје обична ствар — као богатоме човеку богатство — него је његова права награда

у оном пријатном осећању које долази после сваког подужег и тежег телесног рада; у оном здравом прохтеву за јело, у крепком сну, после којег долази необично јака воља за умни рад, једном речи: у оној класичној хармонији између тела и духа... Познато је да су сви људи необичне телесне снаге благе нарави и мека срца. Наша народна песма вели за Марка:

„А Марко је милостив на Бога

„И жалостив на срцу јуначком...“

„А мени је жао, беже, било

„Жао било двеју сиротица...“

Нису то они Одисејеви киклопи, који ждери људе: то су обични људи који се често и заплачу:

„Срдит Марко језди низ Косово

„Рони сузе низ јуначко лице...“

Они су само онда ужасни кад треба казнити изванредну дрскост и нечовештво. Такав је Ахило испод Троје, такав је наш Марко у чардаку Леке капетана. Они воле песму и свирку, или су и сами певачи као наш Обилић:

„А Марку је песма омилила,

„Наслони се седлу на облучје:

„Марко спава, Милош попијева...“

Не треба се варати успесима једног Хакеншмида, Бека, Тирка и осталих великих атлета: није сваки од природе тако кројен, нити су свачије прилике — нарочито у нас — тако повољне да се по хигијенским правилима и по нарочитој системи у раду може *сав* предати овоме спорту. До двадесете године нека се ради шведска гимнастика, наша народна гимнастика с јуначким играма, атлетика с лаким теретима и т. д., а тешка атлетика нека се остави за зрелије доба и то увек с упуством и под надзором. Главно је да наша омладина у опште заволи гимнастику, да јој телесно вежбање постане *сиона* која ће је везивати у једну одушевљену дружину. За јуначке игре одушевљена младеж оставиће кафану и њене дражи, па ће полетети на игралиште „да се баца камена с рамена... и тешкога маља гвозденога...; да поскочи скока јуначкога... да потрчи трка пешачкога... да прескочи три коња витеза... и на њима три пламена мача... да устреми кроз прстен јабуку...“ А да са снагом и окретношћу телесном расте и снага умна — то знају не само стари Јелини, него и наши стари Срби. Њихов мудри Одисеје исто је тако снажан и гибак умом, као што је издржљив и окретан у телесној снази. Наш Марко уме тако исто „с књигом беседити“ као што уме и тешком топузином ударити: он отвори књиге „цароставне“

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

www.ub.edu
 УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
 Као је на коме је царство: „Видите ли, Бог вас не видео?!... *Књига каже* на Урошу царство!...“ Исто тако мудар колико и јуначан био је и Обилић кад је казао Цару Лази какву цркву да сазида, јер је предвиђао несрећну судбину својега народа!

Као што за сваки посао, који хоћемо да нам буде угледан, треба имати *јаку вољу*, тако и за гимнастику. Кад се стекне уверење да је нешто *добро* — онда се не треба много размишљати, јер, како вели Његуш: „Ко разгађа — у нас не погађа!...“ Не треба се плашити првога умора од пешачења и оних пликова и жуљева на стопалама: то ће бити за који дан, па и проћи. Ти су жуљеви малене жртве за оно уживање које ће се добити од пешачења на Авалу, или на које друго брдо, и од онога *пријатнога умора*, који ће се осетити, кад се у вече кући вратимо, жељни санка и одмора, који су нам тада *слађи* од најлепшега концерта. Из таквога осећања постала је она наша народна оцена: „*Слађи је санак од меда!*“ Та цео смо дан били на концерту, у ненадмашној хармонији коју чине: сунце, ваздух, шума, птице и дивни погледи на све стране! Треба пристати на то да је лепота у простоти, а простота је само оно што је природно и истинито. Угледајмо се на Енглезе, који су најбоље разумели старе Грке и Римљане, и дали толики значај народним играма у отвореној природи. То су исто чинили и наши стари. А да шта је наш сабор, него само у мањем размеру скуп старих Јелина у Олимпији? Ја сам био срећан те сам, у својем детињству, био више пута на саборима у Шумадији. Велим *срећан*, јер за те радости, које смо ми старији на тим саборима осетили — наша деца не знају. С таквога сабора враћао се сваки *потпуно задовољан*. Старци и старице нашли су у цркви молитве и утехе, а изван цркве мудра разговора: „Удари се памет на памену...“ Ко је за игру — наиграо се до миле воље; ко је за песму — напевао се, ко је хтео да се ухвати „у кости јуначке“ — и тога је имао... Нас, деце, нису се онда тицали мудри старачки разговори и њихово тихо певушање за „совром“ — ми смо гледали и слушали оно што се јаче, ма по чем, истицало. А нисмо знали куда ћемо пре! У једном крају снажним и лепим девојачким гласом пева уз гусле чувена Ваљевка, девојка, која је од „кроста“ остала слепа, и не-обично сажаљење будила у сваког. Око ње се слегао силан свет и само се чује звекет крајцара, [које падају у метални суд, *сахан*, намештен испред гусларке. Сваки слушалац отвара и кесу и срце и са сузама у очима слуша ону дивну песму о „Васојевићу Стеви:“

„Прости мене, прости слугу мога!

„Прости благо, Царевићу Лазо!

На другом крају натпевају се два чувена певача, два Копљарца: мали (старији) и велики (млађи) Јова. Најпре отпева један, па онда други. Речи им се и не разбирају — то се не тражи од гуслара — него.

се само чује дивно извијање необично високих гласова, јер је нашем народу срце и душа да му се кликне „танко гласовито!“ „Кличе Стојан танко гласовито!“

Што је нас онда највише привлачило, јесу *јуначке игре*: бацање камена, скакање, а особито *рвање*. Сељани из оближњег села, Велике Иванче, поносили су се са својим рвачем, којег су због малог раста и велике ширине у грудима и у плећима звали „Туба.“ Али нема више никога да се с „Тубом“ ухвати у коштац! Ликују Иванчани, а победилац се повосито шири по сабору. Кораћичани не могу да поднесу те срамоте! Устумарали се по сабору и траже Мићу Миленкова. То је био човек негледан по узрасту, али необичне снаге. Увек озбиљан и ћутљив: нико с њиме није смео шалити. На велико наваљивање једва пристане да се с „Тубом“ ухвати у коштац, и за тили час Кораћичани су клицали од радости... То раздражи Иванчане и дође до гужве.. почеше да пуцају свирајке по главама! Сада се јавља стари Радивоје Шућић, триестогодишњи кмет, и ред се повраћа: „свирке“ поново стану „рократи“, а младеж наставља прекинуту игру... Такве смо саборе ми, ондашња деца, очекивали исто тако жудно као и Божић.

Колико су ови сабори имали привлачне снаге за наш народ види се по оној журби с којом је хитало прквама и манастирима и старо и младо, обојега пола. А ти сабори падају у доба када су најтежи пољски радови. Сав тај народ био је до тога дана у њиви или у ливади: копао је и косио, жео или врхао.. И сад га ево где цео дан проведе на ногама, играјући од јутра до мрака! У вече се сваки враћа својој кући, и свега задовољан, осим одмора, леже у постељу да после краткога спавања порани, и да настави свој тешки рад. И тако то иде од Младенаца до Крстова дне. Ја сам дететом уз оца по саборима познао многе људе из три округа: београдског, смедеревског и крагујевачког, јер нико није могао остати неопажен који се, чим било, истицао над осталима: или по богатству, или по лепоти, или по отмености, или по песми, или по којој јуначкој игри. О свем томе живо се причало и претресало: одакле је био онај рвач, онај певач, свирач и т. д., а ми смо деца, све то после у школи препричавали и памтили. Такви су били негда сабори. а данас? Нека покаже овај приказ.

О Ускресу прошле године, 1900., био сам на сабору у Шумадији (код Кораћичке цркве), а о Духовима код Студеничке Лавре. И тамо и амо једно исто: мртвило! Нема ни скока, ни камена; нема оних плећатих и задроглих рвача који иду кроза сабор и бучу, тражећи према себи јунака да се огледају. И ако ће се ово некоме учинити смешно, али то је знак *бујне снаге народне*. Таквих је била некада пуна Србија; та је снага давала оне *махове* у нашим борбама за ослобођење.

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Оно правило које вреди за умне раднике: „Ни један дан без ре-дића“ (Nulla dies sine linea) могло би се применити и на телесни рад: „Ни један дан без телеснога кретања!“ Место тога чућемо да кажу: „Да ти знаш какве су моје муке, не би ти падала на памет гимнастика!...“ Без муке и невоље нико на свету не може бити, па поред свих мука и невоља опет имамо времена за многе којекакве беспослице, а не можемо потрошити ни пола часа или час времена на дан ради ојачања својега тела, како би баш те муке и невоље лакше савлађивали. У осталом то највише стоји до навике у младости, с тога се и обраћам омладини: да се још у раној младости навикне на јуначке игре, на гимнастику, па онда неће моћи ни у дубокој старости бити без ње. Нека се сваки сети како су навике у младости (нпр. умивање) толико јаке да се целога века не остављају. Као што је умивање навика из младости, тако би могло бити и с другим потребама, које би се поступно претвориле у навику.

Колико чини вежбање, кад се никако не прекида, имам пример на самом себи. Поред тешке атлетике, коју сам доцкан почео и овлаш радио, увек сам, редовно, скакао и бацао камена, трчао и пешачио.

Другим вежбањем на овај начин добио сам толико издржљивости да сам у четрдесетој години могао пешачити по четрдесет дана без умора, што у *двадесетој* нисам могао. Зашто? Зато, што није било поступнога вежбања, није било *економије у трошењу снаге*. За ово је најбољи доказ наша ђачка батерија и њен одлазак у Врање. Узалудно је било наше одушевљење с којим смо јануара 1878. год. пошли из Београда, јер су за то одушевљење потребне биле и снажне ноге... а ми смо путем падали од умора. Путовали смо као разбијена војска: ноћу седели, нили, свирали и певали, а дању, онако дремљиви, падали од умора. Између В. Орашја и Багрдава морали су нам набављати кола, а тако исто од Параћина до Алексинца. Да смо се за овај месец дана, који смо провели у касарни, поступно вежбали у пешачењу на све даљем и даљем одстојању; да је било више пажње на наше легање и на устајање — тај нам пут не само не би био дуг и досадан, него кратак и пријатан. Та за Бога: први пут смо тада пролазили кроз нове пределе наше лепе Отаџбине, ишли у Ниш, и Врање!...

Доцније сам, из дужега искуства на самоме себи, видео у чем је *тајна* сваке издржљивости: *рано легање и рано устајање*, после чега долази здрав сан, а с њиме и потребан одмор, без којег се не може ни замислити никаква издржљивост. Моје пешачење кроз Руднички округ, ради прегледа школа 1899. год. трајало је тридесет и девет дана по утврђеном распореду, и ја сам то путовање издржао без обзира на жегу, на кишу или на град — а тога свега мора бити на дужем путу. Пешачење сам започео 27 априла, а завршио 14 јуна, с прекидима због службених послова.

На целом овом путу нисам осетио великога умора, који долази најпре због неједнакога хода. Пешак, који се спрема за дуже путовање мора бити тачан; мора у одређено време лећи и устати, мора бити умерен у јелу и у пићу, а што је најглавније: мора се у ходу држати увек једнога, *умеренога корака*, по оној народној мудрости: „Ко полако иде брзо дође.“ Ко је год првога или другога дана на путу пао од умора и због тога бивао принуђен да се врати кући — нека не мисли да је то наступило од слабости, него од *наглога хода*. Мало ће њих бити који ову истину нису познали на себи. Отуда долазе и друге тегобе од којих су најнесносније: *жеђ и зној*. Оне су у почетку одиста несносне, али се поступно сведу на најмању меру. После пешачења од две недеље већ сам могао путовати по три часа по највећој жези, па да не осетим велику, несносну жеђ. Разуме се да у ходу не треба пушити, јер дуван дражи и суши грло. И не знајући за каква упутства о томе радио сам тако по самој потреби, и поступно сам сасвим престао пушити у ходу, који је некада трајао по 10—15 часова на дан.

За пешачење као и за свако телесно напрезање потребно је имати *здраву плућу*. Дисати ваља увек на нос! И ако, каткад, н. пр. уз велика брда, настане потреба за већом количином ваздуха — уста никако не отварати! Боље је каткада и постојати, него наглим ходом убрзати дисање а таквом дисању мало је ваздуха који се само кроз нос може удисати.

Колико је у пешачењу по брдима и по чистом ваздуху лековите снаге, то сам на себи огледао. У лето 1898. добијем јаку главобољу, која ми је на махове долазила и није ме остављала по десет дана. Био сам изгубио и сан: нисам могао спавати више од 4—5 часова. Почео сам осећати знаке нервозне узнемирености. Узалуд је била собна гимнастика и атлетика: сан ми се није повраћао. Од сто двадесет и девет килограма тежине спаднем за неколико месеци на сто и деветнаест. Да бих повратио своје старо здравље, решим се да пешачим што више. Радећи тако чешће спремим се за овај већи пут, који ме потпуно излечи. Сан ми се поступно почео враћати, тако да сам после дужег и заморнога пешачења по брдима спавао и по седам часова тврдим, непрекидним сном. Главобољу сам излечио идући по сунцу гологлав. Може се рећи да сам цео овај пут и издржао гологлав. Нисам се чувао ни сунца, ни ветра, ни кише: веровао сам да су то најбољи лекари, и нисам се преварио!

Храна ми је била више вегетаријанска. Према месу сам осећао слаб прохтев: вариво, сир, проја и хлеб били су ми много пријатнији. Од алкохолнога пића, којег није свуда било, пио сам умерено и вина и ракије, али само о оброцима: у подне и увече. Доручак су ми биле 2—3 црне кафе и 2—3 чаше хладне воде. Кад год сам што изјутра јео, увек сам се после покајао: наступило је јаче знојење, жеђ и тромост.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

3601 Тога сам се и о ручку мало прихватао. Главни оброк био ми је у вече. Где год сам наилазио на лепу планинску воду пио сам је после малог одмора, али не много од једном, него постепено, из шаке. Расхлађивао сам се онако како то чине становници жарких предела: мећући само руке у воду. Пљускање хладне воде у знојаво и загрејано лице може да буде опасно. Један ми је старац (грађанин) причао да је на тај начин упропастио вид.

Спавање после ручка није за препоруку. Најбоље је поседети за столом и провести 1—2 часа у разговору, па онда наставити пут. Прави одмор с потлуним освежавањем може да буде *само ноћу*.

На целом овом путу од тридесет и девет дана изгубио сам од тежине *три килограма*.

*

На завршетку још ово. Гимнастику ваља омилићи деци, унети је у школу. Само једно поколење брижљиво однеговати да нађе истинскога уживања у витешким играма и у природи, па је, не за гимнастику, него за здравље доцнијих поколења ударен поуздан темељ. Разуме се да је наставник први позван да ову љубав у деце пробуди. Гимнастичке игре и излази у природу, удружени с песмом и с музиком јесу утук многим детињским погрешкама и младићским грешкама, с којима ће се и школа и кућа узалуд борити без тих помагача. Из својега наставничког и васпитачког искуства знам колико су ми ти помагачи били на руци да се у школу и у кућу унесе здравље телесно и душевно, и да се многа деца оставе својих омиљених али нездравих, а кашто и убиствених, навика.

Не могу да пропустим а да не одговорим на једно питање које ми, истина, нико не поставља, али оно стоји на уснама многих читалаца. Та питања, или боље рећи ти протести, хоће да кажу како има осим гимнастике још много и много других погодаба за телесно и душевно здравље. Врло добро знам да је тако. Нас наставнике неће нико ни кривити за оно што није било у нашој власти, али ће толико теже бити осуда за нас ако нисмо урадили колико смо могли, по речима Змаја Јове:

„Ко уради много, а мого' би више:

„— *Мало* му се пише;

„Ко уради мало, а не може више

„— *Много* му се пише!...“

*

На завршетку да проговорим о начину: како да се у нас гимнастика што више спусти у народ и о узроцима који су јој сметали да постане народни обичај.

*

Прво наше друштво за гимнастику и борење било је основано 1857. год. у Београду, заузимањем *Стеве Тодоровића*, професора и сликара. После осмогодишњег успешног рада ово је друштво, не зна се за што, престало.

Друго гимнастичко друштво основано је тек *после шеснаест година* (по престанку првога друштва) у Београду, 1881. год., заузимањем Д-р Владана Борђевића, под именом: „*Соко*.“ Ово друштво још постоји.

Треће гимнастичко друштво основано је, такође у Београду, год. 1892., заузимањем Ј. Стојановића, адвоката, под именом: „*Душан Силни*.“

Оба ова друштва: и „*Соко*“ и „*Душан Силни*“ н данас негују гимнастику.

И ако имамо ова два друштва, ипак морамо признати да поред свега њихова труда *гимнастика још није постала народна*. То знамо сви ми који смо се последњих година налазили у разним крајевима наше отаџбине и покушавали оснивање гимнастичких подружина. Мени се чини да гимнастика у нас с тога не напредује *што се не негује на широј основи, што још није ухватила корена у самом народу*. Гимнастика се у нас још гаји у затвореним просторима: *као туђа биљка*. Она још личи на ону музику која се негује у собама, и у којој највише уживају они који такву музику и изводе. Тих мелодија неће народ никада чути, нити ће оне постати *народне*... Ако смо одиста вољни нешто народу дати осим празних речи: — *морамо му се приближити*... За ово нам се ваља угледати на старе Грке и на наше старе Србе. *Не гражимо у почетку много!* Нека се најпре приреди једна утакмица из наше народне атлетике (из наших јуначких игара) у Београду или у Крагујевцу, на којој би се видели, познали и огледали витезови из целе Србије, а после мало година, ако Бог да, и из целог Српства. Један лист, који би се ради тога покренуо бележио би и износио успехе у јуначким играма и из најудаљенијих села. Тако би се додирнула витешка срца и створила би се струја која би сваке године бивала све јача и јача. То је једини начин да гимнастичке утакмице народ прихвати и да их заволи, а кад се то постигне, онда је гимнастици обезбеђен напредак за навек. Сваке би године пристизале нове снаге, које би једва чекале да „стану на поприште...“ Да би се то постигло требало би, по мишљењу многих пријатеља народне гимнастике, претходно урадити ово:

1. Покушати да се оба данашња гимнастичка друштва споје, па ако се то не постигне — основати ново гимнастичко друштво за неговање, на првом месту, *народне гимнастике*.
2. Главна Управа да буде у Београду.
3. Члан тога друштва може бити сваки грађанин, или грађанка у Србији и у Српству: без обзира на године и на занимање.

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

4. Одбори овога друштва могу се оснивати и у најмањем селу чим се јави извештан број чланова.
5. Сваки одбор добива име по редном броју својега постанка, с додатком још кџега имена по својем избору.
6. У сваком одбору неговаће се она врста народне гимнастике за коју се буде имало средства: бацање камена, скакање, пешачење, трчање (где има воде и пливање), рвање, вучење клипка (или прста) и т. д.
7. Сваки би одбор био дужан о свом трошку послати бар по једнога члана на годишње утакмице. Сиромашнији одбори добивали би за ово помоћ од Главне Управе или од општине, од среза или од округа.
8. Ко год учествује на утакмицама има право да покаже свој успех из које било признате врсте народне гимнастике и да позове супарнике на оглед. Тиме би се обезбедила разноликост у гимнастичким радњама. Тај би се позив пред утакмице објављивао у друштвеном листу.
9. Награде могу бити различите, *само не новчане*.
10. Покренути *лист* (у почетку бар један пут месечно), који би објављивао знатније успехе у јуначкиа играма из разних крајева Србије и Српства.
11. Да се о свакој годишњој утакмици приреди по једна књига „*Споменица*“ с кратким биографијама и са сликама оних витезова, који су били победници за ту година.
12. Позвати све свештенике и учитеље по селима и сву интелигенцију по градовима да се заузму око оснивања ових дружина: свуда према месним приликама.

*

Ова књига има и мало историје. Започета је у Параћину, настављена у Чачку, а довршена у Београду, 1900. г., поглавито по поруци пок. Пере Ђорђевића, бив. председника *Српске Књижевне Задруге*. Ручкопис је предзт у мају 1901. год. а после године дана враћен је као састав, за чије издање није надлежна Књ. Заоруга. Ја мислим да Књ. Задруга треба да буде надлежна и за издавање оваких књига. Што баш ова књига није примљена, не чини ништа; нека Задруга не одбади сасвим идеју о потреби и оваке лектире за народ, па ће се књиге јављати све боље и боље.

УВОД

У ИЗУЧАВАЊЕ РУСКОГ ЈЕЗИКА, С НАРОЧИТИМ ОБЗИРОМ
НА ШКОЛЕ И САМОУКЕ

(СВРШЕТАК)

а) *Руски језик.*

1 *Систематическiй обзоръ русской народно-учебной литературы.* Составленъ, по порученiю слб. Комитета Грамотности, спеціальной комиссiей. *Отдѣлъ по родному языку.* Изд. 2-е. СПб. 1895. В. в. 8-а 416 с. у два стуца. — Систематска библиографија књижевности о руском језику уопште: буквари, граматике, књижевност, читанке, дидактика руског језика и т. д., с опширним белешкама о вредности књиге и т. д. Редактор је био *Я. Михайловскiй.*

2 *Обзоръ учебной и научной литературы по русскому языку.* Издание Педагогическаго музея военно-учебныхъ заведенiй. СПб. 1896. 8-а 250 с. Ц. 1 р. — Граматике, теорија и историја књижевности, усмена а писмена вежбања, дидактика руског језика, све научно и школско. Поред наслова књиге долази садржај књиге, рецензије на њу и т. д.

3 *П. К. Симои,* Русскiй языкъ въ его нарѣчiяхъ и говорахъ. Опытъ библиографическаго указателя. I. Великорусское нарѣчiе. СПб. 1899. 8-а 96 с. — Академик, писац овог научног дела, пружа поред наслова још и опширне белешке о разним књигама и т. д.

4 *А. В. Мезиеръ,* Русская словесность съ XI по XIX столѣтiя включительно. Библиографическiй указатель произведенiй русской словесности въ связи съ исторiей литературы и критикой. Книги и журнальныя статьи. 1—2. СПб. 1899. и 1902. В. в. 8-а 161 и 650 с. Ц. 2 р. и 4 р. — Највеће библиографско дело за руску лезу књижевност, руске народне умотворине и историју руске књижевности. За дубљи улазак у руску књижевност неопходно. Овде се налази и библиографија најважније књижевности за руски језик, као и за све словенске језике.

б) *Омладинска и народна књижевност.*

5 *Что читать народу.* Критическiй указатель для народнаго и дѣтскаго чтенiя. Составленъ учительницами женской воскресной школы: *Х. Д. Алчевской* (и још 13 других). СПб. 1887. и 1889. 1—2. В. 8-а преко 1200 с. Ц. обоје 4 р. — Најбоље такво дело. Деџа, омладинска и народна књижевност. Поред наслова садржи белешке и т. д. Тражити антикварски.

6 *Народная литература.* Сборникъ отзывовъ библиотечной комиссiи Кiевского общества грамотности о кнiгахъ для народнаго чтенiя. Выпускъ первый. Ц. 75 к. Кiевъ, 1903. В. 8-а 242 с. — Систематски списак књига, нарочито јединих из лезе књижевности, историје опште и руске, географије, етнографије, путописа, природних наука и медицине. Поред сваког наслова стоји опширна оцена нарочите комисије пом. друштва о вредности књиге и за коју је публика zgodна за читање.

7 *М. В. Соболевъ,* Справочная кнiжка по чтенiю дѣтей всѣхъ возрастовъ. СПб. 1903. 8-а 468 с. Ц. 1 р. 25. — Систематски списак књига за дечу и омладину, књиге за писмену дечу, буквари, религијско-моралне, географске, историјске, природњачке, из лезе књижевности, забаве и игре и т. д. Много штошта zgodно и за одрасле као поуздарна лектира. Представља и добар списак народне књижевности.

WWW.UNILIB.RS в) Самообразовање.

8. **Программы домашнего чтения*. Издание комиссии по организации домашнего чтения, состоящая при учебном отдѣлѣ Общества распространения технических знаний. На 1-й годь систематическаго курса, Изд. 6-е. 231 с. Ц. 35 к. На 2-й годь. Изд. 2-е. 343 с. Ц. 45 к. На 3-й годь. Изд. 2-е 374 с. Ц. 60 к. На 4-й годь. 439 с. Ц. 60 к. 8-а. Ма. 1903., 1899., 1901. и 1900. — Знаменито дело. Поменуто друштво (*Москва, Никитская, д. Рихтера, кв. 3*) узело је на себе задатак по угледу на таква енглеска и америчка друштва, да шири опште и стручно образовање међу самоуке. Дело садржи уште за математичке и физико-хемиске науке, геологију, биологију, философију, друштвенно-правне науке, историју општу и руску, историју књижевности општу и руску и етнографију. Свака књига садржи тачан план рада и сву потребну књижевност на руском и другим језицима за сваку науку, слично овим ушутима за самоучко учење руског језика. Четири књиге представљају четири године овог написаног универзитета. Члан друштва може бити свако лице. Друштво даје уз незнатну годишњу накнаду писмена обавештења о избору књига и току читања, а олакшава и набавку књига. *Отуда zgodno и за дубљи улазак у руски језик и географију и историју Русије*, као и за самообразовање и стручне бављење о наведеним наукама.

9. *А. В. Пановъ*, Домашни библиотеки. Опыт составления систематическаго указателя книгъ для самообразования. Ц. 30 к. Нижний Новгородъ 1903. М. 8-а 71 с. — Систематски списак књига, zgodних за читање за образовану публику. Помињу се само најважније и најбоље из дене књижевности, дечје и народне и дела из свих наука, научна и популарна. Књиге, које цртају сељачки, мајсторски, чиновнички и т. д. живот, нарочито су истакнуте. Представља књиге, које неопходно сваки образован човек ваља да прочита.

г) Школске књиге.

10. *Списокъ книгъ, разрѣшенныхъ Ученымъ Комитетомъ Министерства народнаго просвѣщенія*. Издание казанскаго уѣзднаго Земства. 8-а 194 с. Казань 1900. — Врло добар списак књига из свих струка, школских књига, дела, одобрених за школске народне и друге књижице, за народна предавања и т. д. Језицино.

11. *Каталогъ учебныхъ рукодествъ и пособій, доуценныхъ къ употребленію въ среднихъ учебныхъ заведеніяхъ вѣдомства Министерства народнаго просвѣщенія*. По 1 јануаря 1903. Издание Ученога комитета Министерства народнаго просвѣщенія, СПб. 1903. 8-а 132 с. Ц. 30 к. — Издази сваке године ново издање. Школске књиге, карте, слике и т. д. за гимназије и т. д.

д) Географија и историја Русије.

12. *А. М. Вороневскій*, Обзоръ учебныхъ пособій по географіи. Часть 5-я. Изд. Педаг. муз. военно-учеб. зав. СПб. 1896. 8-а 53 с. Ц. 50. к. — Систематска библиографија руске школске, научне и популарне књижевности из опште и руске географије; карте, атласи, планови, слике, глобуси, модели типова разних крајева Русије и т. д.

13. *Э. Ю. Пегри*, Критическій обзоръ иностранныхъ пособій при преподаваніи и изученіи географіи. СПб. 1897. 8-а 163 с. Ц. 1 р. — Описи иностраних географских карата, атласа, слика, релефа и т. д., који се налазе у поменутом Музеју, чије је и ово издање.

14. *М. А. Андреевнъ*, Описание коллекцій Педагогическаго Музея военно-учебныхъ заведеній. *І. Игорія*. СПб. 1891. 8-а 103 с. Ц. 1 р. — Систематска библиографија руске и иностране школске, научне и популарне књижевности о општој и руској историји: књиге, карте, атласи, слике, планови и т. д., с белешкама о вредности и садржини свега поменутог, о рецензијама на њих и т. д.

ђ. *Руска уметност.*

15. *В. А. Верещагинъ*, Рускія иллюстрированія иданія XVIII и XIX столѣт. Библиографическій овиѣтъ. СПб. 1898. В. 8-а 309 с. — Врло лено издање. Добар библиографски извор нарочито за илустрована издања копија руских уметничких производа, и за илустрована дела уопште.

16. *А. Д. Тороповъ*, Систематическій указатель литературнаго и художественнаго содержанія журнала Нивы за 30 лѣтъ (1870—1889). СПб. 1902. — Врло велико дело. У Ниви се налази увек врло много сапка, које иластрују руски живот у садашњости и прошлости и отуд је корисна ова књига.

17. *А. Преорбаженскій*, Указатель книгъ брошюръ и журнальныхъ статей по церковному пѣнію (1793—1896). Изд. 2-е. Ма. 1900. 12-а 64 с. Ц. 40 к. — *Руско уметничко црквено певање* налази се много и аутографовано тако, да је понешто сасвим непознато из обичних библиографских дела.

е) *Општа библиографија.*

18. *Н. Бокачевъ*, Описи русскихъ библиотекъ и библиографическія изданія. СПб. 1890. В. 8-а 316, 59 и 23 с. — Овде су описане разне руске библиотеке и спискови њихових штампаних каталога, п. п. унверзитетскихъ, манастирскихъ, дворскихъ, академскихъ, министарственихъ, јавнихъ, друштвенихъ, семинарскихъ и т. д. Списак зборника и периодичкихъ списа. Библиографска дела разнихъ наука и уметности и т. д.

19. *Каталогъ русскихъ книгъ библиотеки импер. сиб. университета*. Томъ I. Съ основанія университета по 31 дек. 1895 года включительно. СПб. 1897. 4-а 1088 с. — Уз овај иде и: Инвентаръ библиотеки университета. № VII. За 1885—1890. СПб. 1893. 4-а 724 с. Овамо су ушли и књиге на другимъ језицима, сем на рускомъ.

20. *Списокъ изданій, вышедшихъ въ Россіи 1888—1900*. СПб. Изд. *Правительственнаго Вѣстника*. 1—13. Свака књига око 450 с. В. 8-а. — Овде су штампани наслови свихъ књига, које је одобрила цензура и које су изишле у Русији на (највише) рускомъ, немачкомъ, францускомъ, пољскомъ, финскомъ, татарскомъ и т. д. језику. Свакихъ десет дана излази у Прав. Вѣст. званичанъ списакъ таквихъ књига и ови се просто прештампавају на крају године у засебну књигу. Добро библиографско средство, само безъ азбучногъ списка. Излази редовно сваке године. Цена није велика.

21. *Систематическій каталогъ русскаго отдѣла виленьской публичной библиотеки*. 1—2. Вильно 1879—80. Первое прибавленіе. Тамо 1888. В. 8-а 796 с. Ц. 1 р. Третье прибавленіе. Тамо 1902. В. 8-а 573 и 54 с. Ц. 1 р. — Врло велик, по цени приступачанъ каталогъ рускихъ књига скоро до најновијега времена.

22. *Каталогъ книжнаго магазина Новаго Времени А. С. Суворина 1878—1901*. СПб. 1902. 8-а 1012 с. Ц. пов. 1 р. 50. — С азбучнимъ спискомъ. Скоро потпуна руска библиографија до 1901. Године изласка књига и цене увек су обележене код наслова. Ускоро ће изићи наставак.

ж) *Журнали.*

23. *Газеты и журналы всей Россіи на 1903 годъ*. Изд. *Р. Э. Гиллейна*. СПб. 1903. — Систематски списакъ свихъ рускихъ листова, новина и т. д. То исто у *Русск. кал. Сувор. 1904*, с. 294—309 и у *Каталогъ русскихъ и иностранныхъ журналовъ и газетъ Т-ва М. О. Вольфъ*.

Овде је згодно одмахъ изнети понешто о набавци рускихъ књига. Изванъ Русије уопште је тешко набавити руску књигу. Узрокъ је томе врло прост. Руске поштанске прилике и рђава организација књижарства узрокъ су томе. Русија нема упутничкихъ веза с иностранствомъ, а пакетна је пошта

сразмерно тако скупа, да само то двоје већ чини за свакога велику пре-преку при набављању руских књига. Рђава организација руске књижарске трговине састоји се у томе, што су књижари само с трговачким образовањем, а не и с књижарским. То се види из руских књижарских каталога и објава. Они често садрже оно, што је најмање важно за публику, а не садрже најважније — тачан цео или скраћен наслов, број страна књиге, место изласка, име издавача, напомене о садржини и о разлици ове или оне књиге од друге и т. д. Друга је рђава страна књижарске руске трговине у томе, што у Русији не постоји комисија с обрачуном, т. ј. да књижар-продавац прими од књижара-издавача колико хоће примерака неке књиге, које ће исплатити о року или вратити све, или само непродато. Уместо тога књижарски се производи купцу за готово као свака друга роба и непродата се не прима натраг, него иде на штету продавца-књижара. Све ово осећа се и у Русији и отуда се у последње време тамо јако ради на томе, да се реорганизује књижарска трговина. Овоме је, можда, много помогло то, што су се врло многе некадашње личне фирме преобратиле у читава и особито богата друштва и што је све мање могуће радити издавачки посао без великог капитала.

У ово се нећемо даље упуштати, него ћемо изнети практична упутства за набавку руских књига онима, који то још не познају. Прво је правило за ово, да се свака руска књига може добити у свакој књижари. Књижари-издавачи не само да продају своја издања, него и туђа. Отуда, ако поручимо руске књиге, онда се ваља обратити издавачу, како би се добио рабат, који се обично сваком даје. Ако су разни издавачи, онда ћемо поручити код онога, који је издао онајвине књига у списку, који смо начинили. Добро је увек поручивати и преко антикварница, пошто се скоро свака и најновија књига може добити антикварски, т. ј. по спуштеној цени. Новац треба слати заједно с поручбином или, ако не знамо цене књига и подвозне трошкове, онда тражимо од књижаре, да одреди, колка јој сума припада. За веће количине књига уместо поштанског, може се узети железничко (споровозно, *retitte vitesse*) слање. Новац се шаље онајбоље чеком. У Београду се положи нека сума каквој банци и добивен чек шаље се у препорученом писму. Уместо тога може се послати и метални и папирни руски или француски новац, али у писму с означеном вредношћу, иначе се може ласно изгубити. Код наших, аустријских или немачких књижара могу се поручити руске књиге, ако рубљу рачунају бар приближно по курсу, који је обично 2 д. 80 у сребру. Повезане књиге не треба поручивати, јер плаћају царину у нас. Овде се наводе азбучним редом *адресе руских књижара, издавача и антикварница*, међу којима су готово све знатније издавачке куће. Скраћена и т. д. доле у напомени. *Тражити каталоге.*

Башмаковъ бр., к. м., СПб. Екатерининская 2. Разно. Школско.

Березовскій В. А., комисионеръ военно-учебныхъ заведений. СПб. Колокольная 14. Војничко и др.

Битенажъ Ф. А., к. м. СПб. Гост. дворъ 6. Разно.

- Богдановъ П.*, к. а. т. СПБ. уголь Владимірскаго и Невскаго. Разно.
- Бригадиръ Я.*, к. м. Рига. Къиге за неруске ученике.
- Брокгаузъ-Ефронъ*, кство. СПБ. Прачешный пер. 6. Лепа разна издаѣа.
-
- Вольфъ М. О.*, к. м. тва. СПБ. Гост. дв. 18. Разно. Нарочито школске къиге свих издавача. Иаустрована издаѣа. Руски класици.
- Всходы*, изданіи редакціи журнала. СПБ. Пантелеймоновская 27. Разна лепа издаѣа.
-
- Гершуиъ П. П. и Ко.*, кство. СПБ. Николаевская 8. Разно.
- Главнаго Штаба*, к. м. СПБ. Невскій 4. Војничко. Уметничне слике. Карте, атласи, планови.
- Глазуновъ П.*, к. м., СПБ. Невскій 27. Разно.
- Гольстенъ Г. В.*, к. м. СПБ. Литейный 28. Техника.
- Гоппе Г. (М. А. Мёллеръ)*, кство. СПБ. Троицкая 10. Иаустрована издаѣа. Сликe.
-
- Девриенъ А. Ф.*, кство. СПБ. В. О. Румянцевская пл. собс. домъ. Разна лепа и илустрована издаѣа.
- Деревилъ*, к. м. СПБ. Демидовъ пер. 2. Пољска и домаѣа привреда, занати, омладинска и народна књижевност.
- Дредеръ А.*, к. м. Харьковъ. Леп каталог.
-
- Зихманъ К. Г.*, кство. Рига, Крѣпостная 30. Школске къиге за неруске ученике (рабат).
- Знаніе*, кство. СПБ. Невскій 92. Разно.
-
- Ивановъ Е. А.*, ант. и худож. маг. СПБ. Невскій 43. Разно и уметности.
- Ильиъ А.*, картографическое заведеніе. СПБ. Екатерининская 3. Географске и етнографске карте и т. д. Сликe. Дописне илустроване карте.
-
- Юнкъ и Полевскій*, к. м. Рига. Къиге за неруске ученике.
-
- Казанскаго имп. университета*, Каталогъ къигъ, отпечатаныхъ въ типографіи.
- Каташевъ К. А.*, к. м. редактора-издателя Ремеса. Газ. и Технич. Сборн. и Вѣстника. Ма. Долгоруковская собс. д. 71. Техника.
- Калмыковой А. М.*, к. с. СПБ. Литейный 60.
- Карбасниковъ Н. П.*, к. м. СПБ. Литейный 46. Разно. Школско.
- Карчагъ А. Д.*, к. м. Калуга. Лепа издаѣа из историје и т. д.
- Киммель Н.*, поставщикъ Е. И. В. Вел. Княз. Ник. Мих. Рига. Антикварница.
- Клюкинъ М. В.*, кство. Ма. Моховая д. Бенкендорфъ. Разно. Омладинско и народно.
- Книговѣдъ*, кство. СПБ. Екатерининскій кан. 80. Разно.
-
- Ледерле М. М.*, кство. СПБ. Невскій 42. Разно.
- Лидертъ Н.*, к. м. Ма. Петровскія линіи 10. Разно. Омладинско.
- Луковниковъ П. В.*, кство. СПБ. Лештуковъ пер. уголь Фонтанки 2-80. Разно. Школско.
-
- Марксъ А. Ф.*, кство. СПБ. улица Гоголя (Малая морская) 22. — Илустрована издаѣа. Издавач Њиве.
- Мартиновъ Н. Г.*, кство. СПБ. Александровская пл. 5. Разно.
- Мельниковъ М. П.*, к. а. т. СПБ. Литейный 57. Све струке.
-
- Новаго Времени*, магазинъ, А. С. Суворина. СПБ. Невскій пр. Разна и лепа издаѣа.

www.ub.edu *Павловичъ* Ф., кство. СПб. ул. Жуковского 6. Разно.

Панафидинъ А. Я., к. т. Ма. Покровка, Ляпнъ пер. собс. д. 11-13. Разно.

Петербургскій учебный магазинъ. Петерб. ст. Большой пр. 6. Школско.

Полубояриновъ Д. Д., кство. СПб. Шпалерная 26. Разно. Школско.

Поцовой О. Н., кство. СПб. Невскій 54. Разно.

Поцовъ М. В., к. м. СПб. Невскій 66. Разно.

Посредникъ, кство. Ма. Разно.

Просвѣщеніе, кство. СПб. Невскій 50. Филијал лапцишког Библиографског института (Мајер). Разна (руска) издања.

Рѣзвого Н. П., к. т. Гельзингфорсъ, Западно-Герихская 10. Разно.

Скорпионъ, кство. Ма. Ильника Юшковъ пер. домъ Александра А 10-11. Разно.

Сойкинъ П. П., кство. СПб. Стремяная собс. домъ. Разно.

Стасовлевичъ М. М., кство. СПб. В. О. 5 л. 28. Разно. Бѣгови каталози излазе месечно у Вѣст. Евр. (негово издање такође).

Стушинъ А. Д., кство. Ма. Никольская улица. Разно. Народно.

Сыржинъ А. Г., кство. Вятка. Къите за неруске ученике.

Сытинъ И. Д., кство. СПб. Садовая 25. Разно. Народно. Сликѣ.

Съверная Лира, музыкальный магаз. СПб. Владимірскій 2.

Тихомировъ Д. И., кство. Ма. Большая Молчановка собс. д. 24. Разно. Школско. Омладинско. Народно. Польска привреда. Педагогија.

Тихомировъ К. И., кство. Ма. Кузнецкій мостъ д. Захарыина. Разно. Педагогија. Школско. Польска привреда.

Трудъ, кство. Ма. Тверьская улица.

Трусовъ С. П., к. а. т. СПб. Литейный 59. Разно.

Тузовъ И. А., к. т. СПб. Гост. дворъ 45. Разно. Добар каталог.

Фену и Ко., Н. (Моревъ), СПб. Невскій 40. Разно. Школско.

Фишеръ К. А., кство. Ма. Кузнецкій мостъ 11. Уметничка издања и слике.

Циммерманъ Ю. Г., музык. маг. СПб. Морская 34. Поте и т. д.

Чичинадзе Д. В., к. м. юридической литературы. СПб. Невскій 59. Правничко.

Шибановъ П., к. а. т. Ма. Петровскія линія. Разно.

Юргенсонъ П., музык. маг. Ма. Неглинный провъздъ 14. Лапциг Talstrasse 19. СПб. Большая морская 9. Највиѣ руска таква куѣа.

Юридическая помощь, кство. СПб. Кабинетская 12. Правничко.

Ярошевской А. А., медицинскій к. с. СПб. Нижегородская 19.

Напомене. 1. Скраћѣња: к. а. т. = книжная антикварная торговля; к. м. = книжный магазинъ; к. с. = книжный складъ; кство = книгоиздательство; к. т. = книжная торговля (Ма. и СПб. = као и раније Москва, Ст.-Петербургъ). —

2. На адресу долази увек поред имена места на руском језику и француски то исто, н. п. С.-Петербургъ-Россія St.-Petersbourg-Russie или Москва-Россія Moscou-Russie.

Пред име макоје друге вароши долази *г., губ. г., у бд. г. и т. д., и п. г.* Рига-Россија (потом француски то исто). —

3. На педагошко-индустриској светској изложби *Дѣтскій Миръ* у научно-школском одељењу била је изложена (1903-1904) и једна нова књижарско-библиотека установа. *Чтење, складъ книгъ и учебныхъ пособій, СШ. Офицерская 40* позвала је читав круг школских и педагошких људи уопште, да израде спискове за библиотеке за изванредно читање млађег и средњег узраста, за библиотеке за читање уопште и за ручну учитељењу књижицу (ово је израдио тифлиски Педагошки музеј), како би се олакшао избор и организација према средствима, која стоје на располагању. Спискови су подељени у многе одељке тако, да је ласно наћи, шта коме треба. Ко би хтео, дакле, обавештења, могао би их добити од горње књижаре, и. п. о најновијим руским историским или географским читанкама, и о списима о *законовѣдѣннѣ*, о биографијама, о школским књигама и т. д.

О колекцијама. Руска књижевност, као и свака друга, има већ одавно пуно сасвим добрих колекција, т.ј. књига разног садржаја под истим насловом, али по садржини и у продаји оделитих. Често су те збирке и с добрим сликама и сасвим лепе штампарске израде. Њих понајвише изадју поједине веће књижаре, али је доста и таквих, које издају разна приватна друштва и државне власти. Све те многобројне збирке могу се, и по циљу, који желе постићи, и по садржини појединих свезака, поделити у две велике класе. У прву класу иду колекције, којима је задатак ширити писменост, опште и стручно образовање и руску и инострану лепу књижевност у народ. Овамо се морају урачуната и читаве збирке и поједине књиге из понеких колекција, којима је циљ, да пруже грађу за народна предавања, као и књиге за омладину уопште. У другу класу иду оне, које имају задатак пружити што јефтинију и што систематичнију и прегледнију лектуру из разних наука, лепе књижевности, техника, уметности и заната образованијој публици и онима, који желе што стручно проучити. Овамо иду и збирке књига, намењене средњим школама, као потребна допуна изучавању руске историје и теорије књижевности, која доносе, дакле, дела појединих знатнијих белетристичких и т.д. писаца из руске и светске књижевности.

Све књиге из свих тих појединих колекција налазе се у руским библиотекама, у каталозима ових и разних књижара, као и у библиографским делима одвојене. То значи, свака свеска из поједине збирке, будући чини засебну целину, узима се као засебна индивидуа и уноси се у спискове и т.д. под својим насловом, а не под општим, т.ј. под насловом збирке, одакле је пореклом. Даље скоро све те колекције немају нарочите спискове или каталоге оног, што је већ изишло. И на самим појединим индивидуама врло често нема никаквог списка свезака, које су већ изишле, нити има уопште каквих му драго података о начину излагања, цени, намери и т. д. збирке. Покашто, шта више, не види се ни име издавача, а понеки пут поједине књиге из збирака не носе никакав општи наслов или је овај каткад разно написан тако, да доведе у забуну човека још невеста. Издавачи то тако раде можда зато, што шира публика не воли куновати књижевне производе

www.univerzitet.rs
 УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

овде заједничким натписом, Због свега овога врло је тешко скупити наслов таквих колекција и у опште брзо и лако упознати се с њима.

Отуда, да олакшамо још новештом, ми ћемо овде приказати најзнатније и најбоље збирке. Ми смо нарочито пазили, да им штампарска израда буде добра. Отуда су све доле побројане колекције на лепој или бар доброј артији, читке штампе и само с добрим сликама. Изузетка од овог правила једва ће и бити. По цени, наравно, различите су ове збирке. У првој класи цена је појединим свескама понајчешће од 3—25 к., ређе од 25 к. до 1 р. У другој цена је понајвише 25 к. до 1 р. и више од свеске. Ради бољег прегледа ове две класе поделићемо даље и у поткласе. Садржај и цене свуд ће се означити. Исто тако и друге појединости. *Из ових збирака самоук и ученик узимају само оно читати, што је одређено у трима курсовима. Право читање свега из колекција, као и руских журнала, може бити само за време слободне лектуре.*

Прва класа. Књиге за народ и омладину.

А. Колекције разноликог садржаја.

1. *Издания Постоянной комиссии народных чтений*. СПб. Стремянная ул. 13. — Врло лена технички и по садржини збирка. Опширно је описана у наведеном чланку у Наставнику 1904. о руским народним предавањима. Са добрим сликама. Садржи саставе лаким језиком из географије и историје Русије, биографије знаменитих људи, из природних и свих других наука и знања, из лене књижевности и т. д. Ц. 3—36 к. од свеске разне величине.

2. *Издания сиб. Комитета грамотности при имп. Вольномъ Экономическомъ обществѣ*. СПб. — Исто тако добро и исте садржине као горње. Ц. 5—20 к.

3. Популарно-научная библиотека для народа В. Лункевича. Изд. Ф. Павленкова. СПб. — Исто као горње. Ц. тако 8—15 к.

Б. Колекције мање различитог и нарочито садржаја.

1. *Природа и люди Россіи*. Общедоступныя книжки подъ ред. А. А. Ивановскаго. Ма., књиж. маг. С. Курина и Ко. — Географија и етнографија целе Русије. Ц. 5 к. и више.

2. Общество русскихъ врачей въ память Н. И. Пирогова. *Издания комиссии по распространению гигиеническихъ знаний въ народѣ*. Ма. — Лена штампа, артија и слике. Ц. 3 к. и више.

3. *Иллюстрированная сказочная библиотека Павленкова*. СПб. — Лено технички. Ц. 10 к. од свешнице (?).

4. *Библиотечка Ступица*. Ма. — Понајвише руске народне приче. Врло лене слике и израда уопште. Ц. од свешнице 10 к.

5. *Книжка за книжкой*. Изд. М. Н. Сѣзцовој. СПб. — Доста разнолик садржај. Лена штампарска израда. Ц. од свешнице 5—25 к.

6. *Издания Общества распространения полезныхъ книгъ*. Ма. — Доста разнолик садржај. Ц. 5 к. и више од свеске.

7. *Издания кievскаго Общества грамотности*. — Разног садржаја, понајвише пољопривредног. Ц. 3—40. к. од свеске.

8. *Издания вятскаго Губернскаго Земства*. — Као горње. Ц. 3 к. и више од свеске. Имају своју књижару: *Книжный складъ Вятскаго Губернскаго Земства, Вятка*.

9. *Сельско-хозяйственная библиотека К. И. Тихомирова*. Ма. — Пољопривредно. Лено штампарски. Ц. 4 к. и више од свешнице.

www.unilib.rs Друга klasa. Колекције за образованију публицу, за стручно образовање и школско.

А. Разноликог садржаја.

1. *Народный университет*. Подъ ред. В. В. Битнера. Изд. П. И. Сојкина. СПб. — Лена слике и све друго. В. 8-а 60 с. и много више има свака свеска. Ц. по 50 к. Разне науке и т. д.

2. *Образовательная библиотека*. Изд. О. Н. Поповый. СПб. — Врло лепо технички. Ц. 40 к. до 1 р. 20. Слично горњем.

3. *Научно-образовательная библиотека*. Изд. С. Дароватовскога и А. Чарушкинова. Ма. — Као горње. Ц. 40 - 60 к. од свеске (11 и више табака свака).

4. *Новая библиотека*. Изд. ред. *Русская Мысль*. Ма. — Као горње.

5. *Научно-популярная библиотека Русской Мысли*. Ма. — Разног и научног садржаја. Ц. 15 к. до 1 р. од свеске.

6. *Природская библиотека*, издаваема под редакцијом В. И. Шемакина. СПб. — Разнолик садржај. Особито чуно и добрих ствари из руске историје и географије Русије. Популарно. Свака свеска 10—15 табака мале 8-е стаје 25—75 к. Лепо у платну повезано мадо више.

7. *Популярно-научная библиотека для интеллигентных читателей и*

8. *Библиотека полезных знаний* — две су врло познате збирке.

Б. Колекције мање разноликог и нарочитог садржаја.

1. *Популярно-юридическая библиотека* издаваема О. Павленковимъ. СПб.

2. *Законы*. Дешевое издание для народа. Изд. Я. А. Канторовича. СПб. — Текстови разних закона (о наследству, о правима дворјанства, духовништва, о шумам, о лову, о браку и т. д.).

3. *Экономическая библиотека*. Издаваема О. Н. Поповой. Подъ общ. ред. Н. Струве. СПб. — Социологија, право, економија, уставност и т. д. Свака свеска 17 и више табака по 60 к. до 1 р. 75.

4. *Биографическая библиотека* О. Павленкова. СПб. — Животописи знаменитих људи руских и иностраних. Ц. 25 к. од свеске.

5. *Педагогическая библиотека* издаваема К. Тихомировимъ и А. Адольфомъ. Ма. — Педагошка дела свих знатнијих иностраних и руских педагога.

6. *Научно-популярные чтения по сельскому хозяйству и основным для него наукамъ*. Подъ общ. ред. проф. В. В. Докучаева. Изд. книж. магаз. В. Эртелл, Вознесенскій 28. СПб.

7. *Техническія издания книжного магазина А. Ф. Суховой*. — Ручни рад: ушупи са сликама. Лена издања. Јефтино.

8. *Общедоступная ремесленная библиотека* технолога П. А. Θεодорова. СПб. Изд. А. Ф. Суховой. — Разни занати. Технички врло лепо.

9. *Дешевая библиотека* А. Суворина. СПб. — Руска и иностранна лена књижевност, историја и т. д. Ц. од 10 до 55 к. од свеске.

10. *Новая библиотека* Суворина. СПб. — Као горње. Ц. по 60 к.

11. *Русская классная библиотека*, издаваема подъ ред. А. Н. Чудимова. Изд. И. Глазунова. — Збирка белетристичких писаца руских и иностраних; споменика старе руске књижевности и т. д.; штампарски лена колекција. Од I. серије (*Пособія при изученіи русской литературы*) изишло је до 1903. преко 28 свезака од десетак и више табака, по 30—60 к. Неопходно за познанство с руском књижевношћу. Из II. серије (инострани класични писци у руском преводу) изишло је до те године преко 25 свезака од десетак и више табака, по 25—75 к.

www.unilib.rs 2. Доступна библиотека И. Глазунова. — Руски писци, нарочито повији. Ц. од свеске 5—30 к. До 1903. изишло је преко 50 свезака врло разне величине, по 5—30. Технички добро. Обе се збирке јако препоручују.

13. *Русская библиотека Вольфа*. СПб. — Збирка одабраних приповедака бољих руских писаца. Лепе слике. Ц. 15 до 35 к.

14. *Педагогическая библиотека* издаваемај т-вомъ М. О. Вольфъ. СПб. — Популарно-педагошка издава. Са сликама. Ц. 15 к. од свеске.

15. *Библиотека литературнихъ вечеровъ*. Новая колекција изабранихъ романовъ и повѣстей для чтенія дома и въ дорогѣ. Изд. тва Вольфа, СПб. — Ц. 50 к. и више од свеске.

Напомена. Све ове колекције имају на свакој свесци какав-такав или потпуни списак свих изишлих свезака или и засебне каталоге. Сем тога, о њима се налази извештај и у каталозима књижара-издавача, чијег су издања. Њихове адресе, ако нису наведене овде, исписане су у азбучном списку руских књижара. Најбрже се човек може упознати с њима, кад пошаље издавачу дотичне збирке вредност једне свеске и уз то што на поштарину у српским или руским поштанским маркама.

Руски журналим. Овде хоћемо да упознамо читаоце, који још не познају руску периодичку штампу с најзнатијим руским листовима сваке врсте и за све читалачке класе. Периодичка издања у Русији почињу 1730. године. Почетак је и овде, као и свуд, учинио Петар Велики. Он је те године основао у Москви „*Вѣдомости о военныхъ и новыхъ дѣлахъ, достойныхъ знанія и памяти*“. Те су новине излазиле час у Москви, час у Петрограду, час црквеним, час грађанским словима, док се нису сасвим утврдиле у невској престоници. Већ 1828. године овај је дугачки назив скраћен у просто *С.-Петербуржскія Вѣдомости*“ и новине су доведене у везу с Академијом наука. Прилог, на засебној артији уз овај лист, садржавао је научне белешке и т. д. Године 1756. појавиле су се „*Московскія Вѣдомости*“, које је издавао универзитет, а 1765. почели су излазити „*Труды Вольнаго Экономическаго Общества*“. Сва три ова листа, после многих промена, излазе и данас. Остала периодичка издања 18. века била су, с малим изузетком, врло кратког века и престала су у току тога столећа. У 18. веку било је свега таквих издања 119 и свако је живело тако четири (3,60) године просечно. Међу њима је било чисто политичких, друштвених и књижевних 76, а за разне науке и предмете 43.

Већ из ово неколико факата сваки може закључити, како *данас* стоји периодичка штампа, кад јој је ударен тако добар темељ још у првом почетку 18. века. У наведеној књизи „*Россія, ея настоящее и прошедшее*“ (Петроград 1900), на с. 414.—420. налази се прегледна целокупна историја руске штампе, дакле књига и журнала, одакле су и узети горњи подаци. Одатле узимамо и ову таблицу, која представља кратак извод из оне на с. 417. до 418. из те књиге. Од 1703. до 1894. године било се појавило свега 2365 разних периодичких издања, од којих је престало излазити 1561 или 66,00%, а остало у 1894. свега 804 или 34,00%:

ПЕРИОДСКА ИЗДАЊА ПО ВРСТАМА

	Појавило се од 1703.	Престало до 1894.	Изашло у 1894.
I. Издања општег карактера	1217	817	400
<i>A. Издања политичка, друштвена и књижевна: . .</i>	<i>840</i>	<i>679</i>	<i>161</i>
1. Журнали („дебели“)	333	301	32
2. Новине (газети)	308	219	89
3. Илустрована издања	75	56	19
4. Сатирична и хумористична издања	33	27	6
5. Издања за децу	65	56	9
6. Издања за народ и војнике	26	20	6
<i>B. Издања званична: државна, градска и земска; издања приватна:</i>	<i>377</i>	<i>138</i>	<i>239</i>
1. Издања државна	188	24	164
2. Издања градска и земска	38	13	25
3. Издања приватна	151	101	50
II. Издања научна и специјална	1148	744	404
<i>B. Издања научна и научно-практична разне са- држине:</i>	<i>54</i>	<i>38</i>	<i>16</i>
<i>G. Издања из хуманитарних наука:</i>	<i>498</i>	<i>340</i>	<i>158</i>
1. Богословија и философија	72	40	32
2. Политика, економија, трговина, право и добро- творно	120	88	32
3. Историја, филологија и библиографија	122	76	46
4. Географија, етнографија и статистика	62	38	24
5. Уметности	81	71	10
6. Васпитање	41	27	14
<i>D. Издања из природних и физичко-математичких наука и из њих примењених знања:</i>	<i>596</i>	<i>366</i>	<i>230</i>
1. Природне и физичко-математичке науке	72	37	35
2. Грађевинарско, технологија, занати и мода	151	103	48
3. Пољска привреда, шумарство и домаћинство	132	95	37
4. Медицина и ветеринарија	178	88	90
5. Војничко и поморско	26	18	8
6. Спорт и игре	37	25	12
Уопште	2365	1561	804

Да је данас број периодичких издања још и већи, пошто десет година врло много значи у тако богатој књижевности, као што је руска, то нам не треба нарочито ни истаћи. Као што се види из таблице, она су и врло различита. За све науке, уметности и за сва људска знања постоје данас многи и добри листови. Карактеристични су т. з. „дебели журнало“, каквих по броју табака немају ни у једној другој књижевности. То су листови за књижевност, науку и друштвени живот. Много је тако великих журнала и за педагогију, за популаризовање научних истина и стручних уопште. Руски листови уопште одликују се не само величином, него и богатим и разноликим садржајем. Нарочито је њихова добра страна, што прате не само све што је руско, него и све интересно и значајно у целом свету. За све новости и правце у књижевности, уметностима и наукама у целом свету може се увек сазнати из њих. Најзад, добра им је страна и то, што сваки бољи

руски журнал представља не само мање или више добру количину чланака разне величине, него и неки нарочити правац на сасвим јасан начин. Једно због врло великог броја руских листова, а друго због неприступачности руске књижевности уопште за још новеште руском језику и руском животу, ми смо одабрали неколико десетина разних руских журнала, да их представимо онима, који их још не познају. Дебеле журнале (*Вѣстникъ Европы*, *Русская Мысль* и т. д.) и дневне политичке листове нарочито смо изоставили као свуд одлично познате. Од последњих понајзгоднији се чини *Новое Время*, нарочито због својих опширних и озбиљних чланака о руским и неруским стварима, као и због свог недељног, бесплатног илустрованог прилога, који доноси све интересно из Русије и иностранства. Тај лист, уз то, помаже и познанству с руском књижевношћу, а у огласима пружа одличног *библиографског градива*. Овде се наводе *руска периодичка издања*, подељена у веће класе, са свима потребним напоменама.

А. Библиографија:

1. *Книжныхъ магазиновъ товарищества *М. Д. Вольфа Извѣстiя по литературѣ, наукѣ и библиографiи*. Иллюстрированный библиографическiй журналъ. У месечним свескама од 3—4 табака. СПБ. — Библиографија руске и иностране књижевности, извештаји о новим каталозима, књижевним предузећима и т. д., спискови важнијих чланака из свих журнала, књижевне и друге белешке, библиотекарство и т. д. Годишња ц. 1 р., на бољој артији 2 р. за Русију и иностранство. Јака се препоручује.

2. *Книжный вѣстникъ*. Журналъ книжно-торговой, издательской и литературной дѣятельности въ Россiи. Органъ Русскаго общества книгопродавцевъ и издателей. Месечно, 3—4 табака свеска. СПБ. — Тачна и потпуна библиографска означања, мишљења периодских издања о новим књигама, списак књига о Русији, изданих у иностранству. Добар библиографски лист. Ц. годишње 1 р. за Р. и иностранство.

3. *Литературный вѣстникъ*. Изданiе Русскаго библиологическаго общества. Редакторъ *А. И. Лещенко*. СПБ. Фонтанка 62. У књигама од 15 табака 6 пута годишње. — Велики библиографски и књижевни лист, који излази тек три године. Критика, библиографија, књижевне вести и т. д. Годишња ц. 7 р. за иностранство.

4. *Книжный мiръ*. Еженедѣльный библиографическiй вѣстникъ. Редакторъ-издатель *П. П. Соjкинъ*. 1904. друга година излажења. — Мали библиографски лист. Годишња ц. 1 р. за Русију и иностр.

Б. Словенска заједница:

5. *Извѣстiя сиб. Славянскаго благотворительнаго общества*. Годишње 8 књига од 4 и више табака. — Научно-популарни чланци из историје, књижевности, црквеног и политичког живота, етнографије словенских народа; критика, прикази и библиографија словенских књига; извештаји о раду сиб. С. Б. О. (*Звенигородская 24-3*, СПБ.) и т. д. Редакција: *В. О. Ђ. л., д. 34, кв. 10*, СПБ. Ц. год. 4 р. за иностр.

6. *Славянскiй вѣкъ*. Редакторъ-издатель дръ *Д. Н. Вергунъ*, Беч VIII 2 Венпогасе 22. — Културни живот целе Словенске Земље. Годишње 12 свезака (за Србију ц. 12 д.). Врло корисна лектира нарочито и зато, што су руски чланци показто с означеним акцентом, а српски, чешки и т. д. с паралелним руским преводом.

В. Ошги илустровани листови за забаву и поуку.

7. *Нива*. Иллюстрированный журналъ литературы, политики и современной жизни. СПБ. *Марксъ*. — Стари (35. година излажења 1904.) и велики лист са сликама из са-

животу и т. д. Ц. 12 р. за иностр.; излази недељно у 4-и. Многе бесплатне премије. Претплатници бесплатно добијају 12 књига (тако 1000 с.) *Литературни и популарно-научни приложенија* (белетристика, историски, поучни, критички и т. д. чланци, библиографија, смесице и т. д.). модни лист, прегледе за рад тестеричом и т. д.

8. *Новий мiр*. Большой иллюстрированный вѣстникъ современной жизни, политики, литературы, науки, искусства и прикладныхъ знаний. СПб., Вольфъ. — Велики и леп недељни лист са лепим сликама. Поред овог претплатници добијају још ове бесплатно: *Литературне вечери* (12 свезака годишње, 8-а, око 7 табака свака), *Всесвјетна лѣтопись* (формат Н. М. 24 броја годишње); *Мозаика* (24 броја годишње; вр. в. 8-а), *Живописная Россія* (богато илустрован; корисно за познавање руског народа; 4-а, 52 броја годишње), *Временникъ Живописной Россіи* (формат као Ж. Р., 52 броја годишње). Уз то премије и т. д., н. п. *Альбомъ картинъ Русскаго музея Александра III.* (120 снимка са слика руских уметника). Годишња ц. 24 за иностр.; без неких прилога јестиније.

9. *Сѣверъ*. Еженедѣльный литературно-художественный журналъ. Контора журнала Сѣвера, СПб. Невскій 170. — Један од старијих (16. година издажева 1904.) илустрованих листова; технички лепо. Садржај као у горњих. Исто тако премије и т. д. Више обраба, као и *Новий мiр*, пажњу на уметничко, него ли на савремено. Ц. год. 11 р. за иностр.

Г. Научно-популарни листови.

10. *Журналъ для всѣхъ*. Контора и редакція СПб. Спасская 26. Редакторъ П. В. Голяховскій. — Месечно у свескама од неколико табака; ц. год. 1 р., на бољој артији 2 р., за иностр. нешто скупије. Популарни чланци из разних наука, знања, друштвеног живота и т. д. Излази већ неколико година.

11. *Мiр* Божій. Редакторъ Б. П. Острогорскій, СПб. Лиговка 25. У месечним свескама од 25 и више табака. — Овај књижевни и научно-популарни лист излази већ више од десет година. Сем чланака из свих наука, уметности и т. д. увек доноси и белешке о књижевности, позоришту, библиографске и т. д. из Русије и иностранства. Јако се препоручује. Само за образовану публику. Ц. годишње 10 р. за иностр.

12. *Вѣстникъ и библиотека самообразованія*. Научно-популярный журналъ по всемъ отраслямъ знания. Редакторъ-издатель проф. П. И. Броуновъ. — Илустровани недељни лист, који излази од 1903. (4-а 1 табак и више). Чланци из свих наука и уметности, проналасци, преглед руских журнала; у подлиску романи, новеле и т. д. Библиографија научних, популарно-научних, књижевних и т. д. дела за самообразовање. Многи бесплатни прилози сваке године. Контора редакціи: Брозгаузъ-Ефронъ, СПб. Ц. 6 р. за Русију. Само за образоване.

Д. Педагогија.

13. *Вѣстникъ воспитанія* Педагогическій журналъ. Редакторъ-издатель Н. Ф. Михайловъ. Излази у свескама од 20 и више табака. Ма. — Оригинални и преводни чланци, критика и библиографија, резераги и белешке, књижевно-педагошке прѣте, приповетке и т. д. Дваред годишње излази у листу *опширна и систематска библиографија педагошке књижевности* из те године. Ц. годишње 7 р. 50 за иностр. Контора редакціи: Ма., Арбатъ, Старо-Коннюшенный пер., д. Михайлова. Излази већ 15 година. Годишње 9 свезака, 8-а.

14. *Воспитаніе и обученіе*. Ежемѣсячный педагогическій листокъ. Редакторъ-издатель Алексѣй Альмедингенъ. У свескама од неколико табака. — Излази преко 16 година. Слично горњем. Критика деѣје књижевности. Годишње 2 р. за Русију. СПб., Захарьевская 1.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS 15. *Образование*. Педагогический и научно-популярный журнал. Редактор-издатель А. Острогорский. У свескама од 25 и више табака. СПб. — Као горње. Ц год. 7 р. за Р. Главная контора СПб. Моховая 33. Интересно и за непедагошке читаоце.

16. *Русская школа*. Общепедагогический журнал для школы и семьи. Редактор-издатель И. Г. Гуревичъ. Месечно у свескама од 15 и в. табака. — Излази већ 16 година. Званични део, чланци из теориске, практичне и историске педагогије, народне библиотеке, народно, женско и професионално образовање и т. д. Иначе као горње. Год. 9 р. за иностр. Контора редакциј: Лиговская 1, СПб.

17. *Русский начальный учитель*. Редактор-издатель В. Латышевъ. Годишње преко 25 табака. — За народне учитеље; чланци, критика, библиографија, белешке и т. д. Ц. год. 3 р. за Русију. Излази преко 20 година. СПб. Звенигородская 8.

Б. Омладински листови (за све године живота).

18. *Дѣтскій отдыхъ*. Ежемесячный иллюстрированный журнал. Ма. — Излази од 1881. Иде у онај боље листове за малу децу.

19. *Дѣтское чтение*. Ежедневный иллюстрированный журнал. — Најстарији омладински лист (преко 36 година). Као горње. Ц. 6 р. за Русију. Месечно у свескама. Премјје. За школу и кућу. Ред. и контора: Ма. Большая Молчановка 24. Редакторъ Д. Н. Тихомировъ. Издавательница Е. Н. Тихомирова.

20. *Задумное слово*. Ежедневный иллюстрированный журнал. СПб. Вольвь. — Овај стари деџи лист (28 година) има два издања с добрим сликама и садржајем: а) *Для дѣтей младшаго возраста* и б) *Для дѣтей старшаго возраста* (5—9 и 9—14 година). Ваља тачно одредити који се жељи. Претплатници сваког издања добијају премије, а једног и другог још два засебна листа: *Педагогическiй листокъ* и *Дѣтскiя моды*. Цена год. 6 р. за Рус. од сваког издања.

21. *Игрушка*. Ежемесячный иллюстр. журнал для дѣтей младшаго возраста. СПб. — Одличан лист. Излази од 1881. Годиш. 3 р. за Рус. За децу до 9 година.

22. *Путевый огонекъ*. Двухнедельный журналъ под редакциею А. А. Оеодорова-Давидова. — У свескама (24) од 2—3 табака, 4 Лене слике и техничка израда уопште. За средњи узраст Ц. год. 3 р. за Русију. Контора: Ма, М. Дмитровка, Настасинскiй пер. 6. Премјје.

23. *Родникъ*. Ежемесячный литературный и научно-популярный журнал для семьи и школы. Редактор-издатель Алексѣй Альмедингенъ. — Излази од 1882. све под истом редакцијом. Годишње 12 књига од неколико табака; ц. 8 р. за иностр. Редакциј: СПб. Захарьевская 1. Контора: Невскiй 90-92. Сматра се за један од најбољих омладинских листова. Згодна лектира за сваког. Одличне слике.

24. *Свѣтлячокъ*. Двухнедельный журналъ для дѣтей младшаго возраста. Издавательница М. Ѡ. Лидергъ. Редактор-издатель А. А. Оеодоровъ-Давидовъ. У свескама. — Добре слике. Премјје. Год. 3 р. за Русију. Контора: Ма. М. Дмитровка. Настасинскiй б.

25. *Читальня народной школы*. Редактор-издатель Н. Моревъ. — Лист за ученике народне школе. Излази преко 16 година у месечним свешчицама. Неколико таквих под једним завојем чине један број. Годишње 90 табака или 1500 с. Са сликама. Приче из свештене и руске историје, приче и приповетке, стихови, драме, из природе, савремени догађаји и т. д. Год. 3 р. за Русију. Контора СПб. Невскiй 90. Врло популаран лист; одобрен министарством просвете за ученичке књижнице и т. д.

Е. Разно (философија и психологија, природне науке и географија, музика пољска привреда, здравље, спорт).

26. *Вопросы философи и психологии*. Издание московскаго психологическаго общества. При содѣйстви сиб. Философскаго общества. Редакторы: князь С. Н. Трубецкой и Л. М. Лопатинъ. Годишње 5 књига од преко 15 табака. — Психологија, логика,

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

историја сазнања, етика, философија права, естетика, историја философије, метафизика, философија наука, психопатија. Преглед, критике, прикази и библиографије поменутог. Контора: Ма. М. Никитская, Георгіевскій пер., домъ Соловьевой. Годш. ц. 8 р. за иностранство.

27. *Естествознание и географія*. Ежемѣсячный научно-популярный и педагогическій журналъ. Годшине 10 књига по 5—6 табака. Редакторъ-издатель *М. П. Варшава*. — Научно-популярни чланци из свих природних наука и географије, из дидактике тих наука; повртарство, пчеларство, акваријум, тераријум и т. д. Библиографија тих наука и знања, белешке и т. д. Год. ц. 7 р. за иностр. Контора редакциј: Ма, Боль. Полянка, д. Учительскаго института, кв. 2.

28. *Музыка и ѿбниѣ*. Ежемѣсячный музыкальный журналъ. Редакторъ-издатель *П. Селиверстовъ*. — Претплата од 15. новембра. Од онајбољих музичких листова. Годшине премије у нотама и књигама (црквено пјеније, романсе, опере и т. д.). Црквенске, војне и просветне власти препоручиле су тај лист школама, црквама, војним управама и т. д. Глав. конт. ред.: Книжний и музыкальный магазинъ *П. К. Селиверстова*. СПб. Садоваи 22. Годшине ц. 6 р. за иностранство.

29. *Самокатъ*. Еженедѣльный иллюстрированный журналъ всѣхъ спортовъ и усовершенствованныхъ способовъ движенія. — Аутомобил, велосипед, туризам, фотографија, спортови на води, игре на чистом ваздуху, зимски спортови, ваздухо-пловљење, атлетика, техничке новости и т. д. Излази 11 година. Ц. год. 4 р. за Русију. Редакциј: СПб. Александровскій пр. 6. Са добрим сликама.

30. *Сельскій хозяйствъ*. Универсальный журналъ по сельскому хозяйству и домооводству. Подъ редакциј члена Импер. Вольнаго Экономическаго общества *Ф. С. Груздева*. — Велики формат, 2—3 табака, недељно. Польска шривреда свих грана. Библиографија. Питања и одговори. Премије у добрим пољопривредним књигама, сликама, календарица и т. д. Ц. годишине 6 р. за Русију. Главная контора редакциј: СПб. Стремянная 12, собст. домъ. Издатель *П. П. Сошкинъ*. Излази 14 година.

31. *Саутникъ Здоровья*. Общедоступный еженедѣльный иллюстрированный журналъ. — Хигијена. Чланци, белешке, библиографија и т. д. Редакциј: СПб. Литейный 51. Ц. годишине 10 р. за иностр. Недељно 2—3 табака, 4-а.

* * *

Да завршимо тиме, што ћемо поновити укратко цео ток самоукова учења руског језика, како бисмо после проговорили неколико речи и о *слободној лектури*. Самоук учи руски у три курса, као што знамо. *Први* курс има задатак, да ученик научи најпотребније речи и изразе, најкрупније граматичке појаве и најосновније из стилистике. Затим да научи место руског гласоудара и фонетички правилно произвођење руских гласова, колико је год то могуће, као и да се многим усменим вежбањима спреми за говорење тога језика, кад му се укаже прилика за ово. Најзад, да задобије најосновније и прво знање о руском народу у садашњости и прошлости. *Други* курс има тај исти задатак; све граматичко и т. д. знање овде ваља сад проширити, допунити и заокружити. Ако није имао прилике чути правилно произвођење руских гласова за време првог, самоук је чека у овом другом курсу. Исто тако, ако у првом није имао с ким говорити руски, онда тежи к томе у другом. *Трећи* курс управо је само посредно језиковни, т.ј. самоук већ зна руски, али не зна оно у томе језику, што је пореклом из руске историје, географије и руског живота уопште. Он је, дакле, у ствари курс

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

познавања руског народа, коме је задатак допунити самоуково знање руског језика. На овом курсу само се читају књиге из руске географије и историје. из руске усмене и писане књижевности, из руске уметности, једном речи, иде се на то, да се прозре у садашњу и некадашњу руску културу и руски свакидашњи живот данас и некад. Од свих вежбања самоук само понеколико минута дневно чита гласно и пренисује. Ако није прешао на систематску граматiku доведе, онда узима и њу. Тако исто и с говорењем и фонетички правилним изговором свршава сад или оставља све ово за време слободне лектуре. Лектира му је, дакле, била од почетка до краја центар учења; све што је имао научити, научио је из ње.

Ово није само ток учења руског језика, него и сваког другог, матерњег, сродног или туђег. Сваки се језик може научити само из лектуре. Свака граматика и стилетика само из примера из лектуре, дакле, само на индуктивни начин. Свака систематска граматика може бити разумљива и корисна, ако дође после индуктивног проучавања и посматрања граматичких појава. Сваки језик може се научити само из самога језика, никако само и одмах из граматике, макако она била опширна и практички удешена, јер језик много и много више значи, него ли граматика. Сваки се језик може научити само тако, ако се познаје и народ, који тим језиком говори. Сваки се језик може научити и уопште разумети само тако, ако се зна и говорни језик и говорење. Сваки се језик може научити само онда, кад се учење оснива и на физиологији гласа или фонетици.

Доклегод самоук не сврши први, не прелази на други, и докле не сврши овај, не прелази на трећи курс. То је прво важно правило за самоучку и сваку другу методу, а друго је, да *на слободну лектуру никако не прелази, доклегод се сва три курса не сврше*. Грешити против та два правила не значи ништа друго, до губљење времена и отезање курса без потребе. Исто то значи, т.ј. дангубљење и отезање курса, ако самоук почне књижевнички преводити на српски шта било из руске књижевности пре, но што је завршио учење руског језика. Ако би самоук тако радио, онда би то било не само излишно дангубљење и отезање курса руског језика, него би то било — ако је он још ученик средње школе или академије — просто и на штету његовог општег или академског образовања. И кад се научи руски, опет се дангуби без икаквог смисла, кад се преводи машта било на српски за цело време школовања. Године учења у средњој и великој школи ваља искључиво и једино употребити само на учење, прибирање знања, и апсолутно ни за шта друго. Научени језик овде је само средство, т. ј. знање каквог другог језика, сем матерњег, употребљава се само на оно, што је циљ и школовања — да се задобије што веће и што боље опште или стручно образовање. Примењивању задобивеног знања у књижевности, науци, политици, и т. д. доћи ће време исто онако, као што ће голој бради доћи време, да се изгуби у длакама. Примењивати своје знање за време школовања може бити, очевидно, само на штету оног времена, које је одређено за учење и прибирање

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNIBEGR

це већег знања. То је драгоцено време, које ваља паметно и штељиво употребити, ко има озбиљних мисли о доцнијем животу. Оно је скупо само зато, што стоји на расположењу једино и искључиво ради учења, док доцнији, прави живот тражи од човека, да своје време употреби не само на лично усавршавање, него и на борбу за живот. И борба за живот и доцније усавршавање и рад на изабраном пољу, безусловно траже само добру спрему. Време, дакле, нарочито за ово одређено, употребити на превођење, можда и савршено излишних ствари или на машта било друго нешколско, више је него ли дангубљење. То је погрешка, за коју ће неразуман и неенкусан млад човек доцније имати и сувише времена, да се сит накаје. Он ће морати сад, кад је ушао у прави живот, учити оно, што је требало научити у школи и за време школовања.

Враће.

Павле Ј. Мајнер.

БРАНИЛАЦ НОВИЈЕ НАСТАВЕ
ПЕДАГОШКИ МОНОЛОГ

од
Др. Шефера.

Како постајеш педагошким писцем? Осећаш, да настава треба да буде друкчија него што је данас. Сећаш се из детињства, да ти у школи није све онако протумачено да би могао разумети. Не могах ни питати, јер бејаш одвише плашљив, а било их је много у разреду, који би могли питати, али настава тога није трпела. Другом опет приликом бејаш радознао, шћаш знати ово или оно, бејаш вољан да научим више — али не беше никога да ми одговори, никога да ми припреми радост, да сам смео и могао нешто ново научити. Даваху ми наде, да ће се све то у школи још једном поновити, само ваља чекати! И тада се полако угуши саморадни нагон за сазнањем а „збиља живота“ ми рече: Прописан је наставни план од 6. до 18. године и по њему мораш одседети у школи. Све ће бити предавано што желиш да знаш (тако обећава наставни план), али се у једном мораш поклонити закону: ти мораш чекати док се дотле дође а не кад ти хоћеш. Па, ко си ти? Ја сам прописан ред за 20, за 30, за 60 и више ученика! Мораш чекати јер те и не питам да ли је твој час дошао, онај час у коме је све у теби живо, да ново сазнање прими, да на жива преставе наниже нове и да се у природном развиту твога духа једно из другог развија. Шта ти вреди ред твоје природе, твога мозга или потреба питања твога дечјег духа? Ја сам план и како ја наређујем онако сви ви ра-

www.unilib.rs

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

дите! Да, ти си школа и у теби је нагомилано све знање и ти си све к себи привукла, који хтедохе учити; без тебе не беше знања. Ну твоје знање беше морање и насиље; од 8—12 „радост“ а кад се нешто погрешило онда од 12—1 казна. Где беше правичност? Да, школо, ти си се учврстила у маси и живиш од масе. То је твоја заслуга, ти си свугде у отаџбини. Ну да ли си се учврстила и код појединаца? Сазнање је највећа од свих радости, — јеси ли ти најрадоснија младићска успомена из најлепшега доба живота, из година духовног учења? Ти си, школо, извор сећања на ученичке несташлуке и само онда, када би се по неки педагог узвисио над својим распоредом, када би узимао часове онако како стигне, када разред оживи и он га још више одушеви — — — такав је за те припремао боле, а нами беше отац чистих радости. Кад будемо стари и седи, још ће се онда о њему рећи: сећаш ли се, када је ректор Кине с нама читао метаморфозе? Беше ли ректор Кине филолог? Не, то је увреда за тога човека, јер он беше педагог. Шта је он рекао, када смо читали о каледонском лаву? Он рече, да ће, најпосле, победити материно срце и да ће ослободити Мелеандра. Је ли имао право? Он не имиђаше право, јер је ректор Кине рачунао на немачко материнско срце, а не на ограничено античко веровање у судбину. С тога ректор Кине не беше филолог него немачки васпитач. Он је говорио: „морам мојим широким плећима да браним младеж од школе.“ Бог те наградио, драги ректоре!

Како постајеш педагошким писцем? Познао си, да школа није све оно обрадила што беше у теби; она није чула твоја питања, она не гледаше молбе твојих очију; она је хтела да влада, да сама буде и ти беше ту због школе а не школа због тебе. А кад си изишао из школе, устао си против ње; али не речима и списима већ у себи самоме. Одавна си знао, да једном мораш проћи кроз мрачни тунел, па си онда избрисао сећање на школу и свугде се био у извесној опозицији против свих одјека из школе.

И ти ниси ништа написао, ни једног редића. Себи си рекао да је школа „помоћ у нужди“ и на што онда корети? За што њој уморној загорчавати и отежавати живот? Шта би ти могао боље учинити?

Одао си се политици. Беше ли за те радости? Шта је политика? Наш је земљак рекао, да се политика води по рецепту (у новинарском језику „програм“), по коме народ има да се лечи. Ну дијагноза беше погрешна и мени се данас чини, да ми болујемо и од програма и од школског распореда.

Тада си себи рекао: старај се за људе, који још немају никаквих „претпоставака“, немају никакве школе и никаквог програма; старај се за људе, који хоће да гледају на ствари, какве су по себи, без икаквих додатака. Да ли и сам тако гледаш на ствари? Ко их тако гледа?

Деца! Иди, дакле, деци! Ти мораш имати децу, јер породица даје људе, а никако школа и партије.

Мораш живети с децом онако каква су она. Свако дете има своје властите потребе. Како је давнашње ово правило! Ко живи по њему? Ко има одважности, да истините речи изнесе на истину? Ко се задовољава, да свој свет ствара у својој породици? То је *Бертолд Ото*.

Ко те је уздигао до педагошког писца? Нико други већ Бертолд Ото, који духовно образовање човечје поставља на основи, која је у њему самоме. Он је одговарао детету, одговарао му је на сва питања. Је ли то тежак или лак посао? Узмите „Домаћег Учитеља“,¹ па покушајте да напишете само један чланак онако као што их он има, и одмах ћете бити на чисто с питањем. А шта уче деца одатле? Да мисле. Мишљење је потицало из ствари и из ових научите законе, из језика, из догађаја у природи и у њима самима. И овим законима беше потчињен свет — и из сазнања закона разви се посматрање света. Још једном си се обазрео на школски живот. Шта ти је дала школа? Знања, параграфе, правила, с којима ниси могао да правилно управљаш реченицама ни једнога језика. А шта видиш овде? Да је „Природна Настава“ школа сазнања, да је у томе школска реформа, да ову нову школу подигне.

Ну Бертолд Ото је много написао, како се у његовој школи ради и како је она уређена. Нико не хтеде да поднесе трошкове око штампања. Да ли су издавачи имали доста добрих искустава; да ли су сви били честити људи, па су могли и остати као такви? Не знам; али кад нико не хтеде, ја се размислих и сетих се, да сам учио и за књижара, те дадох рукопис штампати и потписах се као издавач К. Г. Т. Шефер. И тако постадох педагошки издавач са свима бригаа такове радње и са — не, радости није било. Ну с тим не беше свршено. Ова школа не беше разумљива за многе, јер је у онису владао сасвим нови стил. Људима је ваљало тек да се науче, да се с децом опходе, да на дечја питања одговарају: а кад то науче, онда ће им нова школа будућности неизоставно сама од себе постати. Још ће додати и по неку политичку и економну реформу у смислу овакове педагогике. Дакле: Ваља учити да се дају одговори! Тако је постао „Домаћи Учитељ“, лист за духовно општење с децом; он ће дати практичан пример и биће свугде као домаћи учитељ где има деце.

Умеш ли већ да на питања одговараш? Сад учим. Моја жена и ја слушамо, како наш малишан вежба свој глас у плачу и смеју. Шта нам вели? Ускоро ће спајати гласове и учиниће прве покушаје за говор, и ми ћемо сад овде код куће доживети постанак језика, али не код каквог

¹ Лист, који уређује Бертолд Ото, а који је намењен свима родитељима ради здравог и паметног васпитања деце у кући.

www.unibooks.rs
 УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

дивљачког народа. Па ипак, ево овде у колеџци лежи неко, који још припада њиховом колу. Хоће ли он проћи кроз све фазе човејје историје па до мислиоца 20. столећа? За цело, ако само нађе одговора? А да се то збуде, зато смо ми одговорни. — Јеси ли педагошки писац? Можеш то и постати, ако код свог малишана пођеш у школу.

Ahmes.

ЛЕВА РУКА

П. Мајергајм

Надмоћност десне руке над левом, као што је познато, влада готово у свих народа. Ђуди још из најстаријих времена избегавали су сваки рад левом руком. Талмуд најстрожије забрањује писање закона и молитви левом руком. Семити, и уопште и сви источни народи, сматрају леву руку за нечисту и употребљавају је само кад се умивају. Китајци још од ране младости систематски развијају само десну руку. У старих Римљана сматрало би се за крајњу непристојност кад лева рука не би била испод тоге; у њих се сматрало за учтивост само кад је десна рука слободна. У Ирској су за време незнабоштва чинили разне враџбине по десној ноzi од овна, а леву су држали за нечисту. Готово и данас свуда владају разне предрасуде како за леву руку тако и за лево око и леву ногу. Многи држе да ће им се десити нека несрећа ако им заигра лево око; многи не смеју да обују прво леву ногу, јер држе, такође, да ће им се десити нека несрећа, ако ништа друго а оно да да ће се опити. На леваче гледа сваки с неким предубеђењем, премда они то не заслужују нпр. садањи председник француске републике Емил Дубе — левач је. Једино у Јапану поштују се леваци и тамо их држе за даровите људе. Зна се да је знаменити Леонардо да Винчи радио левом руком, јер му је десна била парализована. Ерленмајер вели: „ми смо леваци у мозгу, јер смо дешњаци у рукама.“ Шта више у неких животиња као паса, мајмуна, питомих зечева и т. д. лева половина мозга куд и камо је развијенија од десне, што значи да је код њих развијенија десна страна тела и да су урођени дешњаци. Госпођица Манасеина вели: „ја сам приметила да пси радије дају десну шану од леве на чак и онда, кад су научили да дају леву и тада радије пружају десну.“

У виших раса леваци су ређи но у дивљих. Више има жена левачиња но мушких; а често пута наићи ћемо на понеког који је у стању обеа рукама подједнако да ради. По посматрањима Хартингвим у црнаца већином обе руке имају једну еквивалентну вредност. Истраживањем лондонског антропометриског института доказано је да код жена

има 28,6% које, обема рукама могу подједнако да раде, док је код људи та сразмера дванут мања.

Надмоћност десне руке над левом зависи од развића леве половине мозга, а и цела десна страна тела такође се служи левом половином мозга, а лева страна тела служи се десном. Но у неким случајевима може бити у томе и изузетка, те једна половина мозга може на се узети функцију друге, кад је она атрофирана, и таква појава није ретка, а што је још најинтересантније ништа се не примечава у раду човеком. Многим фактима утврђено је да деснорукост није закон природни.

У своје време знаменити Биша тврдио је да све наше погрешке и недостаци долазе од тога, што обе половине мозга нису подједнако развијене. То његово тврђење наука је одбацила, али се мора признати да и дан даћи наука још није начисто са свима функцијама што их врши мозак. Навикавањем деце, још од раног детињства, да обема рукама раде, ми ћемо тим самим регулисати и развиће обеју половина мозга, а то ће без сумње бити од великог утицаја како на душу тако и на тело.

Неће бити без интереса да наведемо овде једну оригиналну молбу, за коју држе да јој је творац Франклин, а која је штампана у „Пантеонџ иностраној словесности“ Каразмина (изд. 1818 г., ч. II).

„Молба леве руке

„Поштовани васпитачи деце, милостива господо!

„Поклоните вашу пажњу мојој праведној молби; проучите овај мој бедни састав; опростите ме жестоке предрасуде, која ме је незаконим начином лишила свих права природних!

„Нас две сестре смо се једног минута родиле и нас две смо међу собом сличне као две капље воде, тако да апсолутно никакве разлике између нас двеју нема. Родитељи не гледају на то, него ме сасвим понижавају пред сестром.

„Још од рођења мене су сасвим напустили и ничему ме нису учили, а моју сестру васпитавају са највећом пажњом: уче је писати, цртати и свирати на разним инструментима. Ако случајно и ја каткад узмем перо, плајваз, иглу, одмах ми забрањују говорећи: *ти си глува, ти не знаш ништа да радиш*. Додуше сестра и мене неки пут зовне у друштво, да јој понешто помогнем, али увек као просту помоћницу и слушакињу, а не даје ми никакав важац и самосталан посао.

„Немојте мислити, милостива господо, да моја молба потиче из какве зависти или славољубља; не, моја молба има сасвим други циљ. Познато вам је да смо ја и моја сестра дужне да хранимо целу породицу. Али рецимо, господо, да моја сестра буде подвргнута операцији и да морадне да се осече, или да услед реуматизма или друге какве болести постане неспособна за рад, шта ће онда бити од наше породице? Зар се онда наши родитељи неће горко кајати, што су ме занемарили и о мом васпитању никаква рачуна нису водили. Кајања ће бити, али доцкан.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

WWW.UNI.NS.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

Ја нећу бити у стању да им помогнем. Молбу, коју имам част предати вам написана је туђом руком.

„И тако заузмите се за мене, милостива господо, и учините да родитељи нас две — децу своју — подједнако воле и једнако нам васпитање даду.

С дубоким поштовањем јесам,
Милостиве господе покорна слушкиња,
Лева Рука.“

*

Глупаче, треба прво десну руку да пружиш! — обично примећују матере и васпитачи малој деци, јер још нису успели да им с великом важношћу истакну разлику између десне и леве руке. Сувремена педагогика данас већ друкчије гледа на ту важност. Она истиче друге захтеве.

До наших дана заједнички рад обеју руку зависио је од разних услова. Тако нпр. поздрављање, одавање почасти, писање, цртање, живопис и т. д. био је искључиво рад десне руке, а лева је, по обичају, придржавала тањир за време обеда, држала узду од коња, карте и ако се и то може сматрати као неки рад, што многи носе венчани прстен на левој руци. Уопште узевши рад левом руком сматрао се више као спорт. Једини заједнички рад обеју руку може се рећи да је свирање на фортепијану, јер ту обе руке подједнако раде. Модерна наука о васпитању данас већ друкчије гледа на свет. Она тражи подједнако вежбање обеју руку. И благодарећи општем напретку и интересу ка науци и вештини, а поглавито живопису и уметности, наша идеја налази све више присталица и све већу примену.

Познат је природни факт, ако у течају од неколико поколења један орган врло мало или ни мало не употребљујемо, то ће он временом постајати све неспособнији за рад, док најпосле сасвим не закржља и постане неупотребљив. Тако по Дарвину човек је изгубио реп, кога су његови претци имали, а који данас немају чак и савршенији мајмуни. Некада је човек могао да чини покрете ушима, данас то већ не може и ако има све мускуле за покретање; дугом неупотребом то је онемогућено. Тако мало по мало па ће човечанство дочекати да и лева рука закржља и да за најмањи рад буде неспособна. Да до тога не дође сувремени педагози ратују. Они свуда говоре да човечанству прети опасност да на крају крајева не изгуби руку, као што је изгубио реп.

Врло је корисно за свакога човека да зна да ради обема рукама, јер ће му се на тај начин сам посао убрзати и олакшати. Познати уметник А. Менцел још од ране младости владао је добро обема рукама. Још у детињству он се одао на изучавање литографије и писања по камену. Било му је врло тешко да научи десну руку да наонако црта знаке по камену, али он мало по мало па научи леву руку и њом је

то после радио. И та извежбаност леве руке била му је од велике користи у уметничком раду.

За скулторе такође је врло корисно да умеју да раде обема рукама, јер ће обе стране фигуре, коју они израђују, моментано добити свој општи вид, а то се може постићи само у том случају, кад у његовом раду учествују обе руке и десна и лева. Радити обема рукама корисно је у сваком предузећу, а особито у техничком цртању и орнаментици, где се лепота предмета оснива на симетрији. Лепота човечјег и животињског тела зависи у главном да ли се обе половине тела налазе у правилној симетрији, јер где нема симетрије, ту нема ни лепоте. Природа нам даје о томе најлепше примере. Најмања животињца и најмањи цветић или листић уређени су тачно по законима симетрије. Ова симетричност распростире се чак и на снежне пахуљице. Ухватимо једну пахуљицу на длан, па ћемо видети како има облик звездице и како је симетрија строго примењена.

И дан дањи огромна већина има погрешно мишљење о левацима. Кад виде левака, они мисле да је то последица рђавог васпитања и да је он левак зато, што је још из малена навикнут да ради левом руком. Многи тако мисле да се леваци од тога могу и одучити. Тако је мишљење у основи погрешно. Да човек буде левак, то једино зависи од развића мозга: то је човеку урођено. Тако исто погрешно је и то мишљење да деца постају леваци што их мајке или дадиље носе на левој руци, те им у том случају лева рука остаје слободна, а десна је на рамену.

Да ли је дете од рођења левак, дознаћемо на овај начин: узећемо неки предмет, који дете воли, па ћемо га држати више главе детиње, у ком случају обе детиње руке морају бити слободне, и сад ако је дете левак оно ће пружити само леву руку, а десну неће, то ћемо неколико пута понављати и ако дете увек буде пружало само леву руку, знак је да је дете од рођења левак. Ну, у сваком случају, васпитањем и дугом праксом могу се обе руке изједначити, а томе треба сваки и да тежи, што је и циљ модерном васпитању.

С руског,

Саватије М. Грбић

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ПРЕДМЕТ И ЗАДАТАК
КЛАСИЧНЕ ФИЛОЛОГИЈЕ

НАПИСАО
МАКС БОНЕ

(НАСТАВАК)

У Рим је Кратег из Мала године 167. унео ову науку, коју тада још називаху *грамматикѝ* и којој је предмет био све оно што се тиче познавања текстова, на којима се оснивало школовање младежи. Изучавање језика, што је прва погодба за разумевање текстова, већ се било дотле развило, да је чинило засебну науку, грамматику, у модерном смислу речи. Тако исто митологија, старине, историја књижевности и друге дисциплине беху већ у Грчкој постале специјалне науке, о којима су се бавили и први *grammatici* латински. А међутим све ове разне студије и даље су имале заједничко средиште у екзегезићком и критичком изучавању текстова. *Grammaticae officia*, вели Варон, *constant in partibus quatuor, lectione, enarratione, emendatione, iudicio*; или још: *grammatica scientia est eorum quae a poetis historicis oratoribusque dicuntur*¹. А зашто су учили ову науку? Неки пут из укуса, а најчешће као занимање да би могли учити младеж. Читајте, да се уверите о том, *de grammaticis* од Светона: читајте нарочито прву књигу Квинтилијанову, која нас упознаје са многим појединостима средње класичне наставе у Римљана.

Нека вас много не бунѝ анахронизам ове речи „средње“. Већ поодавна било је створено неко разликовање у ступњима наставе. Правила се разлика, вели нам Светон, између *litteratus* и *litterator*, као у грчком између *grammaticus* и *grammatista*, од којих је, по њему, један *absolute* а други *mediocriter doctus*². Првобитно *litteratus*, као и *грамматикѝс*, означава својство, а *litterator*, као и *грамматистѝс*, занимање; и пошто је за тим ова друга титула остављена првome учитељу, који је учио само читању, писању и рачунању, то се над њим уздиже *grammaticus*, професор средње наставе, коме је била задаћа, да изучава језик и објашњава писце. Али с друге стране ова иста реч *grammaticus* давана је и трећем лицу, које се у пракци могло спојити са другим, али које се, без сумње, каткад посвећивало потпуно и оној дужности, која је у нас постављена трећем ступњу наставе, тако званој вишој настави; хоћу овим да кажем научнику, који се одавао на изучавање и писао књиге, који је стварао науку потребну професору у средњем ступњу и који је њу предавао. Сви младѝћи из некога друштвеног положаја пролазили су кроз руке једнога *grammaticus-a*, све док не ступе код једнога *rethor-a*; неки, доцније, пошто су свршили опште студије, тражили су истога човека, или кога још ученијег, да их он уведе у

¹ Wilmanns. *De M. Terenti Varronis libris grammaticis*, Берлин 1864., стр. 210. и 208.

² Светон, *De grammaticis*, 4.

19

све дубине и, ако се сме тако рећи, специјалности своје науке. О том имамо врло поучан пример код Аула Гелија. Он нам казује име и заслуге научника, са којима је ступио у односе ове врсте. Он је био, уколико можемо да оценимо, студент љубитељ. Али он је извесно имао и другова граматичара и филолога по занимању. ^{Од} ~~Многи~~ њих се, мора бити, рекрутовао персонал за наставнике младежи.

Што се тиче имена, које ништа не доприноси ствари, или мало чини, неки су разликовали филолога од граматичара. Први ће опазити, вели Сенека, објашњујући Цицероново *de re publica*, да краљ Сервије нема мајке а Анко оца; да је диктатор некад називан *magister populi*; да се ~~је~~ ^{је} противу краља могло апеловати на народ, итд. Граматичар ће објаснити речи *reapse* и *seipse*; он ће споменути, да место *creta*, кад је реч о термину за трке, стари говорачу *calx*, итд¹. И једном и другом пребацује Сенека, да чине некорисна истраживања, јер, на жалост, бркају, као што то раде врло често још и данас шаљивци, донета беспосличка, детињска и апсурдна питања са врло озбиљним испитивањима, којима значај не могу да схвате само због своје кратковидости. „Испитати, вели, ко је старији, Хомер или Хесиод, није важније него знати зашто се Хекуба, која је била млађа од Јелене, није тако добро одржала“². Ви видите, да се овде показују две ^{важна} ~~важна~~ ^{тачка} ~~тачка~~ за класичке студије. Најпре антагонизам ~~међу~~ ^{међу} супротних ^{на} ~~тежња~~ ^{тежња}: с једне стране ученост са својим претеривањем и заборављањем правих интереса науке, а с друге стране презирање и учености и праве науке, презирање које тада исказује философ моралиста као што ће то учинити доцније неки књижевници. Затим, утврђено разликовање ~~међу~~ ^{међу} граматике, која се сматра само као наука о језику, и ^{одр} ~~других~~ ^{одр} ~~знања~~ ^{знања}, која су потребна за изучавање текстова.

И ако се чини да ~~је~~ ^{је} ово разликовање с временом утврђено, не треба заборавити, да је оно оправдано тим фактом, што је језик писаца, који су објашњавани у школи, био и језик којим се говорило. Према томе требало је ~~оној~~ ^{оној} ~~језику~~ ^{језику} учити с гледишта практичне употребе, коју су ученици од њега имали, неки у списима, већи број од њих у беседама а сви у разговору и уопште у животу. Ова се напомена простире и на грчки скоро исто тако као и на латински, јер за већину Римљана, почевши од последњих времена републике, грчки је био други матерњи језик, који су деца учила често пре латинскога, те је сваки непрекидно имао да се њиме служи. Међутим, што се тиче латинскога, поред писаца граматика, или *artes*, као што су Ремје Палемон, Теренције Скаур, Донат, Харисције, Двомед и Присцијан, непрестано се одржава и ред коментатора и критичара, чија се наука непосредно примењује на класичне текстове; такви су Асконије Педијан, који објашњава беседе Цицеронове; Проб, који утврђује текстове главних песника, Лукреција, Вергилија, Хорација; Хеленије Акрон, Донат, Сервије и други, чија су дела

¹ Сенека, *Ер.* 108, 30; упор. 88, 3 де 8; итд.

² Сенека, *Ер.* 88. 6. и д.

WWW.UNIBELGRADE

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

дошла до нас измењена, или су замењена апокрифским списима, којима је дато њино име. У осталом и једни и други, — а нама је стало до тога, да ~~то~~ утврдимо — прави граматичари и коментатори, у својим радовима не губе никако из вида примену, коју треба да добије њихово знање, корист, коју ће од њих имати настава, васпитање и опште образовање. Па и сам недостатак у римском духу, његова скоро једино практична тежња, његова мала преданост науци ради ње саме, морао је код Римљана филологију упутити тим правцем, може бити и више него што то тражи њено природно опредељење.

У средњем се веку једва може говорити о филологији у правом смислу. А што међутим видимо, да се у IX веку пречишћавају и умножавају текстови латинских писаца; што се под Карлом Великим ствара као неки први ренесанс, чему имамо за то да захвалимо, ако не пажњи, коју је овај велики владалац поклањао јавној настави, а још и тој околности, што су људи као Алкуин и Рабан Мор, да би распростирили светлост међу своје савременике, хтели да се врате на извор светлости, на класичке текстове? Што је у другом царству било неких од најзнатнијих књижевних споменика грчкога генија, сам избор, који је из њих чињен, и радови, којима су они били предмет у византиско доба, схолије и глосе, у које су их заодели, све то довољно потврђује оно што ми знамо и иначе, то јест, да је интересовање, које им је указивано, било пре свега педагошко интересовање. Што су Хомер, Софокле и Еурипид, што су Тукидид, Демостен и Лукијан и даље живели, било је поглавито због тога, што је од њих створен предмет за учење младежи, помоћно средство за познавање старог грчког језика и у јоште класичне старине. Што се тиче граматике у правом смислу, она није више имала друге задаће, но да послужи за наставу, тако рећи за основну наставу.

Ренесансе је, као што каже и само име, у почетку био покушај, да се оживи целокупно старо доба, његова уметност, његова књижевност, његове науке, његова философија, па и његове установе. Ренци је био савременик и пријатељ Петраркин. Али тако огромно а тако мало природно предузеће није се могло одржати. Доцнија поколења у самој Италији, а још више други народи што пођоше за овим покретом, оставише се тежиња, да се претворе у Грке и Римљане, па се задовољише тиме, што ће постати ученицима ових необичних народа. Они су се старали, да из њихових творевина, а поглавито из њихових књижевности, извуку елементе за општу културу, 7 за образовање духова, па је то, почевши од овога доба, доиста постало заједнички основ сваком брижљивом васпитању код народа наше расе. Не треба очекивати, да се још од ових првих времена нађу јасно обележени ступњи, који су се мало по мало утврдили у класичној настави: најпре приправна и општа настава, па онда виша и специјална настава, којој је задаћа, да спреми наставнике за прву. Те две ствари морале су остати помешане, јер је и зрелим људима као год и младежи ваљало из ове још мало познате старине цести елементе за ново васпитање. Још мање треба очекивати, да

7ср

се види, како се још од овога доба тачно разликују уметност и наука. Ово разликовање, које су још зарана утврдили велики грчки мислиоци, никада се није добро разумевало у Риму. Оно се врло често још и у наше време врло рђаво разуме, па није могло бити јасно ни људима из доба ренесанса. Код хуманиста из првога доба историско је изучавање старине било само средство; сврха им је била, да се угледају на старе, да пишу као они, да праве стихове, као што су њихови. Међу тим се морало на брзо опазити, да би ~~то~~ угледање могло бити само онда корисно, ако би се оснивало на тачнијем познавању примерака, на које се треба угледати. Или још боље, не испитујући много дубоко однос између праксе и теорије, они су по самој сили ствари били упућени, да се баве о једној као и о другој.

Једна од најглавнијих тежња хуманиста из доба ренесанса, могло би се рећи страст, било је истраживање старих текстова и њихово умножавање, најпре преписивањем а доцније штампањем. Петрарка, Поццо, Енох д'Асколи, и многи други, окружени богатим љубитељима, као што су били Колучио и Николо Николди, претресали су ради тога манастирске библиотеке; Свајнхајм и Панарц, Алди Манучи, Пунте надметали су се у марљивости и умешности да од штампарије, која је недавно била пронађена, начине помоћно средство за добру ствар. Али није много прошло, па се опази, да се рукописи не слажу међу собом, или још да текстови у њима на много места немају смисла или барем да им је смисао тамап, те га тешко може наћи већина читалаца. Отуда се за врло кратко време необично разви критика и тумачење текстова. Треба добро разумети, да се никада није потпуно престајало на том радити. Чак и у средњем веку неки калуђери умели при преписивању добро да опазе, да ли је текст погрешан, па да га врло вешто поправе. Тако су они писци, који су доста читани, препуни глоса између редова и по крајцима, то јест коментара ради објашњења. Али што је пређашњих векова чињено ретко, усамљено, постаде у XV веку стална практика, и у том су неки научници достигли право савршенство. Критика овога времена није имала метода. Она је била само у нагађању и ~~било је~~ нагађање можда више покварило текстове но што их је поправило. Међутим је врло знатно оно, што је учињено, да се они поправе. Зачудили бисмо се, кад бисмо видели, шта би било од неких текстова, да им се одузму све поправке, које почињу од Италијанца из XV века. А учење у овом послу било је тако велико, поправке су се тако брзо ширале од екземплара до екземплара, да је већи део данас анониман, те је, на пример, при изучавању латинских песника скоро јошште усвојено, да се ови писци поправљачи обележавају једним именом: *Itali*, што значи неки италијански научењак из XV века. Тумачење је било мање развијено, и тако је остало и даље; скоро увек, у колико је могуће одвојити једно од другог, критика је више но тумачење мамиле филологе. Међутим ни тумачење није било занемарено. Оно је било нарочито усмено; предавања најславнијих професора била су поглавито посвећена објашњењу писаца. Али има и писаних споменика, као *Miscellanea* од Полицијана, Коментари Пијеза, и др. У сваком случају,

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

од краја XV века већ се није више од старих писаца тражило само пролазно уживање или примерци за угледање: поред чистог хуманизма појављује се већ и филологија; поред уметничког или књижевног интереса и интерес научни.

То је морало неминовно бити, кад и Грчка поче да оживљује, кад Италијанци, гоњени жарком жељом за сазнањем, као Ауриспа, Филелфо и мало доцније последњи чувари византиске традиције, које Турци одагнаше из Константинопоља, донеше у Италију Хомера и Платона, Демостена и Ксенофонта. С почетка је тиме дата прилика да се учи један језик, ^{језик Грца} не да се њиме говори или пише, већ само да се чита, и то је већ било довољно, да се малчице приближе граматичко изучавање и научна метода. Затим су се нашли пред једним светом, који је још више био заборављен и непознат него стари Рим; требало је много већег труда, требало је већ правих истраживања о историји, установама и приватном животу код Грка, да би се барем могли разумети писци њихови. Најпослетку, ови су писци донели са собом множину оригиналних и плодних мисли, које су тражиле да се изучавају ради њих самих, да се претресају и асимилују, као што је то било, на пример, у славној Платонској академији у Фиренци. То није све. Друга је једна карактерна црта дата класичној филологији од тога момента — спајање грчких и римских студија, што се од тада више и не одваја.

Италијански ренесанс потврђује дакле нашу дефиницију о филологији; класичка је старина за њ у исто доба извор новој култури духа и предмет научном изучавању. Не мари много што се спаја овај двојаки интерес, што се обухвата стари Рим и Грчка, њега има и то је баш педагошки интерес, ако се сме тако рећи, и мисао да грчко-римска цивилизација треба да нас просвећује и васпитава, ^{просвећује} доминује и у самом научном испитивању. Ту је принцип јединства у истраживањима, која се простиру на тако различне предмете, на језик, књижевност, философију, установе, приватан живот, и код Грка и код Римљана. Све се то изучава с љубављу, јер треба све то знати, па да се дође до интимности са Платоном и Цицероном, Плутархом и Сенеком; а с тога су се одлучили, да дођу до интимности с њима, што се осећа, да ће од ове интимности потећи благо интелектуалног и моралног обновљења.

Ипак у једној тачки треба да се оградимо. Једна грана класичне филологије није одмах избила из заједничког стабла; то је археологија. Археологија у правом смислу речи, права историја античке уметности, постала је тек много доцније. Али у време ренесанса обузети су били тежњом да се изнесу на видело први елементи или грађа за археологију, то јест антички споменици. XV и XVI век надмашени су тек прошлим веком по броју и важности скупљених уметничких дела, која су или случајно пронађена или ископавањима, која су вршена са више или мање метода и доследности. Али се не може рећи, да су ове збирке за то стваране, да послуже за разумевање писаца, ^{не директно} било директно, по вези, коју допушта сличност предмета, ^{осредно} било индиректно и уопште, у колико боље ^{показује} генија старих народа. Тек до-

Ученике је брзо посматрање добило праву важност и довело до спајања археологије са филологијом. У доба ренесанса оне су ишле паралелно, некомбиноване.

II

Од краја XV века класична ~~са~~ филологија шири ^{се} по целој западној Европи у исто време са новим васпитањем, које је основано на познавању старине, и једнако се тежи, да се то познавање учини потпунијим и тачнијим. Филологија заузима редом главни положај у четири разне земље: у Француској, Холандској, Инглеској и Немачкој, пролазећи кроз три периода, ~~које~~ се доста добро обележавају по једном речју: ученост у Француској, критика у Инглеској и Холандској, историја у Немачкој. У француском се периоду ~~пошло~~ пошло од филологије онакве као што смо је ми одредили, али су се мало по мало од тога удалили; ближе се томе дошло у другом периоду, а у трећем се, на ~~последку~~ последку, то са свим постигло, или, боље рећи, тек у трећем периоду, која још траје, филологија тачно одговара идеји, коју смо јој ми дали. ~~Оно~~ Оно је из ~~са~~ свим простого разлога: тек према оном што смо видели да је филологија у наше доба, ми смо покушали, да је одредимо.

Француска је међу првима раширила руке ренесансу. Уметничка колико и Италија, а не мање осетљива према дражи речитости и појесије, она је у пронађеној старини нарочито поздравила плодне инспирације, које је требало да приме у се њени уметнички и књижевни производи. Али се још одмах с почетка увидело и то, да нове идеје треба да продру и до првог васпитања младежи, како би се могло снажно радити, како би се добио дубок и трајан утицај. У исто ~~се~~ време водило ^{се} рачуна и о потреби, да се ~~то~~ ново васпитање оснива на солидној, пространој и нарочито живој науци, то јест на науци, која се обавља, постаје темељнија, и која се постојано сама собом пречишћава. Већ је почетком XVI века Депотер¹ саставио у стиховима ручне књиге за ново учење латинскога језика, и оне су потисле „Доктринал“ од Александра Вилдија (Villedieu), после употребе од три века, и саме се за дуго одржале, али не без конкуренције. Што се тиче грчкога језика, у Паризу је од 1528. па до 1590. штампано деветнаест „alphabtes grecs“, како су их тада звали, то јест деветнаест елементарних грчких граматика.² Сам ~~овај~~ овај факат показује револуцију у настави. Грчки од сада стоји поред латинског, и ма да је увек стављан на друго место, ма да је недавно сведен до несталне екзистенције, ипак ни до данас нису смели да га избаце из програма. Оба ова језика и обе књижевности вековима служе као основа за свако добро васпитање. И сам француски језик учиће се тек преко грчког и латинског. Јер не треба заборавити, да су највећи француски писци створили свој стил у детињству и у младости само с помоћу превођења с латинског: француски састави унети су у школе доцније и полагаано. И у XVII веку

¹ Despautère, фламански граматичар, 1460--1524.

Превод.

² H. Omont, Alphabets grecs et hebreux, Париз, 1885, стр. 5.

хранили су се соком и језгром из старих књижевности. Мали Расин заслужио је поштовање због читања грчких романа, како ће доцније дочекати, да се плеска његовим трагедијама, пуним Софоклова и Еурипидова духа. Што се тиче Вергилија, Хорација, Лукреција, Циперона и Сенеке, они се сви појављују код Молијера, Ла Бријера, свуда у француској књижевности XVII и XVIII века.

Овом тако важном положају, који у средњој настави заузимају грчки и латински језик, одговара у XVI и у почетку XVII века величанствени полет, који добијају више студије о класичној старини. Оне су у исти мах биле мање одвојене од средње наставе но данас, али су и мање непосредно служиле за њено расветљавање и утврђење, па се и уздигоше на висину, која најпотпуније оправдава епитет виших студија. Француска је у XVI веку имала низ филолога првог реда: Биде (Budaeus)¹, Етјен (Estienne, Stephanus), Тирнеб (Turnebus), Ламбен (Lambinus), Казубон (Casaubonus), Сомез (Salmaise, Salmasius) и нарочито онај, кога његови најодличнији последници радо називају првим из свих времена и свих земаља, Јосиф-Јуст Скалигер. Он још много пре њега, године 1530, Фрања I, по савету славнога јединица Виљема Бидеа, основао је Collège Royal, који је доцније постао Collège de France, а који је у почетку био поглавито на то одређен, да унапређује изучавање страних језика и књижевности, нарочито грчкога, више но што је то могла Сорбона, која је била сувише зависна од црквене власти. У исто време он је положио основу збирци грчких рукописа, која је једна од три најдрагоценије на свету и која је данас део Народне Библиотеке (Bibliothèque Nationale). На послетку, он је 1539. подигао Краљевску штампарију, којој је била прва задаћа, да штампа грчка дела. Ни провинција не хтеде да изостане. Многи градови принеше велике жртве за катедре грчке и латинске речитости и појесеје. Монпелје се са Женевом отимао о Казубона и имао га је од 1596. до 1598. Многи од ових научничких великана, обузети жељом да утврде и прошире своје знање, размакоше границе и ван грчко-римскога света и дотле раширише филологију, да од ње скоро начине општу историјску науку. Главно дело Скалигерово, *Thesaurus temporum*, јесте општа хронологија целог старог света, египатска и оријентална исто тако као и грчка и римска. Средиште њиховим студијама ипак остаје грчка и римска старина. Они су нам дали знаменита критичка издања свих главних грчких и латинских писаца, са коментарима о већем делу њихову; они су знатно обогатили све области науке о старини. Што су Биде, Етјен и Казубон урадили за познавање грчког језика, Ламбен и Мире (Muret) за латински, Пето (Petau, Petavius) и Скалигер за хронологију и историју, они сви и Тирнеб, Кижа (Cujas, Cuiacius), Питу (Pithou, Pithoeus), Мерсије (Mercerius), Сирмон (Sirmondus), Гије (Guetus), Сомез, Валоа (Valesius) и Лефевр (Lefebvre) за критику и ту-

¹ Стављамо и полатинско име, које су ови научници узимали према тадашњем обичају у научном свету. *Като итали и немачки научници* Превод: 33

просветни гласник, II. књ., 4. св., 1904.

Melanchton = Schwarzerk, Okolampadius = Hausschein, Voffan
 Erichmann, Sappkander = Fleischmann, Neander = Neumann, Le
 Volkman, Agrikola = Bauer, Aurifaber = Goldschmidt, и др
 Thibon

мачење текстова, то је већим делом данас престигнуто, али као целина није било никако надмашено. Француска је — то треба поновити, јер она сама то врло радо заборавља — више од сто година држала скиптар филолошких студија, она га је држала високо и, зацментите добро, више но и један народ пре Немачке у прошлом веку, она је од њих створила науку пре но уметност. Она је осетила, да књижевност не иде сама, већ чини саставни део цивилизације, без које се она не може ни разумети ни ти се о њој може здраво судити; да се цивилизација, која је сасвим различна од наше, одвојена од нас временом и простором, којој су споменици скоро сви у више или мање фрагментарном стању, може познати и правилно оценити једино с помоћу стрпељивих и марљивих испитивања, која се врше по најстрожој и најтачнијој научној методи.

Како се може објаснити, што се Француска нагло зауставила на том добром путу и што је од владе Луја XIV па скоро до наших дана у студијама о којима говоримо дала само поједине научнике, као што су Монфалкон (Montefalconius), Вофор, Вилоазон, Летрон, Леон Реније, који су се бавили о по једном одређеном делу филологије, једни о археологији или епиграфији, други о историји или палеографији; једни само о том, а други уз то и о студијама разне природе? Класична је филологија као целина претрпела дуго и скоро тотално помрачење. Још једном, како се то може објаснити?

Један је узрок можда у факту, који мало пре опазисмо, то јест, што су ове научне студије биле сувише без интересовања и одцепљене од средњих студија. Не налазећи више у њима разлог за опстанак и јединство своје, оне су се најпре осамиле, па затим и изгубиле. Тада се нашим студија почело давати ако не име учености а оно барем некакво хладно и по мало иронично поштовање, које се речју и делом показује још и данас. А ваља признати, да су последњи велики филолози, Казарбон а нарочито Сомез, као и многи њихови савременици, у неколико давали повода, да се тако оцењује њихова наука. „Човек не може да се надиви, вели Бек¹ учености ових људи. Нарочито се човек осећа скроз поражен пред једним ђином, као што је Скалигер, с којим се по објуму знања нико после њега не може упоредити. Али ипак се човек охрабрује, кад види, да је код њега баш та количина знања оно што преоблађује. Што се тиче Салмазија (Сомеза), он тако рећи подлеже под теретом своје учености“². Могло је дакле свакојако бити, да они полажу сувише важности на масу знања — Скалигер се ипак брани од тога² — те су се и задели неком педантеријом и тешкоћом, што се није могло слагати са француским духом.

¹ Aug. Boeckh, *Encyklopaedie und Methodologie der philologischen Wissenschaften*, издао Братухек, 2. изд. од Клаусмана, Лајпциг, 1886. стр. 304.

² *Scaligerana (Vassænorum)*, Ла Хај, 1666, стр. 64, *Casaubonus doctissimus; ego eius discipulus, gustum habeo rerum, sed non doctrinam*. А често он исказује презирање на њих, „који ништа друго не раде но нагомилавају“.

Хитело се да се буде у једној *Voltek* (Honnête homme) Арета и
и да *Fréret*, а *Fréret* и *Voltek*, *Rak* оца *Pascal*, *иске*
НАУКА И НАСТАВА

Сем тога навођени су неки општији узроци немилости, у коју је пала ова наука, која је некад била тако сјајна и уважена. Те узроке ја налазим у једном енглеском часопису исказане таквим речима, да их могу само потписати. „У XVII веку, вели се тамо, Француска, пошто је за дуго време заузимала прво место у филологији, почиње да раскршта са овом науком. Јак сјај, којим светли наша народна књижевност, ствара неку засебност. Сва ова појевија и сва речитост, које су храњене млеком античке *Fréret* музе, застављају пажњу на уживању, коју дају споменици из старине, а одвраћају је од проблема, које они износе пред нас. У исто време веза, која се утврди *он* између двора и књижевника, и интересовање, којим су светски људи мислили да чине част научницима, обавезују и ове, да колико је могућно усвоје спољашност и понашање двора и великога света. Из овога доба потиче наш претерани страх од свега што личи на педантерију, наш лажни стид од сваке научне опреме, и на *свама* послетку оно чудновато и жалосно тврђење, да се никада не пише за саме научнике, већ да све треба учинити приступним за ширу публику. *1* Наука мора имати једну страну, по којој је она занат: имати занат непријатно је за онога, који би тиме постао незгодан за дружење с великашима. Разумљиво је, што XVIII век, са својом *Немањем* страшћу за општим идејама, са својима философским тежњама и оскудним историскога осећаја, није могао повратити важност научном т.ј. историском изучавању старе цивилизације. Што он има свога *Fréret*¹ и *Villoison*², то могу бити само изузеци. Опште управљање студијама било је рукама језуита или њима сличних, за које је стара књижевност увек била само згодно средство за давање сасвим површнога, сасвим вербалнога васпитања, чиме се одликују њихове школе. На *1* послетку, силан одјек, који су у нашем веку имале неке књижевне величине, углед, име, утицај, који штампа може дати чак и онима, који се не би усудили ни да сањају о слави, на крају крајева су од вештине писања, од онога што се назива телентом начинили силу, која се највише жели, највише тражи. И за оне, којима је био позив да се баве о књижевности, није била прва брига, да разумеју старе писце, за што се тражи мучан рад око изучавања граматике и критике текстова, нити да из ових писаца изводе тачне податке о цивилизацији, чији су главни споменици за нас њихова дела, јер је то посао, који човек може оставити другима, а сам одмах за *1* тим унети у своје дело сасвим готову грађу. Они се старају, пре свега, да сами постану писци; да сами кажу fine и франантне ствари о тим писцима; да у њима уживају, да се диве њиховим лепотама, ма и уображеним, као *lacrimae rerum*, што је *Тиро*³ тако пријатно исмевао; да покажу духа и литерарног осећања, на што сваки себи присваја монопол,

¹ Nicolas Fréret (1688—1749), славан француски научник и антиквар.

² Jean-Baptiste d'Ansse de Villosion (1750—1805), француски јелинист.

³ Charles Thurot (1823—1882), француски филолог.

Превод.

Превод.

сумњичећи друге да га немају, ако се њиме не размеђу, једном речју, да стварају књижевност у место науке о старим књижевностима“¹.

Можемо брзо прећи ^{англијски} англо-холандски период. У Холандској ћемо нарочито наћи да се потврђује наш поглед. ^{најзначајнији} Надмашивши Италију, Холандска је још одавно реформовала своју наставу и пред крај XV века била је боље по и која друга земља готова да прими добро семе обновљених књижевности. Само име Еразма, једног светила ренесанса на северу, било би довољно да обележи положај. Темељна средња класична настава дала је средства, да се зарана организује правилна настава филологије на университетима у Лајдену, Утрехту, Гронингену, Лувену, који су за три века увек имали ваљаних, понекад и славних професора. Треба споменути на првом месту францускога Скалигера, који је живео у Лајдену од 1593. до 1609.; па онда Јуста Липсија (Joost Lips, Justus Lipsius), тројицу Луза, Данила и Никола Хензија (Heinsius), Јована Фридриха Гронова, Жерара Јована Фоса (Vossius), двојицу Бурмана, Хемстерхуза (Hemsterhusius), Валкенера (Valkenaeer) и толике друге. Они обрађиваху цело филолошко поље, концентрујући ипак свој труд на објашњењу и критици писаца, нарочито латинских писаца; многи су се од њих бавили више око скупљања грађе но око њеног обрађивања; други, на ^{обележја} против, као Никола Хензије и Јован Фридрих Гронов, могу се рачунати међу најемелије и најумешније критичаре.

Главни ^{обележја} карактери ^{инглиске} школе, коју представља један од владара у филологији, Ричард Бентли (Bentley), па онда Маркленд, Доас (Dawes), Пор'сн (Porson) и многи други, скоро су исти као и у холандској школи, само што овде грчки иде испред латинскога, што је много мања опасност, да се човек изгуби у маси ^{факата} ^{ситних} појединости, и, на ^{послетку} што настава није тако чврсто организована; свеколике студије у Инглиској имају мање професионалан карактер, већ слободнији и разноврснији. Ну и много више можда но на другом месту класичне су студије увек уважаване као најглавнији и најплеменитији елеменат вишега општег образовања.

Ево, дођосмо и до ^{немачког} немачког периода, то јест до периода садашњег, ^{које} су Немци први по времену, најмногобројнији и, сем неколико врло знатних изузетка, најодличнији представници. У Немачкој су студије о старини на највиднији начин узеле на се двоструки карактер, који смо им ми дали, карактер науке и примењене науке. ^{Овај} је карактер створен мало по мало још од првих времена, када ренесанс продре у Немачку; он се показа пред крај осамнаестог века а утврди се све више и више у деветнаестом веку. Исти поглед или, још боље, исти поступак, јер се теорије много мењају у Немачкој као и на другом месту, од тада се у разним ступњама рашири и по већини других земаља, у Скандинавској, Швајцарској, у Савезним Америчким Државама и у Француској.

¹ *Classical Review*, II (1888), стр. 49.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

шећу, није био довољно јасан и доследан. Као и већина његових последника, он је избегавао реч, која сама обележава право начело јединства, реч примењена наука или позитивна наука, као што се вели у Немачкој, кад се говори о аналогним наукама, о теологији, праву, медицини. Али ако и није добро познавао начело јединства, он је видео јединство у нашим студијама, које се лепо исказује баш тим именом наука о старини и које Волф још боље одређује, као год у исти мах и његову разноврсност, овим речима: „Наука о старини обухвата скуп студија, које нас упознају са радом и судбином Грка и Римљана, са њиховим политичким, интелектуалним и домаћим стањем, са њиховом цивилизацијом, њиховим језицима, њиховим уметностима и наукама, њиховим обичајима и религијама, њиховим народним карактером и њиховим идејама, како бисмо могли разумети и њихова дела и усвојити из њих садржај и дух, изазивајући антички живот и упоређујући га са животом доцнијих времена и са нашим“¹. Видите, само једнога нема у овој дефиницији, то јест, не каже се тачније, зашто нам је потребно то живо разумевање класичних дела, које се оснива на тачном познавању старог света. То нам треба, као што смо видели, не само с тога, да за се усвојимо садржај и дух старих дела, већ нарочито зато, да би се из њих могао извући плод, који се од њих очекује за васпитање младежи. И од Волфових времена то се тако и разуме у пракци, и ако се довољно не признаје у теорији. На том се од овога доба оснива све уређење филолошких студија у Немачкој и у већем делу других земаља, па и у Француској, од како су у факултетима уређене правилне студије с обзиром на ток наставе.

Брзи поглед на историју класичних студија оправдао је мисли, које сам изложио о природи ових студија, о њихову јединству и њиховој задаћи. Нека се од мене не очекује, да ову историју доведем до наших дана; да говорим о супротним тежњама, које су се још истакле у два велика противничка школама Готфрида Хермана и Бека, од којих једна даје превагу критиком, граматичком и литерарном изучавању текстова, а друга се више наслања на познавање живота старих народа, њихових установа, њихових уметности и њихових производа сваке врсте. Нећу вам показати Фридриха Ричла, професора, с којим се не може нико упоредити и који је својим ученицима попунио катедре на универзитетима и гимназијама, што је јасан пример међу свима другим, ради његове изузетне снаге, колико може учинити и колико према нашој дефиницији треба за средњу наставу да учини виша настава. Нећу говорити ни о извршним научницима као што су Нибур и Отфрид Милер, Велкер и Герхард, Лахман и Мадвиг, чија дела не би донела ни половину плодова, да није оне интимне веза међу разним наукама, које се у њима обрађују, да није онога интересовања, које истраживања и проналасци учињени ма на којој тачки неке науке морају изазвати код оних који обрађују макар какав други део те исте науке. Нећу, на послетку, ништа

¹ Fr. A. Wolf, *Darstellung der Alterthumswissenschaft*, Берлин 1807, стр. 30.

рећи ни о огромним колективним делима, као што су зборници грчких и латинских натписа; ни о бечком зборнику латинских црквених отаца; ни о Monumenti Института у Риму; ни о обновљењу свих грчких и римских текстова у критичким издањима; ни о безбројним радовима у великим филолошким часописима и монографијама сваке врсте, који су и дали нов живот историјским, литерарним и археолошким питањима; ту је толико ствари, да не би било могућно извршити их па ни предузети, да није било јаке организације рада, која се оснива на модерном схватању филологије, и без чисте војске од радника, који су били посвећени у методе и увучени у праксу научних истраживања. Оно што је недостајало француској Академији, да пре берлинске изврши пројекат о латинском *corpus inscriptionum*, није био Ђералштаб већ војска.

Додају само још једну мисао, која ми је дошла при посматрању огромне активности ^{која} што је у нашем веку развијена на пољу класичних студија и праве вредности већег дела ових радова. Запитаћете, можда, како се ова жарка љубав према науци и према старини може измирити са практичном сврхом, коју сам ја дао нашим студијама; помислићете, или да сам се преварио, или да је била срећа за филологију, што Волф и већина његових наследника нису знали за ову практичну сврху; држаћете, да бих боље учинио, да сам спустио завесу преко овог погледа, уместо што сам га тако јасно изнео на видик. Ја нисам тога мишљења. Ако је сврха вашим студијама, да једнога дана можете помоћи ширењу знања о овој чудноватој старини и да младо поколење учините подобним, да, кад дође тренутак, у своје руке узме буктињу науке, зар има ту нечега, што би могло да ослаби, што не би, ~~на~~ ^{на}против, узбудило и оживило вашу љубав и према старини и према науци? Ну, у осталом, у овим стварима не одлучује мишљење, било правилно или погрешно. Будите ниски духови, везани за простачке интересе, а проповедајте најзвишеније доктрине о незаинтересованој науци, ипак ћете бити неподобни и недостојни да јој служите. Напротив, имајте у себи пламен, имајте љубав према истини, имајте страсти за познањем, а старајте се само, да постане добри професори у најнижем разреду: ви ћете бити верни науци; ви ћете принети свој камен, било он мали или велики, за зидање њезина храма.

3. Трагедија, историја и епика.
Б. Филолошке дисциплине.

Пошто смо одредили науку о старинама или класичну филологију; пошто смо историјом оверили нашу дефиницију, покушаћемо, да покажемо, како су састављени разни делови ове науке; у каквим односима стоји сваки од њих са осталима и са целином; на послетку, који им је метод потребан због њихове субординације главној идеји, која их спаја. [Лична 6-13]

Средиште је свима филолошким студијама, као што смо рекли у изучавању самих текстова. Ово изучавање није, као за историка, само полазна тачка; оно је тако исто и сврха. Наше познавање старог света већим је

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

[Напомена]

... а не би се сврху
 ит. ет. ет. ет. ет. ет.

www.unilazom izvađeno iz tekstova; pa i ono celokupno treba da služi za rasvet-
 љивање tekstova, a posebice onih tekstova, koji su modernim narodima glavni
 izvor opšte obrazovanosti. ~~18~~ ~~19~~ [Misa-14]

Прегледаћемо редом разне науке, које скупа чине класичну филологију.
 То су граматика, реторика, појетика са метриком, историја и географија
 грчко-римскога света; старине или установе свих врста, јавни и приватни
 живот; митологија; археологија; историја грчке и римске књижевности; исто-
 рија науке и философије; на послетку, палеографија, критика, херменеутика
 и епиграфија. Свака ова наука, сем четири последње, које су по својој су-
 штини примењене науке, има у исти мах своје обележено место изван фило-
 логије у неком одељку целокупне науке или чисте науке. Ако се дакле од
 сада будемо нарочито задржавали на оној страни њиховој, коју оне пока-
 зују у филологији, не треба заборавити, да им је то само једна страна. Треба
 се сетити, да је филологија наука, и ако је примењена наука; а свака
 наука престаје бити науком, ако изгуби из вида укупност ствари и њихову
 природну везу.

У филологији се науке, које смо набројали, ређају независно једне од
 других, из самога изучавања tekstova; оне су у исто доба и резултат и по-
 годба. Јад дакле оне постају свака за се и све у једно време, којим их
 редом ваља излагати? Како треба из њих начинити систем, у ком ће поје-
 дини делови ићи рационалним редом и тако као да излазе један из другог?
 То је питање често постављано и на њ су давани разни одговори. Најпоз-
 знатији су системи од Волфа и Бека, нарочито овај други веома тежи томе,
 да пронађе потпуно логични поредак. Додајте тому план Фрајндов у његову
Triennium-у, С. Ренака у *Manuel*-у и Ивана Милера у *Handbuch*-у. Сви
 су ови системи у толико више вештачки, у колико су правилнији; неки се
 оснивају на врло сунтилним опажањима, ако не чак и погрешним. Према
 својој природи и пореклу филолошке науке не чине толико један ланац ко-
 лико круг; оне се све групују око свога заједничког средишта, изучавања
 tekstova. У овом кругу није толико важан ред, којим оне иду један за дру-
 гом. Може се само тражити, да се он јако не коси са нашом навиком на
 логичну поделу и разредбу; да се заједно групују науке, којима су слични
 предмети, по хомогеним масама, ако не по симетричким серијама. Једино то
 хоћемо и ми. Начинићемо три или четири велике групе, састављајући оне дис-
 циплине, које најприродније иду заједно. Прву ће групу чинити граматика,
 реторика и појетика, разумејући ту и метрику; у другој ће бити историја,
 старине или установе и митологија; у трећој историја уметности и историја
 књижевности; на послетку су остале методолошке науке, као палеографија,
 критика херменеутика, епиграфија.

Грамматика грчкога и латинског језика врло је важан део величан-
 ствене научне зграде, класичне филологије. Ну знање је грчке и латинске
 граматике не само полазна тачка и тако рећи средство за изучавање класи-

У
Н
И
В
Е
Р
С
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

свој
појетика
18, 19

15

15-19
1. 10. 14.

не филологије, већ и једна од најтежих дисциплина њених, за чије се савлађивање тражи много труда и умешности.

На другом је месту¹ показан однос између граматике старих језика и целокупне науке о класичној старини и испитан је метод рада при њеном изучавању с нарочитим погледом на лингвистику или упоредну науку о језику; ту је било говора и о реторици и појетици с метриком као о филолошким дисциплинама, које смо ставили у једну груп са граматику. Исто тако засебно је изнесен и штампан² одељак о изучавању текстова заједно са помоћним наукама за то, палеографијом, критиком, херменеутиком и епиграфијом. Због тога нећемо овде говорити о тим стварима, већ ћемо одмах прећи на претрес осталих филолошких дисциплина.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

¹ У Извештају о Богословији Св. Саве за 100.—1901. годину, стр. 32—43. под насловом: „Грчка и латинска граматика и класична филологија“. Превод.

² „Просветни Гласник“, за 1897. годину, свеска за јули и август, под насловом: „Изучавање текстова као предмет и сврха класичној филологији“. Превод.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.BE

Х Р О Н И К А

СРПСКО ГЕОЛОШКО ДРУШТВО

CVI збор (10. јануара, 1904. год.)

1. Разгледани часописи и књиге, што су за последњи месец дана стигли за Геолошки Завод Вел. Школе.

2. Прочитан је извештај *Тодора Бушетића*, учитеља из Пољне, дописног члана Геолошког Друштва о земљотресу, који се тамо осетио 19. декемара, 1903. год. у 2 ч. и 55 м. (по сунчанику). „Прво се чула подземна тутњава, а за тим таласасто кретање средње јачине у правцу са ЗЈЗ на ИСИ, које је трајало 10—12 секунда. Време је било потпуно тихо, небо 10° облачност St. Штете није било.“

3. Прочитана је белешка *Ј. М. Жујовића* о конгерискоме песку у Влашкој. „Већину пескова на источним окосинама Космаја ставио сам у конгериски кат, и ако фосила у њима није нађено. Пролетос нађох конгерије у новоме раскопу поред железничке пруге на крају 47. километра, одакле је земља одношена за проширење станице у Младеновцу. Конгерије су ове велике често до 6 и 7 сантиметара, али нема љуштура, већ само трошни калуши. По форми истих види се да одговарају врсти *Cong. subglobosa*. Са њима су удружени и калуши кардиума, који се ближе не могу одредити. Фосили су понајчешћи по средини раскопа, који просеца један глиновити банак беличасте боје са утисцима кардиума. — Боја пескова изнад овога банка стењује се неколико пута: црвенкаста, жута, бељушава, а испод глиновитог слоја прерваљује жућкаста. — Слојеви су хоризонтални. Просечени су прслинама испуњеним гвожђевитом глином или калцитом. Дуж неких прслина било је и приличнога срозавања. Изнад плиоцених пескова има глине песковите и пршљаве са неправилним конкрецијама налик на оне у дилувијалноме лесу, а различним од сфероидалних песковитих конкреција, које

www.unisad.rs
 УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

се у доњим масама песка палазе. По овој особици, по положају а и по саставу судећи ове би се глине могле у дилувијум уврстити.“

4. *Др. Дим. Ј. Ангула* излаже резултате својих проматрања гасних еманација на једноме бунару у селу Придворици код Паланке. „Бунар је копан на имању Јована Миловановића, тежака, које је од Паланачког Кисељака удаљено на 5 Км. Дубина бунара износи 10.5 м. Од површине за 8 м. копано је кроз масивну жуту иловачу, а испод ове је до дна бунара зеленкасти неогени песак, из којег је избила угљена киселина. Интересно је да је ово већ трећи бунар истоме сељаку, који није могао довршити због еманација угљене киселине, јер је ова онемогућавала бављење радника у бунару. Притицај угљене киселине, судећи по жуборењу у сакупљеној води, доста је снажан, а могућно је да је она у први мах, нашав одушке избила са већом јачином, те је њено струјање могло опомињати на експлозију, коју су радници опазили и местној власти доставили. — Сама појава угљене киселине у овоме бунару по себи је без икаквог значаја, осем што би она могла послужити као путоказ за истраживање угљокиселих вода и у атару придворичком. Познато је, да киселе воде стоје у тесној вези са еманацијама угљене киселине, те би се по томе с разлогом могло очекивати, да се бушењем у близини овог бунара наиђе каква кисела вода. — Односно изјављене бојазни да ове гасне еманације не стоје у директној вези с изворима Буковичког и Паланачког кисељака, може се с правом тврдити да појава угљене киселине у придворичком бунару, због знатне удаљености и од једног и од другог (од првог 5 а од другог преко 20 Км.) неће имати икаквог утицаја на квалитет ових вода“.

5. *Др. Свет. Радовановић* реферире о раду Г. Н. Златарског Приносъ къмъ геологията на Искърския проломъ, отъ София до Романъ и на съѣднитѣ му прѣдѣли. София, 1904. Реферат овај штампаће се у Геолошким Аналима Балканскога Полуострва.

СVII. Збор. (Фебруара. 1904. год.)

1. Разгледане су нове књиге које су стигле Геолошком Заводу Вел. Школе, међу којима се овога пута нарочито истиче Геолошки Атлас Македоније и Старе Србије од Д-р Ј. Цвијића.

2. *Д-р Дим. Ј. Ангула* излаже своја проматрања на бакарним рудиштима у атарима општине борске и кривељске, у срезу зајечарском, округа тимочког. „Овај рудни терен налази се у југо-западном подножју Стола, и може се сматрати као северни део пространога вул-

канског масива, који се протеже од Ртња до изнад Црног Врха. Од кристаластог терена дуж Беле Реке раздвојен је уским појасом кретацејских кречњака, који се повлачи од Стола ка Рготини. Заступљен је поглавито андезитским стенама, међу којима се распознају: амфиболски, аугитски и биотитски андезит. Ови андезити су често нарочито поред рудних жица јако пропилитисани. Тако у селу Бору могу се посматрати читаве серије андезита, чији су феромагнезијски и фелспатни састојци у већој или мањој мери секундарним хлоритом замењени. На Дулкановој Чуки овај је процес још даље отишао, тако да је од првобитне стене остала само основна силикатна маса са шупљинама од феромагнезијских и фелспатних састојака. Сем андезита налазе се и вулкански туфови, често у слојевите банке сложени (Слатина). Боје су често чисто беле, садрже ситне кристалиће аугита и дају се као добар грађевински материјал употребити. На овоме терену налазе се још и вулканске бречије, које се у Борскоме Потоку, донекле и уз Борску Реку налазе у непосредној близини са рудовитим изданцима. Млађе су од кретацејских творевина, јер у своме саставу имају поред андезитских стена и комађа од кристаластих шкриљаца, пепчара, кречњака и т. д. Вредно је напоменути и неогене слојеве у атару села Слатине и дилувијалне и алувијалне наносе у Слатинској и Белој Реци. Ови наноси садрже злата и по гомилама набацаног материјала може се закључити да је рад око испирања злата некада био врло жив у овоме крају. — Трагови старих радова на овоме рудишту послужили су као путоказ за изналажење рудних изданака. Старе раскопине и окна као и многобројни рудни изданци врстају се овде једним правцем, а могу се груписати у 5 паралелних зона. Њихов правац је у главном меридионалан с малим скретањем на СЗ; али је карактеристично да је генерални правац старих радова паралелан главном правцу вулканских пукотина, које се по изданцима еруптивних стена могу у овоме делу Србије и Банату пратити на дужини 300 км. Сем тога правац ових рудишта одговара и правцу тектонских набирања у овоме крају. — Рудиште захвата око 10 км. дужине и 2 км. ширине. Најважнији су радови на Дулкановој Чуки и Црвеном Врду у селу Бору. Поткоп на Дулкановој Чуки, потеран управно на правац старих радова и рудне жице, ишао је до 119,5 м. кроз поменути пропилитски андезит, у коме се често виде пиритне импрегнације, а кадшто се примећују и навлаке од аморфног и кристаластог сумпора. Од 119,5 м. настаје пола метра дебела контактна кварцна зона, а за тим веома компактна готово хомогена рудна маса у дужину од 27,5 м. Рудни камен је кварц, приметан само у контактним појасима, иначе расут по пиритној маси, у којој се каткад виде и кристали барита. — Поред пирита налази се и халкосин, расут по пиритној основи или збијен у веће или мање грудвице. Овај халкосин је постао метаморфозом халкопирита, који се истина у маси не распознаје

али се анализом да доказати. Према анализама, које нам је г. Шистек на расположење ставио најмањи проценат бакра у овим рудама је 3,2, а највећи 25,6%, из чега је јасно да ове руде садрже врло повољан проценат бакра за експлоатацију. Сем тога констатовано је и 1,5—10 грама злата у тони руде. За сада је утврђена кубатура рудне масе овако: 100 м. дужине, 27,5 м. дијагоналне дебљине и 36 м. висине, што би значило, имајући на уму да је пад рудне жице 60°, и узимајући да је специфична тежина само 3 (место 4,5—5) да би у овој рудној маси могли очекивати 255390. тона руде. — На Црвеном Брду на западном подножју његову започет је један поткоп којим је на 120—160 м. пресечена рудна маса, која по саставу и садржини бакра потпуно одговара рудама на Дулкановој Чуки. На источној страни Црвеног Брда а за 140 м. изнад нивоа горњег поткопа, пресечене су једним поткопом три рудне жице од 0,30, 0,70 и 3 м. дебљине и то прве две су од каолинске масе с малахитом, а последња је од чврстог кварца са златоносним пиритом. Извршене анализе у Глоговици дале су 31—40 гр. злата и 36—70 гр. сребра у тони руде. Постапак ових рудишта стоји у интимној вези с вулканском акцијом. Са другим рудиштима се могу упоредити само по појединим својим особинама, иначе изгледа да чине засебну врсту рудишта. По геолошким односима и старости могу се донекле упоредити са мајданпечким рудиштима и рудиштима по унутрашњој страни карпатског венца (Нађаг, Верешпатак, Офенбања) и најзад са пропилитским рудиштима у Невади и Колораду. У погледу минерализације и морфолошких особина могли бисмо га упоредити са пиритним масама (Rörös, Ramelsberg, Huelva) али се ова опет разликује својим геолошким карактерима, а делом и структуром рудне масе (Rörös, Ramelsberg). — По досадашњим радовима, који се успешно настављају борско рудиште ће имати лепу будућност. (Опширније у Рударском Гласнику, 1904, 1—3).

3. *Мих. Ђ. Благојевић* саопштава резултат свог проучавања мајданпечких рудишта. „Мајданпечка рудна област захвата 5 Км. дужине и 1,5 Км. ширине. На овоме простору концентрисани су сви радови како данашњи тако и стари. — Геолошку грађу овог терена чине: ископани шкрипци у падини, на њима леже или непосредно кретацејски кречњаци (Старица) или их раздваја серија дискуновитих пешчара и лапораца (западно подножје Коњске). Горње стене проривене се трахитом, са чијом појавом стоји у интимној вези и појава рудишта. Пружање им је као и код рудних жица меридионално. У близини њиховој кречњак је кристаласт или домолитисан. Дискуновити шкрипци у близини рудишта су јако распаднути. На овима као и на кречњацима виде се усађене лимонитске масе т. з. „гвоздени шешири“, који су 1848. год. били предмет експлоатације за топљење гвожђа. Бакарна рудишта се налазе или између кречњака и трахита, или између трахита и ис-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

www.ub.com.rs
 УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

кошких шкрипаца или на додиру свих ових стена, као што је у јужном делу ове области, који је Малим Пеком од северне одвојен. У трахитима су напраслине а по некад („Јанковићев поткоп“) и пукотине испуњене рудовитом, силикатном и кварцном масом. Рудовита маса је од лимонитне бакарне руде, халкопирита, пирита па и металног бабра. Сем овог начина појављивања, образују бакарне руде често моћне пиритне масиве, прожете црним бакарним сулфидима са неколико процената бабра. Ове пиритне масе често су истрошене, под утицајем воде метаморфисане и са суседним стенама измешане. Такав се материјал зове у Мајдан Пеку „грауке“ и сматра се као добар топионички материјал. Пиритне масе биле су предмет експлоатације само онда, кад су садржавале довољан проценат бабра за топљење. Будућност мајданпечких рудишта и зависи од ових пиритних маса, које данас у индустрији знатну примену налазе. Значај овога рудника најбоље ће се оценити, кад се помене да је од његовог отварања у прошлом столећу па до данас извађено 115000 тона руде, које су дале 4350 тона бабра у вредности до 5,5 милиона динара. Руде су садржавале дакле просечно 4% бабра. По хемијском саставу руде су или оксидне ближе површини или пирити у већим дубинама. У великим пиритним масама виђају се неправилно груписане партије халкопирита често са магнетитом удруженог. Иначе саме пиритне масе садрже малу количину бабра, 1—2%. Важно је напоменути да се руда у већим дубинама губи. Ово је дугогодишњим радом утврђено, као и то да су руде само из горњих хоризоната металом богате. Интересно је да се у бакарним рудама из силикатних и глиновитих маса или кварца у трахиту, налази примешано и злата. По томе изгледа да је са стварањем силикатне и кварцне масе упоредо ишла и концентрација злата у њима; јер док га у пиритним масама находимо само у траговима, дотле се оно у рудама са кварцом находи много више. Ове силикатне и кварцне масе постале су излокањем пиритноносних трахита, па се и концентрација злата може објаснити сплакањем и одношењем растворених делова“. (Опширније Рударски Гласник, 1904, бр. 1).

CVIII. збор. (10. марта, 1904. год.)

1. Разгледане су најновије публикације, које прима Геолошки Завод Вел. Школе.

2. Приказане су збирке: а) мекушаца из Трогира у Далмацији, које је донео *Ј. М. Жујовић*, а одредио *П. С. Павловић*; б) збирка понтиских фосила из Влашког Поља и в) примерак бакарне руде из Дворишта (ср. голубачки), који је Музеју Српске земље поклонио г. *Б. Марковић*, рудар из Голубца.

WWW.UNILIB.RS

3. Примљен је предлог П. С. Павловића да од сада записнике Геолошког Друштва редигује Д-р. Свет. П. Стевановић на место Свет. Радовановића.

4. *Милан Бајић* реферише о раду Николе Ракића, професора: „механичка анализа земаља из врањске околине,“ штампаном у годишњем извештају Врањске гимназије. — „Сам рад има два дела: геолошки и агрикултурно-хемијски. У првом је кратко изнесен геолошки састав врањске околине, а у другом је изложено 5 механичких анализа земаља и неки пољопривредни погледи. Овај други део и тежиште је целог рада, зато ћу се само на њему и зауставити. Полазећи са погрешне поставке (да је за агрикултуру од важнијег значаја механичка анализа од хемијске), служећи се примитивним и веома погрешним методама за испитивање земље, на пример: креч му је све оно што се у соној киселини и води раствара; хумус све оно што се при жарењу губи; глина све оно, што остаје суспендовано у извесној количини воде после неодређеног времена и т. д. г. Ракић пружио нам је један и ако потребан и редак, али при свем том и врло несигуран и непотпун радић код кога, поред геолошких проматрања можемо похвалити само стрпљење и труд при борењу са недовољним средствима и погрешним методама.“

5. *Д-р Свет. П. Стевановић* приказује своју расправу: *Auripigment von Allchar in Macedonien*, оштампану из *Zeitschrift f. Krystallographie* е. т. с. 1904, 39, 14. „Аурипигмент је кристалографски први одредио Мос и нашао да кристалише ромбично. Како се овај минерал ретко налази у добро развијеним кристалима, то је ова одредба и поред сумње неких аутора у њену тачност, ушла у све удбенике и одржала се до данашњег дана. — На примерцима, које је 1898. год. донео професор Цвијић из Алшара у Македонији запажени су истина врло ситни, али потпуни и мерљиви кристали. На овима је полиедарским шупљикама (Aezfiguren) изазваним са Na OH на пљосни (010), начином ближења и гониометарским мерењем утврђено, да овај минерал кристалише *моноклинично*, али да је ромбичним доста сличан. Однос осовина: а.: б.: с. = 0,5962 : 1 : 0,6650; $\beta = 90^{\circ}41$.

Комбинација: а {100}, м {110}, у {120}, с {320}, г {130}, h {160}, б {010}, о {101}, в {121}, г {343}, i {243}, q {449}, {423}, {232}, {252}, {585}, {236}, {523}, {103}, {143} и {123}. Међу кристалима има 4 добро окарактерисана типа: а) кратке призме са {101}, {449} и врло ретко {100} и {121}; б) дугачке призме са {100}, {320}, {120}, {101}, {121}, {243}, {523} и {236}. Ово је најчешћа комбинација; в) пирамидална и доматична зона јако развијена на рачун призама, комбинација {100}, {110}, {320}, {120}, {101}, {121}, {343}, {323}, {232}, {252} и {585}, и г) најлепши као лимун

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.unik.rs
 кути врло сјајни кристали, на којима су и призматична и пирамидална зона подједнако развијене. Комбинација {100}, {110}, {120}, {130}, {160}, {010}, {343}, {449}; $\bar{1}21$ и {423}. Величина кристала варира од 1—4 м. м. — Готово сви кристали су близанци. Раван ближњења (100), која у исто време може бити и раван додира и тада је обично ближњење потпуно маскирано, кристал изгледа ромбичан и хемиморфан. Извесно је да је оваке кристале мерио Мос. Или је раван додира (010) и тада може ближњење бити маскирано, али кристали изгледају триклинично. — Из упоређења аурипигмента са диморфином, који је установио Скакхи излази да диморфин није никаква засебна минерална врста, већ су то само типови аурипигмента, о којима је напред говорено.“

ОЦЕНЕ И ПРИКАЗИ

Одабрани животописи одличних војсковођа из Корнелија Непота. Латинско штиво, тумач и речник. Саставио др. *Веселин Бисаловић*. Са 18 слика и 2 земљописне карте. У Новоме Саду. Штампарија Ђорђа Ивковића 1903.

Поред текста, тумача и речника унео је г. др. Бисаловић и живот Непотов одмах после латинскога текста, и ако би боље било да је живот Непотов на првом месту у књизи. У самом животу Непотову има и нетачности. Тако на пр. на 47. стр. своје књиге вели г. др. Бисаловић о Непоту и његову делу ово: „Вредност овога дела лежи у томе, што је у оно доба, када још није било римских историчара, дао Римљанима у руке лака штива.“ Завршујући Непотов живот вели г. др. Бисаловић о језику Непотову: „језик му је правилан, чист, лак и течан.“ И ако на том месту тако говори о Непотову језику, у поговору (стр. 144.) опет вели: „како му језик местимице није довољно прост и лак да би га ученици III разреда могли схватити... то се оригинални текст... морао поправити и допунити.“ Стога и г. др. Бисаловић због језика, који местимице није довољно прост и лак, и због замршених конструкција мења текст и обрће индиректан говор у директан, као што су то урадили Haupt, Fügner, Vogel и други у својим прерађеним школским издањима, како он вели у том својем поговору. Мењању текста у оригиналу ја сам у опште сасвим противан стога, што ђаци треба да читају оно, што је написао Непот, а не оно што смо ми поправили и што у оригиналу, кад до њега дођу, неће наћи поправке, већ само оно што је Непот написао. Зато треба оригинални текст задржати као што је у Непота, а објаснити оно што је теже и тако упознати ђаке с Непотовим стилем и језиком. Па и замене и поправке нису свуда консеквентно изведене. Није требало *part. praes. proficiscens* замењивати *part. perf. profectus* у реченици *Tum id faciemus, cum domo navibus profectus vento aquilone veneris Lemnum* (Milt. c. 1. у г. др-а Бисаловића, а у оригиналу Milt. 1, 5) стога, што се ту мисли на путовање по ветру, а не на одлазак

на том ветру. У реченици Athenienses meo consilio... deos publicos ac penates, quo facilius eos ab hoste defendere possint, muris saepserunt место possint треба possent (Them. с. 9., стр. 13). У Thras с. 4. стр. 26 није требало замењивати *sequenti* са *insequenti* (tempore) (cf. и Hann. с. 5. *insequenti* anno), а у реченици Quibus malis adeo sunt Poeni perterriti, ut... peterent, није опет требало замењивати *peti(o)erint* с *peterant* а није требало изоставити ни еаеque impetraverut (Hamile. с. 2., стр. 34).

У тумачу (стр. 51.—112.) има г. др. Ђисаловић стварни, фразеолошки и грамачки тумач. У „Nastavnom Vjesniku (књ. XII, св. 3., Загреб 1904. г.) на стр. 394—395. приказао је професор Голик књигу г. др-а Ђисаловића. Казујући садржину те књиге вели он при крају тога свога приказа ово о том тумачу г. др-а Ђисаловића: „управо морам у сав мах похвалити Ђисаловићев тумач, који стоји на висини модерних коментара за ђаке средњих школа.“ То, што каже професор Голик, вреди само за фразеолошки тумач. Истина је да тај тумач „стоји на висини модерних коментара за ђаке,“ али он није г. др-а Ђисаловића већ др-а Туромана. Да је Голик упоредио фразеолошки тумач г. др-а Ђисаловића с Туромановим речником за Корнелија Непота (Београд 1890), он би видео да се г. др. Ђисаловић толико служио тим речником да је редак израз у г. др-а Ђисаловића, који он није узео из Туроманова речника. О том сам се уверио, пошто сам упоредио превод у фразеолошком тумачу г. др-а Ђисаловића с преводом тих фраза у Туроманову речнику за Корнелија Непота. Сад би требало да наведем и примере за то, али ја то не чиним стога, што би морао толико исписати да би била читава књига. Ако устреба биће и то. Послужити се радовима других, ако су они добри и ако сами не можемо нешто боље урадити, није грех, али послужити се, а то не казати и не признати, то није ни часно ни кавалерски.

То, што сам казао о фразеолошком тумачу, вреди и за речник г. др-а Ђисаловића (стр. 113.—114.), где код именица поред *nom. sing.* узима и *nom. plur.* Узимати *nom. plur.* место *gen. sing.* незгодно је због тога, што неке именице немају *паурала*, као што је то код *апстрактних* именица, код којих место *nom. plur.* има г. др. Ђисаловић *acc. sing.* Ако се хоће баш *плурал*, онда је најбоље узети *genit plur.* код речи, које могу имати *плурал*, јер је то управо облик, по ком се најбоље познаје основа *именичка*, а код именица, што немају *паурала*, задржати опет *gen. sing.* Ништа не добивамо ни у том, што је код *глагола* место 1. лица *sing.* узето *треће* лице *сингулара*. Прво је лице најприродније, од њега почињемо, а осим тога и у свима се *речницима* узима прво лице, а не *треће*. У *речнику* има и речи, које није требало унети у *речник* стога, што их *ђаци* *дотле* свакако треба да знају.

Није добро преведено *longe alio spectat atque videri vult* (додај *субјекат*: *hoc*) са *сасвим друго нешто смера, но што приказује* (стр. 64);

de ea re sa u toj stvari (стр. 65); videt supplicem dei in ara sedentem sa види га где седи на жртвенику молећи од бога заштите (стр. 77.); equum in eum concitat са ободе коња према нему (стр. 94).

На 81. страни у реченици *minimo est mirandum, si* треба *si* према оригиналном тексту (стр. 23) заменити са *quod*, јер је према оригиналу и превод. На стр. 109. у реченици *naufragio interfectus est* не стоји *naufragio* уз *interfectum esse*, већ уз *perisse* (cf. текст на 41. стр., с. 9), а *intergectum* стоји уз *a servulis*.

И за стварни тумач употребио је г. др. Ђисаловић Туроманов речник. Ништа више нема о том у г. др-а Ђисаловића, него у Туромана. Што има више, то је само одељак о персијским и пунским ратовима (cf. стр. 48—50. и 95—96). Свакако је случајно дошло у г. др-а Ђисаловића на 56 стр. да је *Пар западно од Грчке* место *источно од Грчке*.

У граматичком тумачу објашњава г. др. Ђисаловић врло многе сасвим обичне конструкције, које деца већ дотле треба да знају, а не објашњава на пр. конјуктив *fuerit* у реченици *id quantae salutis fuerit universae Graeciae, bello Persico cognitum est* (Them. с. 3.) или на пр. конјуктив *conservasset* у реченици *Haec necessitate coactus domino navis, quis sit, aperit, multa pollicens, si se conservasset* (Them. с. 10) или на пр. imperf. *videbat* и perf. *dedit* у реченици *Saepa cum aliquem videbat minus bene vestitum, suum amiculum dedit* (Cim. с. 4.) или на пр. облик *celaris* = *calaveris* (Hann. с. 2.) и т. д.

У граматичком тумачу има погрешака. Тако г. др. Ђисаловић на 52. страни аблативе *antiquitate*, *gloria* и *virtutibus* тумачи као аблативе инструменталне, а на 140. стр. и у исправцима (стр. 143) тумачи те аблативе као *ablat. copiae*. Међутим ти аблативи нису ни инструментални нити *ablat. copiae*, него *abl. causae* због глагола *florere*. Тако му је и *divitiis* (стр. 59.) *abl. instrum.*, а на 140. страни и у исправцима опет *abl. copiae*. Аблативе *regno* (*nititur*, стр. 53.), *numero* и *opulentia* уз *fretus* (стр. 56. и 80.) тумачи као аблативе локалне, а ти су аблативи каузални. И ако нема разлике између аблатива *instrum.* и *abl. rei efficientis*, опет он тај аблатив дели. На стр. 109. *abl. quo cornu* тумачи као *abl. loci*, а то је *abl. instrumenti*. *Ablat. opibus* (стр. 57.) није инструменталан, већ каузалан због адјектива *elatus* (нека се упореди текст у Milt. с. 6.). Дативе: *colonis*, *summae* и *exercitui* уз *praeesse* (52., 55. и 63. стр.), *ei* уз *praeficere* (стр. 54.), *omnibus aequalibus* уз *anteponere* (стр. 86.), *ei* и *bello* уз *anteferre* (стр. 58. и 89) и т. д. тумачи као *dat. loci*, а то су објективни дативи. И ако у тумачу тај датив назива локалним, он га уз друге такве глаголе (на пр. *pingnae navali* уз *interesse* (стр. 73.) назива *dat. obiect.* У примерима на делове реченичне (стр. 138.—142.) означава тај датив *loci* као датив објективни и то с називом „сликовни изрази“ (стр. 141., *dat. obiect.* под в.). *Genit. eiusdem civi-*

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB

tatis на стр. 69. му је *gen. qualitatis*, а на 138. стр. и у исправцима (стр. 141.) му је опет *gen. originus*, а то је *gen. possessivus*. *Gen. qualitatis decem annorum* (стр. 72.) на стр. 138. му је и *gen. qualitatis* и *gen. quantitatis*, те се тако не зна, шта је управо *gen. quantitatis*, а шта опет *gen. qualitatis*. *Tempus adesse* (стр. 93.) није *nom.* или *acc. c. infin.* као што мисли г. др. Ђисаловић, већ само *nom. cum. infin.* као што се види из текста: *Itaque cum tempus rei gerendae adesse iis videretur* (Pelop. c. 2., стр. 31.).

Одељак речи у етимолошким групама (стр. 135.—137.) није био тако преко потребан једно стога, што ђаци етимологију тих речи могу лако знати дотле, а друго што је то врло мали део према многим речима у тексту, чија етимологија није означена у том одељку.

Одељак примери на делове реченичне (стр. 138.—142.) као синтеса граматичкога тумача често је у супротности с оним што је у граматичком тумачу. Нетачни су изрази *subiectum praedicativum* и *obiectum praedicativum* (стр. 138.—139.), (cf. Csengeri János, Latin Nue lotan, II, г. 8. и 25.), јер они казују сасвим друго, а не оно што би требало. На стр. 137. преводи г. др. Ђисаловић *superstitio* са *враџбина*, а *враџбина* је управо *ars magica*. *Gen. plur. serpentum* од *serpens* (стр. 132.) је песнички и доцнији, а класичан је *serpentium*.

По примеру других писаца и г. др. Ђисаловић је и у тексту и у речнику обележио квантитет речима. И у том се може наћи овде онде погрешно означен квантитет, на пр. *Cimōnis* место *Cimōnis* према грчком *Κίμωνος* (стр. 3., Milt. c. 1). У неким речима је опет према досадашњем бележењу тачно означен квантитет, на пр. у *Datis* (cf. *acc. sing. Dātim* на 5. стр.) је *a* дуго према грчком *Δαίτις*, а не кратко. Добро би било да је г. др. Ђисаловић бар укратко изнео и правила о квантитету у латинском језику место оних силних знакова за дужину и краткоћу, који играју пред очима и од којих се очи засеђују.

Слике и карте у књизи су јасне и врло корисне за децу. Штампана је добра и колико сам могао опазити нема много штампарских погрешака. На стр. 91. дошло је *илемићке* место *илемићске*. Што има погрешака, оне су у исправцима (стр. 143).

Не могу, а да не замерим г. др-у Ђисаловићу, што мало пазни на наш језик и стил у њему. Отуда у њега: „између осталих Непот се неодољиво дивљаше (стр. 45.); да се није нашло згодних војвода (стр. 48); горостасног непријатеља (стр. 50.); услед тог журног писања није много изабрао, него је узео што је где нашао, услед тога му је причање мало сухопарно, као каква школека књига, услед тога истим речима хвали... али се мора признати да је вредно скупио грађу (стр. 47.); књига... која садржава (стр. 46.); војску му наиме потукоше и наиме после смрти Даријева (стр. 49.); без да је ко бранио (стр. 62.); страдава (стр. 63.); у тој ствари су гласали (стр. 67.); грађани су од барем 20 година (стр.

71.); благајна (стр. 73.); у смислу уговора (стр. 50. и 107.); у смислу сенатске одлуке (стр. 107.); боји се да се приближује (*timens ne adventaret*, стр. 57.); да се бране против Ксеркса (стр. 59.); продире према Атини (стр. 62.); Спарта завидећи Атини моћ и славу (стр. 81); савојвода Епаминондин (стр. 89.); сазавереник (стр. 92.); Римљани су дотле водили рат само у Италији на сувој земљи, те нису имали бродова, због тога су прво морали створити бродовље (стр. 95.); отштету (стр. 95.); битци (стр. 85., 97. и т. д.); избришу је са лица земље (стр. 96.); у Африци преко од Сицилије (стр. 97.); наиме сам не имајући моћи (стр. 100.); Аненин, планина дуж целе Италије (стр. 103.); судач (стр. 103.); праџтор: иза консула највиши чиновник римски (стр. 103.); умама у клонку (стр. 104. и 105.); у уветима се погодише (стр. 106.); непаметност, васпоставља, здравствено стање (стр. 137.); примери на делове реченичне (стр. 138.); велик (стр. 95. и т. д.); Персијанаца је било добрим више него Грка* (стр. 55.) и т. д. Без узрока поправља облик *сломије* (стр. 122.) и у исправцима пише место тога облика облик *сломи*. Затим пише: Егејског мора, Средњој Грчкој (стр. 51. и 55. 67. и 73.), Јужној Грчкој (стр. 54.), Источном Епиру (стр. 67.), и саламински стр. 131.), умро (сар. 78. и т. д.), Амфинољ (стр. 79.) и Акропол стр. 60.), Лемнос и Лемна (стр. 51.), Дат (стр. 53.), Еуримедон и Еуримедонту (стр. 79.). Посејдон (стр. 76.), Диомедон (стр. 87.), у Ерикеу (стр. 95.), Ксенофон (стр. 47.) и т. д. При транскрипцији грчких и латинских речи у нашем језику најбоље је држати се грчко-римскога паралелизма и основе у речи.

Г. др. Ђисаловић и поетизира: „Ове ратове за слободу златну (стр. 50.); у тим ратовима највише се одликоваше Атина са својим соколовима: Милтијадом, Темистоклом... (стр. 50.); и за дивно чудо победнише“ (стр. 48.).

И ако г. др. Ђисаловић у својој латинској граматичи (стр. 46.) сва лица пасива у латинском језику преводи у нас само *трећим* лицем плурала актива (*cf. doceror, doceris, docetur, docemur* — и т. д. уче ме, уче те, уче га, уче нас и т. д.), опет он у својој књизи пише: „сачувало се његово... дело (стр. 46.); да се само на копну може успешан рат водити; да се Атина може одбранити (стр. 49.); глоба се одмери, одреди (стр. 57.); грађење се ипак наставља (стр. 65.); плету му се замке (стр. 78.); не спречава му се уживање (стр. 81.); ти су се почасни дарови ценили више него сва блага на свету (стр. 83.); разговор се довршује (стр. 87.); наново се жели његова услуга (стр. 88.); зато да се средина непријатељске војске лакше пробије (стр. 91.); Са његовом смрћу се решила и судбина (стр. 96.); морало се узети још једно име (стр. 97.); стање се поправља (стр. 98.); сад се зове Пиренејско Полуострво (стр. 99.); звао се управо суџет (стр. 107.); кад се то дознало“ (стр. 103.) и т. д.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Погрешка је узимати да се сва лица латинскога пасива могу превести само 3. лицем плурала актива у нашем језику, јер уз пасив латински обично стоји и радио лице у аблативу са *a(b)* (на пр. *doseor a te* ти ме учиш, *doceris a me*, *ab eo*, *a vobis*, *ab eis* ја те учим, он те учи, ми те учимо, они те уче) и од лица у аблативу зависеће, које ће лице актива бити у српском језику. Тако ће се само *doseor ab eis* превести са *уче ме*, али не и *doseor a te* (*ab eo* и т. д.) *учиш ме* (*учи ме*) и т. д. Казати да се сва лица латинскога пасива преводе нашим 3. активним лицем плурала, то би значило да се у свакој прилици при преводу латинскога пасива може употребити то наше 3. лице плурала актива, а то не може никако бити, ако је у аблативу казано и радио лице. Стога је у граматичи г. др-а Ђисаловића (стр. 45. § 51.) погрешан превод 3. лица *sing.* пасива, где стоји ово: „*tollitur* диже се (у два значења: диже себе и дижу га).“ Никад *tollitur* не значи *диже се* у значењу *диже себе*, него у значењу *диже се*, *бити дизан* од другог, *диже га* други, а *диже себе*, то је *tollit se*, а не *tollitur*. *Tollitur* превешће се са *дижу га* само онда, ако уз тај облик стоји *ab eis*, а ако уз њега стоји аблатив [*sa a(b)*] кога другог лица, онда ће се у српском језику употребити актив тога другог лица. Пасив с рефлексивом имамо и ми, на пр. „Тада њему вила говораше: Бјежи, Ђоко, жалосна ти мајка! Погибе ти на Тимоку Вељко, *[Разби ти се на Равњу Милошу]*“ (Вук, н. пес. Растанак Карађорђа са Србијом, 20—24), где је *разби се* = *би разбијен*, *разбише га*, а не *разби себе* или То је срећа војничка дог'јела. Не може се царство задобити | На душеку све дуван пушећи (Вук, нар. пес. Устанак на дахије, 121—123.) и т. д.

Београд
августа 1904. год.

Ј. Лукић.

Србија и српски покрет у Јужној Угарској 1848 и 1849
од Драг. М. Павловића. Награђено из задужбине др-а Љуб. Радивојевића (Издање Српске Краљевске Академије). Београд, 1904., 8¹, стр. 180. Цена 2 динара.

Професор Павловић пружио нам је досад неколико ваљаних и темељних радова из наше историје, који су му и код нас и на страни прибавили глас озбиљног научног радника. Питања којима се бави г. Павловић долазе у ред оних, која се поред свог великог значаја за дипломатску историју Европе, дотичу јако и Историје Српскога Народа. Та се пак питања могу успешно претресати, јер се по разним архивама налази доста материјала, махом досад необјављиваног, а сем тога исто-

риска књижевност напреднијих европских народа богата је градивом за њих. Сви његови радови рађени су на основу архиварних података и одликују се озбиљном анализом историјске грађе и логичним закључцима.

Радови г. Павловића обухватају махом догађаје из XVIII и XIX века. У овој својој најновијој књизи он се бави знаменитим српским покретом у Јужној Угарској 1848. и 1849. г. и акцијом Србије у том покрету, претресајући уз то и тадашње унутрашње прилике у Србији. То важно питање поред значаја за политичку и дипломатску историју Европе, од велике је важности и за Историју Српског Народа, јер нам казује славну борбу наших суплеменика с оне стране Саве и Дунава и расветљава прилике у којима су они у то доба живели. Према томе г. Павловићу може се честитати на избору предмета за своју студију, и ако је код нас раније било писано о том питању. Догађаји о којима г. Павловић расправља у овој својој најновијој књизи не износе се сад први пут. Ну, и ако је о тим догађајима раније расправљано, јер само питање стоји у тесној вези са животом и потребама српског народа у Угарској, а јако је скончано и са ондашњим приликама у Србији, ипак је расправљање г. Павловића од велике вредности. Писање Јована Ристића о тим стварима¹ нити је испршно, нити потпуно, те су многе ствари остале неразјашњене и нерасветљене. Рад пак г. Др. К. Суботића „Политичка историја Буне“ врло је слаб у сваком погледу, а уз то и једностран, те је остао само покушај без икаква стварна резултата, и онда није никакво чудо, што је овај најновији рад о тим стварима с пуно пажње прихваћен.

Из ове студије ипаче види се, да он потпуно разуме време до 1848. г. и догађаје који су претходили револуцији ове године, те га ни мало не буне догађаји из те године, када је без мало цела Европа покушала да извојује права демократији, па у томе у главном и успела користећи се четвртим сталежом.

Буна, која је планула 1848. г. у Француској одјекнула је по целој западној и средњој Европи, па и Аустрија тада не оста на миру. Ни један народ није задао већег јада и брига Хабзбурговићима у овој револуционарној години од Мађара. Од како је ова револуција у Аустрији имала и политички карактер (борба за политичка права и слободе) поред социјалног, те су тада „историски индивидуалитете“, разна племена и народи, која су била под Хабзбурговићима, затражили своја индивидуална — национална права и слободе, то је и српско племе чија је национална свест била вазда јака, било прво, које је устало да тражи народна права у име слободе, коју је револуција прокламовала. Надахнути идејама овога доба и Срби тражаху најпре реформама своје право,

¹ Гласник српског ученог друштва кн. 55.

Видећи, да тако не могу доћи до својих права, јер им Маџари узурпираху право народности и језика, они почну живљи рад, чији је плод мајска сиуштина на којој изабраше себи за војводу Стевана Шупљикца а за патријарха Јосифа Рајачића, дотадашњег митрополита. Како Маџари беху противни свему овоме што Срби учинише, почеше скупљати војску против Срба. На то се и Срби почеше спремати да оружјем у руци бране своја права и себе, и тако се отпочну крвави бојеви између Срба и Маџара, који не донесоше никакве користи ни добра ни једнима ни другима, већ само бечком цару, који се користно овом борбом да утврди своју власт, коју му беше поколебала ова револуција.

Ствар српскога народа у Војводини у почетку покрета била је у великој опасности, и у том моменту крајње опасности Србима у Војводини прискочили су у помоћ Срби из Србије, прискочила им је Србија.

Тадања српска влада и ако је хтела да помаже српски покрет у Угарској из разних узрока, како је то лепо изнео и објаснио г. Павловић ипак у прво време није то смела јавно чинити. Као најбољи доказ за то може нам лепо послужити једно оригинално писмо Ст. Стефановића упућено једном активном чиновнику тога доба, који је и сам хтео да иде у помоћ браћи својој. То писмо, које до сада није објављивано, исписујемо овде колико због његове оригиналности, толико и да потврди тачност тврђења г. Павловићевих. Оно гласи :

„Патриархъ карловачки пише овамо и позива доброволънике браћи у помоћъ. Они имају доста свои вртни граничара и пешака и свуда су добро построили логоре само што немају коняника. Онъ моли да изъ Србије пређу 500 — до 1000 коняника вртни и плаћа месечно 3 дуката конянику и рану дае, а што кои одъ непријетеля закачи и добіе тое њгово. На овај конацъ рѣшио се и г-њъ Книћанинъ да иде и жели да и ты будешъ шњиме. Г-њъ Книћанинъ дао е оставку у Крагујевцу на Скупштини као што ти е познато. Онъ ме е молио да ти пишемъ да одма овамо дођешъ до Смедерева и оданде да пређешъ у Ковинъ, на-дајући се даћешъ ти кое одтудъ кое у Пожаревцу и Смедереву наћи себи дружства т. е. коняника и то вртни и поуздани люди а не кукавица. Я самъ рекао Г. Книћанину нека ти онъ самъ пише па како ти е воља онако и чини. *Правителство наше никога непошилѣ у Цесарию да се съ Маџарима бѣе, но и небрани никому кои оће одъ свое волѣ да иде.* Ти си ми пре писао да си радъ да идешъ у Немачку са 500 люди и да подигнешъ власе одъ Оршаве на више, и ясам ти одговорио да гледашъ свога посла. Сада пак оставлямъ ти на вољу да чинишъ како те Богъ учи. Промисли добро па како наћешъ за се најболѣ онако и поступи. Ако ти е башъ особита воља да идешъ съ г. Книћаниномъ а ти иди, него треба и то да знашъ да кои иде на бой, може добити а може и заглавити, па садъ како оћешъ онако и чини. Ако ли немаш вољу

сѣ Г. Книћаниномъ ићи, а ти му одговори и наведи узроке какве оћешъ или му яви да си слабъ, болестанъ или грозничавъ.¹⁴

При овоме треба још напоменути, да је ово писмо писано 16 јула 1848. г. у Београду. Датум овај интересантан је за то, што нам он казује, да још ни у ово доба српска влада није јавно помагала српски покрет у Угарској; и да се после одржане знамените петровске скупштине још резервисано држала, не променивши много своје дотадање држање. Али овако држање српске владе није дуго трајало и у скоро за тим она га сасвим промени. После петровске скупштине, на којој је Книћанин дао оставку на државну службу, не беше више силе која би могла њега задржати да не пређе у Војводину и већ 25. јула он је код Ковина прешао у Војводину. Од преласка Книћанинова у Војводину, који је тамо прешао са знањем српске владе, и влада српска постаде активнија у шаљању добровољаца; сем тога она је сада појединцима давала савете и упућивала их како да раде, као што нам је то лепо изложио писац ове расправе. Ну ипак и поред свега тога мислимо да ће бити од интереса да овде испишемо једно такође до сад непубликовано писмо које је писао Стеф. Стефановић оној истој личности, којој и оно напред наведено писмо. То је писмо писано у Београду 27. јула 1848. г., дакле одмах по преласку Книћанинову у Војводину, те ће оно бити најбољи доказ за оно што је г. Павловић изнео у својој расправи о овој ствари. То писмо гласи:

„Писмо ваше кое сте ми одъ овога месеца послали јсамъ га опремио био Г-ну Книћанину у Крагујевацъ да види. Како е сада Г Книћанинъ дошао овде да се пријави, то ћете и од њѣга добити упутствованіе шта ћете радити и на коју ћете страну окренути. Мени ништа друго не остае да вамъ кажемъ, по кадъ сте се већъ еданъ путъ рѣшили у име Божије да прићете оностранској браћи упомоћъ, то васъ увѣрити могу даће вамъ и ваша плата потпуно ићи и у случаю Боже сохрани смрти ваше, деца ће по уредби имати пенсию. Да не би пакъ одлазакъ вашъ падао Турцима и другима у очи, и да неби кои мислио да ви по налогу правительства одлазите у Цесарию, зато е нужно да ви пошадѣте попечительству оставку на службу и замолите за разрѣшеніе. Такву форму и на тај начинъ поступили су и други кои су изъ службе отишли на ону страну. И кад поћете одатле и кад прећете у Немачку, паметно се управљајте у свему, Чувај и себе и млађе одъ пића и араня свое браће. Држи момке подъ заптомъ и немојте раштркано ићи да васъ гди Мађари или Мађарони не преваре. Према власима показуйте се добри и као браћа и побуђуйтеи да за слободу своју са Србима дѣйствую и раде, али имъ немојте много веровати, зашто су они први путъ кодъ Вршца изневсрили Србе. У битки пакъ немојте се слепо упуштати но свакадъ

¹ Из једне приватне архиве.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

моргите и мерите непријатељску силу, па онда гледајте гди можете продрети, онамо и нападајте, само у нападама чувај себе и немой се излагати јвним опасностима. — — — — Одъ твоји новаца немой нигди ништа трошити, искаћешъ свакадъ одъ Г. Книћанина космуе одбор послао одкудаће трошити и момке плаћати. — За ђулета добиће начелничество ваше налогъ да или вами или вашемъ пуномоћнику може дати до 200 гроша за купованѣ ђулета, и за ово купованѣ треба тако да уредишъ како пећею Турци осетити. Я мислимъ да бы најболѣ било ако имашъ по доста коняника да прођешъ исподъ Милановца више поречке реке у Немачку и то ноћу па оданде да узмешъ путь поредъ Дунава на више и свуда да побуђујешъ граничаре да одма за тобомъ иду у Делибратскій логор кодъ Караша, но ти да не чекашъ на нѣй само да имъ закажешъ даћею одозго доћи граничари и сва имъ села попалити ако часъ пре не ускоре у логоръ съ пушкама и оправомъ. Ти кад прођешъ у Немачку и гди прођешъ промени име и кажи се да си из Влашке или како знашъ. Ако немаднешъ више дружества, а оно ти е најболѣ прећи у Ковинь.¹⁴

У даљем свом раду г. Павловић је, износећи нам до детаља рад српских револуционара и рад српске владе на народном покрету у ово бурно доба, доба пуно родољубља, самопожртвовања и јупаштва, али проткано самољубљем, завишћу, и то старом српском завишћу и сујетом, ипак успео да остане потпуно објективан и да се узвиси изнад симпатија и антипатија, пустивши да говоре догађаји и факта не обзирући се ни мало на личности. Ну, поле пажљивије око може да увиди, како је ондашња саможивост, завидљивост, неодлучност и бојажљивост у неким моментима, више шкодила општој народној ствари, а врло мало или ни мало појединцима. У томе донекле треба тражити и узрок онако жалосном свршетку ове знамените српске револуције.

Из ове расправе г. Павловићеве, која је марљиво израђена, види се, да је он поуздан у оцени догађаја, критичан у избору градива, опрезан у закључцима и јасан у излагању. Она одаје писца, који ствар добро разуме, који располаже са довољно спреме на овом пољу, писца спремна за историске радове оваке врсте. Ова најповија расправа г. Павловића, која истакнуто питање претреса сасвим разборито и зналачки, изврстан је прилог за историју српског народа и може се најтоплије препоручити.

М. Ђ. М.

¹ Из једне приватне архиве-

Б Е Л Е Ш К Е

БЕЛЕШКЕ ИЗ НАУКЕ И ПРОСВЕТНИ ЗАПИСИ

Бројно стање слушалаца на универзитетима у аустријским покрајинама у летњем семестру 1904. год. — Аустријско министарство просвете објавило је званичан извештај о фреквенцији аустријских универзитета у летњем семестру 1904 год. Из тога детаљног извештаја изнећемо статистику слушалаца на појединим универзитетима у ужој Аустрији.

До 31. маја п. р. било је уписано на универзитету I. у Бечу 6205 слушалаца. Од тих је било: на *богословском факултету* 192 слушаоца и то 156 редовних (који имају матуру из латинског језика) и 36 ванредних (који или немају средњешколске матуре уопште, или је имају али без матуре из латинског језика, куда спадају и све реалске матуре). На *правном и државно-научном факултету* било је свега 2853 слушаоца и то 2632 редовна, 219 ванредних и 2 хоспитанткиње (које су истина убележене у заводске матрице и које могу слушати предавања, али немају никаква права редовних ученика, као што је полагање испита, а немају ни практичне користи ни редовних ни ванредних слушалаца, јер не могу постићи никакав јаван положај). Међу ванредним слушаоцима било је 166 слушалаца државног књиговодства. На *медицинском факултету* било је уписаних њих 1176 и то 809 мушких и 24 женска редовна слушаоца, затим 337 мушких и 2 женске као ванредни слушаоци и осем тога 4 хоспитанткиње. На *филозофском факултету* било је уписаних 1984 и то 1397 мушких и 64 женска редовна слушаоца, за тим 390 мушка и 105 женских ванредних слушалаца и још 18 хоспитанткиња. Међу ванредним слушаоцима било је 86 кандидата за учитеље на реалкама и заводима са реалном наставом, за тим 85 мушка и 2 женска фармацајта. На *бечком факултету* било је највише правника за тим филозофа на медицинара и на послетку богослова. Број медицинара на бечком универзитету опада из године у годину. Пре десетак година било је на бечком универзитету највише медицинара а данас они између осталих факултетлија долазе на претпоследње место. Овоме опадању броја медицинара не само на бечком него и на осталим аустријским универзитетима узрок је у првом реду сиромаштво ђака, а у другом и велика резерва свршених медицинара, лекара, који морају због своје многобројности чак да напуштају лекарску праксу и да прелазе у приватне службе. На бечком универзитету било је прошлог летњег семестра 5082 редовна слушаоца и то 4994 мушка и 88 женских, за тим 1099

ванредних и то 982 мушка и 117 женских и на послетку још 24 хосп-и-танткиње. Мушких слушалаца које редовних, које ванредних било је свега 5976, а женских које редовних које ванредних заједно са хоспитанткињама било је свега 229.

Са осталим аустриским универзитетима стоји овако:

II. Праг чешки универзитет са 3417 слушаоца.

III. Лавов са 2524 слушаоца.

IV. Краков са 1743 „

V. Грац са 1480 „

VI. Черновица са 657 слушалаца.

Упада у очи да ђаци напуштају Грац, који је до скоро одмах иза Беча долазио, а то је место заузео чешки универзитет у Прагу.

Број свих ђака на аустриским универзитетима износио је у летњем семестру 1904 18.344. Од тога броја долази на правнике 8582, на философе 6266, на медицинаре 2246 и на богослове 1250.

Укупни број женских слушалаца на свима аустриским универзитетима износио је 783, а од тих је било 233 редовне и то 117 слушалаца философије, 46 медицинара и 15 редовних слушалаца права.

*

Школске вести — О Духовима одржат је у Вајмару први збор, коме је циљ немачко васпитање. Сазвао га је засебни издавач „Новина за немачко васпитање“ Артур Шулц а позиву се одазваше многобројни приврженици немачке и природне школске реформе. Сазивач је држао прво предавање о „Основним захтевима за преображај свих школа“, заступајући слободну наставу и што више у пољу а као основу нашег образовања немачку културу а никако римску, јелинску, јеврејску. Још су говорили: проф. Др. Павле Ферштер о старим језицима и формалном образовању; проф. Др. Швенд о положају природних наука у школи; и проф. Др. Штајнвент о путу ка вештини природом. После предавања настала је слободна измена мисли. Немачки школски реформатори састајаће се сваке године, ти ће дани у Вајмару свакако бити радосни прекрет у немачком националном покрету.

Ahm.

*

Ученички врт — У Фриденау код Берлина подигнут је школски врт, у коме раде учитељи и деца, дечади и девојчице. Општина је уступила школи три јутра земљишта поред воде, па је исто оградила, пресекала добрим путевима и подигла је сеницу и шупу за алатке, усадивши и неколико већих дрвета. За све остало постарала се школа. За кратко време постао је врт врло угодно боравиште. Настава у ботаници јесте овде на самом извору. У школском врту засађене су све биљке, које су потребне за наставу; свака леја има своју врсту а на дрвеним таблицама исписано је немачко и ботаничко име дотичне биљке. Деца сама окопавају, засађују и негују биље, те тако свако дете може да посматра своје љубимце у сваком стадијуму развића и да очигледним упоређењем са сроднима схвати и позна врсту и род. — Овакве школске вртове ваљало би да имају све великоварошке школе, јер само на тај начин могли бисмо васпитати нашу великоварошку децу у пажљивом посматрању природе, од које су се скоро сасвим одвикла, и у марљивом неговању биљака. —

Ahm.

*

WWW.UNILIB.RS Универзитетска реформа у Холандији. — Изгледа, да и у Холандији већ више не верују у једино спасавајућу снагу класично-хуманистичког образовања. Министарство просвете је предложило, да докторат медицине, математике и природних наука буде приступан свакоме, који је положио и последње испите више грађанске школе. Сем тога, да грчки језик у гимназијама буде уопште *факултативан*, а само још за будуће теологе и филологе обвезан.

Аhn.

*

VI Међународни конгрес — за Зоологију одржаће се идуће године од 14 до 19 августа по новом у Берну у Швајцарској. Председник је конгресу Dr. Th. Studer, професор универзитета у Берну.

*

Амерички меценат — Председник труга за индустрију челика Шваб, један од најбогатијих људи свога краја намерава, да огромно имање и своје и своје жене, споразумно с њоме, завешта на просветне сврхе. Шваб, који је технички образован, сматра техничке науке за најсавршеније, с тога се решио да потпомогне искључиво ове гране науке. Он ће све своје имање да намени подизању техничких школа по оним местима своје отаџбине, где их још нема, или где су ретке. Поред нетехничких школа, као њину допуну, основаће техничка одељења. Шваб и ако је римокатолик не да ни најмањег прилога за подизање црквених, калуђерских школа, као што то раде други богаташи, јер држи, да је клерикалан дух, који у оваквим школама влада, убитачан за слободан развитак младићског интелекта и да такав дух не може никада продуковати слободоумних карактера.

*

Варошка библиотека за народ у Шарлотенбургу — Због све многобројније посете и све већег отимања о дела из географије, трговачке науке, књижевности и технике, управа ове библиотеке решила је да у будуће набавља по више примерака од оних дела, која се тако рећи са страшћу читају, да не би због оскудица у траженим књигама изазвала неугодност у одбијеног читаоца и терала га из библиотеке, чиме би народна настава много трпела.

Навала од стране читалаца за то је тако велика, што сваки становник у Шарлотенбургу, који је прешао 16 годину може књиге бесплатно да употребљава. Књиге се могу узјамљивати на послугу у недељне дане од 12—1 после подне и 6—8 у вече. Сваки онај, који хоће да извади књигу из библиотеке мора својом руком да забележи своје име у списак читалаца и да испуни уобичајени бланкет. У читаоници библиотеке, која је отворена у радне дане од 10—1 час после подне и од 6—9 у вече а у недељне пак само од 10—1 час може свако без икакве претходне дозволе узети, које дело хоће, из ручне библиотеке, која је смештена у читаоници.

У погледу статистике занимања читалаца народне библиотеке на 1000 читалаца долази највише занатлиских помоћника, нижих чиновника, учитеља основних школа, студената, ђака, семинариста и људи без занимања. Највише се траже дела из историје, културне историје, књижевности, домаће и стране. Осим тога врло се радо читају опере, часописи и књиге за народ. Како читаоница тако и одељење, где се књиге добијају бесплатно на послугу, највећма су посећене у месецима од фебруара до априла и од октобра до децембра.

*

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

„Ко богат умре, срамно умре“ — Овако се изразио шотски милионар Карнеги једном приликом, када се у друштву повела реч о његовим прилозима за добротворне сврхе. Изгледа да ова изрека Карнегијева није тек онако лакоумно, непромишљено и из дуга времена избачена, пошто Карнеги из дана у дан толике суме ставља на расположење филантропима за остварење њихових замисли у корист човечанства. Кажу да нема седмице, а да Карнегије не поклони знатну суму за остварење његове најмилије идеје, потпомагања народног образовања и наставе. У последње време поклонио је Карнегије 250.000 динара да се оснује народна библиотека: у Гласгову, 120.000 у Брентфорду, 120.000 у Мајденхилу, 75.000 у Селику, 50.000 у Брирлихилу. Свега 615.000 динара. Један пример за углед, ако не у погледу ових великих поклоњених сума, а онај на вољу и љубав, којом овај светски милионар испуњава своју човечанску дужност.

*

Дечје књижице и њин утицај на дечју лектуру.¹ — Њујоршки „Out-look“ (стража) доноси из пера г-ђе Фани Б. Бисул чланак о развоју покрета за слободно похађање библиотека у северно-америчкој Унији, који заслужује да се на њега што пре угледамо. Библиотеке у америчким савезним државама не задовољавају се више само тиме, да пружају материјал за читање него су ставиле себи у задатак, да децу „уче, шта она треба да читају“. У ту сврху основане су нарочите читаонице за децу, којима управљају стручно и брижљиво образоване библиотекарке. „Central Library“ у Питсбургу са жудњом је очекивала да број посетилаца стигне до 100.000, кад ал већ 1900 год. нарастао је исти број на 200.000. Недељом посећују читаонице на 2000 деце. Али тим још није исцрпен посао и труд, који се улаже за остварење ове идеје. Библиотекарке иду чак и у станове оних родитеља, који спречени свакодневним напорним послом, не могу да дођу у читаонице и да онде испуне и потпуно потребни формулар, који даје деци права да буду чланови читаонице т.ј. читаоци.

Читаонице су тако удобно и укусно намештене, да већ овај аранжман привлачи своју публику у читаоничке просторије те и он у многим погледу испуњава скупозено средиште самог васпитања. Цвеће и остало биље, фотографије и барелефи чувених уметника понамаштани су по зидовима, а нема оскудице ни у статуетама, свакојаким испуњеним штацима и осталим предметима, који утичу на душу и дух детњина. Књиге су поређане у отвореним полицама, које су тако ниске, да деца сама могу дохватити, коју књигу хоће, па да је онда на великим столовима прелиставају и читају. Поједине свеске увезане су у укусну шарену хартију, која само не сме бити смеђа.

Што се лектире тиче, ова је заступљена за читаоце сваког доба почевши од источвачких басана па све до најнаучнијих дела. Популарни часописи намештени су у полицама за свакодневну циркулацију. Они су сваком при руци и на дохвату, а тиме је сузбијено интересовање за којекакви фикције и сензације. Слике, духовите изреке и песме тако су намештене, да на први мах морају пасти у очи. У сваком погледу узима се у обзир време, месец и доба године. Ово уређење не треба потцењивати ни као дозуну у школској настави историје, географије и природописа. Рођен-дани чувених људи и жена бележе се крупним писменима, а у таквим се приликама поред

¹ Овај чланак је написала г-ђа Хедвига Нетер из Амстердама у бр. 20. „Етичне Културе“, недељног часописа за социјално етичне реформе од 17. маја 1902.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

бележке намести — обично увек код улаза — и слика дотичног прослављеног лица. Децу обично онда тога дана запита и учитељ у школи, који је славан човек рођен тога дана. Ако је реч о уметнику, онда се деци покажу и слике или други радови његови.

На каталозима су оваки натписи: Хоћеш ли да читаш о стародревним јунацима, о храбрим морнарима или инжењерима, о лепим принцезама и смиреним девојчицама, ево ти списка....

Пошто око брже учи него уво, то су у сликарском одељењу намештени најбољи педагози. Библиотека у Милваоки, престоници сев.-амер. државе, Уисконсина била је прва, која је увела у просторије читаоничке тамном бојом (оловком, кредом) рађене и колорисане слике, илустрације бајки, прича итд. Просторије, у којима је више слика било, већма су и привлачиле публику, а саме слике толико су привукле пажњу децу на себе, да се испрва нико није хтео ни машити руком на полицу, где су књиге стајале. Нова је и идеја „час приповедања“, који је увела Мис-Китова у Питсбургу.

Два пут преко недеље скупља се велики број деце, да слуша приче Телсонове или приче о грчким јунацима. После часа приповедања навалила би деца у читаоничке просторије и онда би се отимала о књиге, које се односе на приповедање.

Осим свега до сада реченог основан је и курс, који је имао за предмет историско причање из живота појединих јунака, али дела ове врсте доносила су и слике појединих јунака једну за другом, што и јесте најглавније, јер баш ове слике привлачиле су толико деце у просторије, да у те часове није било места за зрелије младиће и девојке. На зидовима библиотеке у Милваоки стоји написано: „Овај завод и ове просторије стоје под заштитом дечака и девојчица вароши Милваоке“. И збиља деца су се показала достојна овог поверења. Ретко, врло ретко се догодило, да је које дете књигу у оној вреви забацило, а књиге, које су деца из библиотеке узјамила и кући носила, враћане су натраг у најбољем реду.

* -

Настава на Исланду, од Дра. Хајриха Пудора из Берлина. — Исланд припада политички Данској, која је на њега утицала и што се тиче душевног напретка а и књижевности. Али културно стање на Исланду поред свега тога далеко заостаје за оним у Данској, јер се ова задовољавала, да Исландију експлоатише и да јој извор материјалног благостања што пре исуши — За остале прилике на Исланду Данска се слабо бринула и маријала. „С изузетком учитеља географије дански народ је мислио о Исланду, да је Исланд острво, које лежи дубоко у бескрајном мору, да се његова престоница зове Рејкјавик (Reykjavik) и да сваки Исланданин учи своју децу, да читају стародревне приче“, тако вели Олуф Хансен, и он има право. Пре 4 године копенхагенски ђаци упутише се истина на Исланд, али кад је пре 3 године друштво данских туриста пропаговало излет на Исланд, пријавило се свега петорица Данаца. Ето, такво је интересовање Данаца за Исландане. Но чујте даље! Комуникација између Копенхагена и Исланда врло је трајала. У саобраћају стоје неколико бродова, али скоро без изузетка одређених за терет и робу па и они зимских месеци ако у тридесет дана једанпут само функционису. Када је све то тако, онда ће свакоме бити јасно и разумљиво, да је оправдан страх овог у мору изгубљеног народа, да не буде заборављен од осталог света.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Дивно је чудо да су у сред оваквих прилика Ислањани могли да из својих десет поката створе народу наставу, на којој би им могли да завиде многи културни народи. Др. Швајцер у својој књизи „О Исланду“ овако вели: „Сме се рећи, да у целој Европи нема тако бистрих и разборитих сељака као што их има у Исланду. На своме путовању по Исланду познао сам се са неколицином сељака, који су ишли у гимназију, у неким сам се местима састао са људима, који су учили и у говору и у писму познавали по три језика: исландски, дански и немачки, или су бар знали да читају ове језике; на многе сам наишао, који су осим матерњег знали још и дански, али сви ови заједно имали су у маломе прегу историју и књижевност, активно су учествовали у политичком животу своје отаџбине а због лектире популарно написаних књига, којих исландска књижевност има у изобиљу, и својих политичких часописа имали су они не површне, него прецизне појмове и оштре, сигурне погледе и на живот, и на поједине промене и напредне тековине у животу. Што су неки путници проносили неистините извештаје, да су исландски сељаци тобож у главу утучени, глупи и необразовани, и да у опште становници овог презреног острва стоје на врло ниском степену опште културе, то је неправдо и последица је њиховог незнања исландског језика. Исландски сељаци су, као што већ рекосмо, бистри и даровити и сваки посао брзо науче, а што култура није рецимо као у Француској или Немачкој, то нису криви Ислањани, него рђаве комуникације, па поред свега тога култура њина није ни близу тако ниска да би је неко смео смејавати. У последњим годинама је острво гигантски напредовало, а данашња генерација се попела до савременог модерног степена културе“.

До истог резултата дошао је и Ј. С. Poestion, један од најбољих познавалаца Исланда. У своме делу „Исланд, његова земља и становници“ вели он: „Најчудноватије својство Ислањана је његов смисао за образовање и науку, премда је много што-шта, што је у овом правцу писано, претерано и увеличано. И ако у овој земљи има врло мален број школа, ипак је народно образовање према другим земљама и народима, који су куд и камо јачи и моћнији, врло високо. Могу са сигурношћу тврдити, да сви Ислањани, који су прешли детињско доба, могу да читају, а већина од њих и да пише; женско чељаде није већ у тој мери образовано, јер код њега иде с писањем мало потезе.“

Као и у другом свету, тако је и на Исланду обичај, да онде, где је због локалних прилика похађање школе немогућно, узима отац дете у науку и он му је учитељ читања, писања и рачунања. Дечаке, који хоће да уче латинске школе, обично спремају свештеници. У том случају свештеници их приме неко време у своју кућу, а за ђаке се онда вели, да се налазе у „heimaskóli“. Људи, који су свршили латинску школу, али нису хтели да ступе у јавну службу, називају се „student“, до год нѐ умру. Већина сељака усавршава своје у основној школи стечено знање приватном наставом самога себе и на тај начин тако се изобрази у различним наукама, да се учени странци са удивљењем питају, на којој се школи овај или онај сељак учио.

Топло интересовање Ислањана за образовање потврђују и оне мере, које земља уз велике жртве предузима. Законом од 9. јануара 1880. наређено је родитељима под одговорношћу, да се морају у одређеном времену побрицнути, да им деца науче читати, писати и рачунати. Ко пренебрегне овај закон, томе надлежни свештеник наметне учитеља, којег преступник

WWW.UNIJ.BG.SR

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

закон мора да плаћа, до год дете не постигне оно, што је отац занемарио. Године 1881. конституисао се у Албинији један одбор, који се бавио са питањем наставе. Према предлогу овога одбора установљено је, да се поред постојећих школа отвори још 16 стручних школа за млађиће т. зв. *unglingaskóli*. На Исланду се од читавог земаљског буџета употребљава ни мање ни више него $\frac{1}{4}$ у просветно-школске сврхе.

Народних школа (*alþyng barnaskóli*) има по трговачким местима и некојим пристаништима особито у јужним крајевима. У општинској школи у Реикиавику био је прошле године 121 ученик. *Девојачких школа* (*kvennas-kóli*) има за сада 4. Једна у Реикиавику, једна у Лаугаланду, у Еиџјеруру, једна у Скагафјеруру и једна у Скагастренду. У школи у Реикиавику било је 25 ученица. *Реална школа* (*gagnfræoa-skóli*) има једна у Меорувелиру, која је основана законом од 17. новембра 1879., а отворена 1. октобра 1880. У Хафнарфјеруру постоји *стручна школа за млађиће*, која је основана и издржава се из фондације проте Th. Вбоугарсона. *Пољопривредних школа* има у сваком кварту острва осим јужног кварта (Исланд је подељен у 4 кварта). У најновије доба држи друштво студената (*studentfelag*) бесплатно недељна предавања рибарима и раденицима, која су одлично посећена.

Изврсна школа је *учена школа* (*hinnlaegoi-skóli*) или латинска школа у Реикиавику, која се састоји из 6 разреда и одговара нашој гимназији. У њој је било пре 20 година т.ј. школске године 1883—84 свега 116 ученика. У овој се школи учи: исландски, дански, енглески, француски, немачки, латински, грчки, религија, историја, географија, математика, физика, природопис, певање, цртање, краснопис и гимнастика. *Медицинску школу* (*laeknaskóli*) имају такође Исланђани, која је основана 11. фебруара 1876. У њој уче три професора; управник је а уједно и професор земаљски физикус. Доба наставе траје 4 године, али кандидати морају, пре него што буду постављени за лекаре, да сврше бар по један курс у болницама а особито бабички курс у Копенхагену. Медицинску школу посећују 8—10 љака. *Богословску школу* (*prestaskóli*) имају Исланђани још од год. 1847, а дотле су за свештенике постављани ученици, чим су довршили са успехом учену латинску школу. У богословији се предаје и *философија* тако да абсолютни ове школе могу полагати и филозофски испит, који је прописан у Исланду. Настава у богословији траје 2 године, а школу посећују 5—10 ученика. Правне, техничке и осталих стручних виших школа нема на Исланду. Али ко жели да ове науке изучава, тај обично иде на универзитет у Копенхагену, где га исландска влада својски потпомаже дајући му бесплатан стан и новчану потпору. У старије време учили су се Исланђани и по другим европским универзитетима, али сада се то догађа само у изванредним приликама.

Од школованих Исланђана изашли су врло велики научењаци као н. пр. филолози и археолози: Арни Магнусон, Фиур Магнусон, Свенбјери Егилзон, Коррад Гислазон, Јон Поркелзон, Јон Сигурдзон, Гудбрандур Вигфусон, Ерикур Јонзон, Ерикур Магнусон, Халдор Кр. Фридриксон и једна група млађих људи као Бјери Магнусон Олсен, Фиур Јонзон и други. Од чувених правника да споменемо: Јона Сигурдзона, Одгера Стефензона (рођен 1812. год.), Нагнуса Стефензона, Вилхјалмури Финзона и друге, а од природњака: Грендала, Торозена, Хјалталиа итд.

Да су Исланђани народ, који тежи за све већим и већим образовањем потврђују разни заводи и друштва са научним, књижевним или наставно-просветни гласник; II. књ., 4. св., 1904.

школским тенденцијама. Тако има у Исланду две велике библиотеке (bokasafu) и то *закладна библиотека* или још названа и *земаљска библиотека* (stipts-bokasafu или tandebokasafu), у којој има око 25.000 свезака. Књиге из библиотеке дају се становницима на послугу за неколико месеци па чак и за годину дана. Земаљска библиотека постоји од 1883. године, но поред ње постоји и библиотека латинске школе са 8000 свезака. Осим ове две велике библиотеке има мањих библиотека у Акуреири и у Изаџеруру, а по целом острву има знатан број читаоница. Број новина које на Исланду излазе није увек једнак, али се обично рачуна на 7—8. Новине нису дневне него месечне или недељне, али су врло укусно и чисто израђене. Најстарији лист, који излази на Исланду, то је „Pjoldolfr“. Године 1884. изилазила су и два белетристична месечна листа, од којих је један: Heimdallur, с излагањем престао. Осим новина политичког правца излазе годишње на Исланду и 7 годишњака, од којих су три алманаха. Од врло велике важности за ширење народног образовања у земљи јесте: *Исландско књижевно друштво* или како га Исландци зову: hidislenska bokmentafelag, које је установљено још 1816. године, а састоји се из два одељења од којих једно има своје седиште у Реикиавику, а друго у Копенхагену. Друштво издаје годишње неколико својих издања, књижевног или поучног садржаја и правца, разуме се, на исландском језику. Као управници оба одељења фигурирају са титулом председника врло заслужни људи за општу ствар исландску Сигурдур Л. Јонзон у Копенхагену и ректор Јон Поркелзон у Реикиавику.

Тако пише Poestion. Али на овом месту треба истаћи да Исландци поред већ споменутих врлина имају изванредну лирску појезију. Свим исландским лиричарима урођена је поред песничке страсти љубав према отаџбини и њеним обалама. Ни романтичари ни реалисте исландске не уморе се никада опевајући красоте своје отаџбине. За све њих је отаџбина не празна реч него садржај њиног живота, она није за њих само прошлост него и будућност. И ако сви скандинавски народи гину за својом отаџбином и куну се у њу ипак је за Исландца Исланд и отац и мајка, он му је дражи од свега на свету. Исландци зна само то, да се његова отаџбина зове Исланд, за чију срећу и будућност живи. За то нико нема права да одриче поштовање овом маленом и најмањем културном народу у Европи. Исланд је отаџбина њих 70.000 верних синова и кћери; много је морских миља удаљен од континента у северном океану, таман да се отеше о ледене регионе, али за то ипак бедежи он славу прошлост у својој историји, какву не може да покаже ни један од културних народа, а Исландци тек данас, осећајући у себи националну снагу и имајући идеална полета и смисла за независношћу и слободом, свестан своје целокупности, државне јачине и бескрајне страствености, којој се ми народи на континенту само дивити можемо, поноси се што је становник — Исланда.

*

Archaeologica. — Ишла је најновија свеска „Jahrbuch, des deutshen archaeologischen institutes“ са врло занимљивим садржајем, који се односи на најновија откривања немачких, енглеских и осталих светских археолога на територијуму некадашње грчко-римске културе у Египту. Спомињу се од Гренфела и Хунта откривени папируси у близини Behnesa Oxyrhynchos, затим предузећа француске археолошке експедиције у Tehuch. При ископавању садржавали су горњи слојеви папирусе, пергаменте и пергаментне рукописе. Већи део ових рукописа писан је коптским језиком, али има доста

споменика и у грчком, сирском и арапском језику. Ниједан од ових споменика није млађи од IV столећа. Осим ових научних предузећа спомину се такође радови немачког оријенталног друштва у Абусиру, које је створило пирамиду Н-вер-ре^a, и прецртало и фотографисало њену унутрашњост.

У Абусир-ел-Мелег је Рубенсон испитао јужни део пространог гробља и открио је велико 9 метара дубоко али приступачно окно, у ком се крио гроб свештеника Харсафеса од Хераклеополиса, за који се до данас није ништа знало, премда је гробље већ толико векова крчено. Гробови потичу из доба царава.

ПРОСВЕТНИ КОВЧЕЖИЋ

Продужна школа у Загорици. — У селу Загорици, окр. крагујевачког стари учитељ г. Милоје Бабић имао је продужну школу, коју су походили 35 ученика. Сви су они уредно походили школу, владали се врло добро, па и на испиту показали врло добар успех. И да нису овако лепо резултати постигнути, ипак је г. Бабићев рад за сваку похвалу, јер је његова продужна школа *једина продужна школа у округу крагујевачком.*

Школски је надзорник предложио да министарство просвете награди г. Бабића за рад у продужној школи са сумом до сто (100) динара.

*

Школа за неписмене младиће у Доњој Краварици. — Г. Радосав П. Симић, учитељ I и II р. основне школе у Доњој Краварици, округа чапачког, отворио је школу за неписмене младиће, који нису старији од 20 година. Његова је намера била: 1. да своје ученике научи читати, писати и рачунати; 2. да их усаврши у пољопривредном знању, особито у воћарству. За овај други задатак г. Симић је у школској градини засадио са њима 150 разних дивљака: јабука, крушака, трешања, глогова и т. д., па су их онда и искалели.

У школи су ученици радили и гимнастику и играли народне игре. Још су они ту ушућивани и на штедњу, уредан живот, да не лажу, да не краду и да се чувају свих порока.

У школи са свим ученицима радило се само недељом и празником. Редовних ученика било је петнаест.

Школски надзорник предложио је да се овај учитељ награди из буџета министарства просвете.

Пада у очи што старији учитељ у Доњој Краварици препоручује г. Симића школском надзорнику и хвали његов рад, али се не види да му је у овом похвалном послу и помагао у школи, те би г. Симићу било лакше, а резултати би рада можда били повољнији.

*

Школа за децу за коју нема школске зграде. — У Прову, округа подринскога, учитељ је г. Цветко Петровић. У селу је било доста деце дорасле за школу, али сва нису била уписана, јер није имало места у школи.

Зато је вредни овај учитељ поред редовне дужности своје скупио сву децу дораслу а неуписану у школу и са њима радио редовно сваке недеље и празником целе прошле школске године. 3. јуна о. г. одржао је школски надзорник и испит у овој школи, која је имала 41 ванредног и добровољног ученика, па је нашао да је у сваком погледу постигнут „похвалан успех.“ Он је зато предложио да се г. Петровић награди из буџета министарства просвете, „јер он то својим вредним и одличним радом заслужује.“

*

Нова одељења у основним школама по градовима — У почетку ове нове школске године до 1. августа отворена су нова одељења у Београду *једно*, у Крагујевцу *три*, у Смедереву *једно*, у Пожези *једно*, у Арапђеловцу *једно*, у Обреновцу *једно*, у Свилајинцу *једно* и у Пиrotу *чет* нових одељења.

*

Пети разред основне школе — До 1. августа о. г. отворен је пети разред основне школе у Крагујевцу и Обреновцу, а отвориће се и у Прокупљу. У Прокупљу ће се поуздано отворити и шести разред, који ће бити први VI раз. у Србији по новом закону о народним школама.

*

Наставни план за учитељске школе — Главни Просветни Савет изradio је наставни план за све четири учитељске школе, по коме ће се од сад у њима радити. Кад г. Министар буде овај план усвојио, онда ће се тачно одредити које ће се градиво из појединих наставних предметима обрађивати и у којим разредима.

До сад су све четири учитељске школе имале посебне планове, као да оне имају различне задатке а не један исти. По томе се нови наставни план за ове школе мора сматрати као напредак у уређењу ових школа, макар он имао и својих мана, које су у осталом неизбежне, кад је организација ових школа непотпуна и није, можда, у свему правилна.

*

Наставни план и програм за V и VI разред основне школе — У министарству просвете ради се привремени план и програм за V и VI раз. основне школе по коме ће се радити у новој школској години, када ће се израдити у Гл. Просветном Савету и стални програми за свих шест разреда основне школе.

*

Нова школа у Вел. Извору — После двадесет и више година, откд се почело радити и мислити о подизању нове школе у Вел. Извору, округа тимочког, једва се отпочела да гради нова школа у овом месту у мају о. г. Нова школа састоји се из две двоспратне зграде; у једној су учионице за осам одељења, а у другој шест учитељских станова. Обе зграде подиже држава о свом трошку. Интересантно је споменути да је управитељ основне школе у Вел. Извору молио да се обе зграде снабдеју громобранима, јер они нису предвиђени плановима и предрачуњима!

ЈАВНЕ ЗАХВАЛНОСТИ

Његово Величанство Краљ Србије Петар I. удостојио је својом високом посетом 5. јуна основну школу у Реснику — срезу врачарском, и том приликом даровао је школи 40 динара у злату за сиромашне ђаке.

Његово Величанство је и овом приликом, Својим нежним и очинским опхођењем са овим малим Српцима показао, да му српски подмладак лежи истински на срцу, и да на њ полаже велику наду ка већој и светлијој српској будућности.

У име ученика и ученица ове школе изјављује захвалност Његовом Величанству
Управитељ ресничке школе

*

Г. *Стеван Радековић*, председник општине д. сабанацке, поклонио је школи д. сабанацкој један комад земље у величини од 63 ара, коју је школа употребила за шумљавање, приликом прославе »Стогодишњице првог устанка.« (Вредност 200. дин.)

Г. *Петар Јов. Николић*, писар општ. поклонио је школи д. сабанацкој 2 комада књига за покланње добрим ученицима.

Одбор школе д. сабанацке изјављује дародавцима своју велику благодарност.

*

Г. *Петар Чоловић*, касациони судија у пензији и његова госпођа Милка изводели су послати школи цветачкој (окр. Рудички ср. Љубићски) 27 комада књига разне садржине за поклањање добрим ученицима.

Одбор шк. цветачке у име ученика ове школе најтоплије благодари дародавцима.

*

Браћа г.г. *Радовановић* и *Павловић* трг. из Ракинца, поклонили су 20 динара, да се кући извесан број књига за поклањање одличним ученицима и ученицама ракиначке основне школе.

На овоме им одбор школе ракиначке овим путем изјављује најтоплију захвалност.

*

Г. *Добросав Живановић*, председник општине јабланичке у срезу бољевачком, окр. тимочког, поклонио је јабланичкој школи једно звоно у вредности 200 динара, за спомен свога оца поч. Живана Николића, бивш. народ. посланика.

Управа школе Јабланичке овим изјављује дародавцу своју искрену захвалност.

*

Окруж. врач. надзорник дувана, г. *Н. Јовић*, и поднадзорник г. *К. Поповић*, и *Вића Радовановић*, окруж. економ у Лесковцу, дали су извештај број књига да се раздаду добрим а сиромашним ученицима школе у Развојни, на чему им управа школска изјављује своју захвалност.

*

Школи у *Владичином Хану* поклонили су г. *Никола Пашић*, трг. из Житорађе 64 комада књига Кумова Клетва (за све ученике III и IV разр.), г. *Љубомир Ваја*, шеф оvd. жел. станице 53. ком. књига Кумова Клетва (за све ученике II разреда), и г. *Аrsa Костић*, трг. оvd. 56. ком. књига Кумова Клетва (за све ученике I разреда), да се раздаду добрим а сиромашним ученицима, на чему им управа школе у *Владичином Хану* изјављује своју захвалност.

*

Г. *Недељко Николић*, председник општине Косјерићске; *Гвозден Анђелић*, писар и *Богдан Караклајић*, намесник ср. црногорског, изводели су поклонили извештај број књига да се раздаду добрим а сиромашним ученицима, на чему им управа школска захваљује.

*

Г.г. *Јован Цветковић*, свешт. слатин.; *Радоје Илић*, трг. оvd.: *Душан Јовановић*, филозоф; *Г-ђа Даница Д. Илића*, учитељица; и г. *Владимир Илић*, учитељ, поклонили су *Слатинској* школи извештај број књига да се раздаду добрим а сиромашним ученицима.

Управа школе изјављује своју захвалност дародавцима.

*

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.unilib.rs Г. Антон Шизер, аустроугарски мајор, изводио је поклонити сиромашним ђацима пиротске гимназије 30 круна у место венца на одар покојног др. Јанка Сенкијевића, лекара из Пирота. — Управа пиротске гимназије у име сиромашних ђака захваљује племенитом дародавцу.

*

Г. Будимир П. Самуровић, трг. из Прњавора, поклонио је школи прњаворској 38 комада разних деџих књига, у вредности 20 динара, да се награде одлични и врло добри ученици, на чему му Прњаворска школа захваљује.

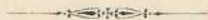
*

Г. Тихомир Голубовић, пешадијски наредник у Пожези, поклонио је прилипатској школи 10 комада књига „Зашто, браћо, постасте хајдуци?“ да се на Петров-дан раздаду одличним ученицима III и IV разреда школе прилипатске, на чему му одбор школски захваљује.

*

Г.Г. Влада Поповић, лекар ср. левачког и г. Михајло Батић, из Г. Сабанте, поклонили су школи ратковачкој, први 10 комада књига „Кумова клетва,“ а други 10 комада књига разне садржине, да се раздаду одличним ђацима.

Одбор школе ратковићске овим захваљује г.г. Поповићу и Батићу.

„Просветни Гласник“ излази у месечним свескама од 6 и више табака, на великој осмини. — Стаје годишње: за Србију 12 динара, за друге земље 15 динара (франака). — Прегилата се шаље Управи Државне Штампарије Краљевине Србије у Београду. — Рукописи се шаљу уредништву (Министарство просвете и црквених послова у Београду). Они се, на захтев писаница, враћају.

Одговорни уредник **ВЛАД. Т. СПАСОЈЕВИЋ**

Краљице Наталије ул. бр. 82.

ШТАМПА

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА